RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU YAYINIDIR
Yayın No: 11

MEDYADA ŞİDDETE DUYARLILIK

PANEL
26 Kasım 2004 – İSTANBUL

Medyada Şiddete Duyarlılık
(c) Bu kitabın tüm telif hakları RTÜK'e aittir.
1. Baskı – Mayıs 2005, Ankara
RTÜK Yayın No: 11
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Bilkent – Ankara
ISBN :

Elektronik ağ : www.rtuk.org.tr
www.rtuk.gov.tr

e-posta : rtuk@rtuk.org.tr

Bu kitap, RTÜK Eğitim Dairesi Başkanlığı
tarafından yayıma hazırlanmıştır.

Baskı :
Tel :
Faks :

Bu kitapta yer alan görüş ve yaklaşımlar, konuşmacılara aittir.
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nu bağlamaz.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ **5**

Açılış Konuşmaları

Nuri ÇOLAKOĞLU **13**
Televizyon Yayıncıları Derneği Başkanı

Fatih KARACA **15**
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanı

Güldal AKŞİT **17**
Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı

BİRİNCİ OTURUM
Medyada Kadın ve Şiddet
Oturum Başkanı
Doç. Dr. Zakir AVŞAR **27**
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkan Vekili

Prof. Dr. Korkmaz ALEMDAR **29**
G.Ü. İletişim Fakültesi Dekanı

Doç. Dr. Mehmet YÜKSEL **39**
A. Ü. İletişim Fakültesi Dekan Yardımcısı

Doç. Dr. Bengi SEMERCİ **47**
Yeditepe Üniversitesi Tıp Fakültesi

İKİNCİ OTURUM
Simge Kullanımı
Oturum Başkanı
Prof. Dr. Aysel AZİZ **65**
Yeditepe Üniversitesi Rektör Yardımcısı

Prof. Dr. Edibe SÖZEN **75**
İ.Ü. İletişim Fakültesi

Dr. Sevilay ÇELENK **83**
A.Ü. İletişim Fakültesi

Şebnem BİLGET **92**
RTÜK Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanı

ÖNSÖZ

Yapılan araştırmalara göre, şiddet, belli bir ölçüde insan doğasının içinde yer almaktadır. Hayvan ve insan doğasındaki şiddet öğelerini inceleyen Freud, McDougall, Lorenz ve diğer araştırmacılar, insanlarda saldırganlığın açlık, susuzluk, cinsel istek gibi bir "temel içgüdü" olduğu sonucuna varmışlardır. Hayatımızın bir parçası haline gelmiş olan şiddetin televizyonlarda verilmesi konusuna gelindiğinde, bu konunun çok tartışmalı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yayın kuruluşlarını şiddetin tek sorumlusu olarak göstermek bilimsellikten ve gerçeklerden ne kadar uzaksa, televizyonların bu konuda çok daha fazla sorumlu davranmaları gerektiğini söylemek de bir o kadar önemlidir.

Televizyonun, dünyayı gerçek ve kurgu olarak, sözlerle ve resimlerle yansıtma zorunluluğu inkar edilemez. Ancak bu noktada, "gerçeğin yansıtılması sırasında neyin, ne kadar, hangi ölçüde verilmesi gerektiği" sorusunun, sorumlu yayıncılık açısından çok iyi değerlendirilmesi gerekir. Özellikle **"**şiddetin dozu" ve "hedef kitle analizi" konularında hassas davranılmalıdır. Şiddet "öğrenilebilir" bir kavramdır. Bu nedenle belli grupların, özellikle çocuk ve gençlerin, şiddetten ne denli etkilenebileceği sorusu hep akılda tutulmalıdır.

Yayıncılar şu gerçeği çok iyi bilmelidir ki: Ekranda, kurgu ve realite programlarında yer alan fiziksel ve zihinsel şiddet öğeleri, bazı kişileri duyarsız hale getirebilir. İzleyici, ekranda gördüğü her şeyi özümsemekte ve kendi günlük yaşamı içinde yorumlamaktadır. Böylesine önemli bir rolü olan yayıncılığın kural dışı ve zarar verici yönüne karşı, gerek ülkemizde, gerekse diğer ülkelerde, kapsamlı hukukî düzenlemeler bulunmaktadır.

Yayınlarda şiddet, konunun önemi ve izleyici üzerindeki etkileri dikkate alınarak, bu konu farklı ülkelerde, benzer şekilde düzenlenmiştir. Bu alandaki düzenlemelere, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere, değinmekte fayda vardır:

Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği

Avrupa Konseyi tarafından çıkarılan ve ülkemizin de taraf olduğu Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'nin "Yayıncının Sorumlulukları" başlıklı 7 nci maddesinin 1 inci paragrafının (b) bendi ile 2 nci paragrafı bu düzenlemeye ilişkindir. Buna göre:

"Program hizmetleri özellikle;
b) Şiddet eğilimini körüklemeyecek veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmayacaktır.

2. Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyebilecek türden program hizmetleri, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmayacaktır."

Avrupa Birliği'nin, yayınları düzenleyen mevzuatı olan Avrupa Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'nin (89/552/EEC Direktifine değişiklik getiren 97/36/EC Direktifi) "Çocukların ve Kamu Düzeninin Korunması" başlıklı 22 nci maddesinin 1 inci paragrafı, şiddet konusunda üye ülkelere, alınması gereken tedbirlere ilişkin yol göstermektedir. Buna göre:

"1. Üye Devletler, yargı yetkileri kapsamındaki televizyon yayınlarının çocukların fiziksel, ruhsal ya da ahlakî gelişimini ciddi şekilde zayıflatabilecek programları ve özellikle pornografi ya da ölçüsüz şiddet içeren programları yayınlamamalarını sağlamak için uygun önlemleri alacaklardır."

Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'nin mevzuatında yer alan bu hükümler asgari düzenlemeleri içerdiğinden ve çatı mevzuat olduğundan, bu mevzuata aykırı olmamak kaydıyla, üye ülkelere, daha detaylı ve kapsamlı düzenleme yapma hakkı vermektedir. Bu çerçevede, bazı Avrupa ülkeleri ile ülkemizdeki yayınlarda şiddet konusunun mevzuatta düzenlenmesi şöyledir:

İngiltere

"Şiddet, dünyanın her yerinde mevcut olduğundan, haber programlarında ve güncel olaylarla ilgili programlarda, gösterimine mecburen yer verilmektedir. Ancak yayıncı ve yapımcı, şiddetin düzeyinin, programın bütünlüğü için gerekli olup olmadığından emin olmalıdır.

Çocukların gelişimini zedeleyebilecek sahnelerin gösterilmemesi konusunda çok titiz olunmalıdır. Çocukların kolaylıkla örnek alabileceği tehlikeli davranışlar içeren (bıçak ve ateşli silahların kullanıldığı) sahneler, özellikle çocuk izleyicilerin izleme olasılığı yüksek olan saatlerde yayınlanmamalıdır.

Televizyon haber bültenlerine giren şiddet sahneleri, sahte bir şekilde gizlenmemelidir. Ancak izleyiciler üzerinde ahlakî bir

değer yargısı oluşturmaya çalışmak, yayıncının görevi değildir. Şiddetin kurbanları veya kanlı ayrıntılar üzerinde fazla durulmamasına dikkat etmek gerekir.

Cinsel şiddet içeren veya yaşlı kişilere, çocuklara ya da özürlü kişilere yöneltilmiş şiddet, yayınlandığı saatin bilinci içinde ve özel bir anlayışla gösterilmelidir. Bazı hallerde saldırı kurbanları mülakata hazır olsalar bile, geçirdikleri şokun derecesi göz önünde tutulmalı ve bundan avantaj sağlanmamalıdır.

Şiddet suçları anlatılırken program, suçluyu veya eylemleri övmemelidir.

İntihar araç ve yöntemleri gösterilmemelidir.

Evlerde kolayca bulunabilecek bıçak vb. silahlar kullanılarak işlenen suçların gösterildiği sahnelere, televizyonda yer verilmemelidir. Kural olarak, şiddetin gösterildiği hallerde, bunun ciddi sonuçları gizlenmemelidir.

Kadınlara yönelik şiddet görüntülenirken olayın cinsel yönü, erotik hale sokularak, özendirici hale getirilip, istismar edilmemelidir. Hayvanlara yönelik şiddetin, hayvanlara bir zarar verilmediği zaman dahi, başta çocuklar olmak üzere, izleyicileri rahatsız edeceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Çocukların çoğu, televizyona egemen olan kuralların, gerçek, iyi ve kötünün ne anlama geldiğinin bilincine varmadan televizyon seyretmeye başlarlar. Bu nedenle kendilerini kolaylıkla özdeşleştirebilecekleri durum ve karakterlerin gösteriminde özenli olunmalıdır. Çizgi filmlerde çocukların fantezi ile gerçek arasındaki farkı ayırt edemeyecekleri düşünülerek, yayın saati ve program seçimine daha fazla özen gösterilmelidir."

Fransa

"Televizyon kuruluşu, kamunun duyarlılığını yok edici sahneler içeren, gençlere yönelik televizyon yayınlarını yayınlamamaya özen göstermelidir.

Televizyon kuruluşları, yoğun izlenme saatlerinde ailece izlenebilecek yayınlara yer vermeye dikkat etmelidir.

Televizyon kuruluşları, şiddeti teşvik edici yapımların uyarı duyurularının saat 20.30'dan önce yayınlanmamasına ve ayrıca, bu duyuruların, çocuk ve gençlerin duyarlılığını zedeleyebilecek türde görüntüler içermemesine dikkat etmelidir."

Portekiz

"Şiddete teşvik edebilecek programların yayınlanmasına izin verilmez. Bu tür programların yayınından önce uyarı niteliğindeki duyurular yapılması koşuluyla saat 22.oo'den sonra gösterilmesine izin verilir."

İspanya

"Şiddet öğeleri içeren programlar 22.oo ile 06.oo saatleri arasında, önceden gerekli duyurular yapılması koşuluyla yayınlanabilir."

İsveç

"Cinsel şiddet içeren görüntülere, ancak toplum yararına bir durum olduğunda veya toplumu bilgilendirmek amacıyla izin verilebilir. Çocuklara zihinsel açıdan zarar vereceği düşünülen yayınların, 15 yaşın altındaki çocuklara gösterilmesi yasaktır."

Türkiye

Ülkemizin yayıncılığa ilişkin mevzuatı olan 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ile şiddet konusu düzenlenmiştir. Buna göre, Kanun'un "Yayın İlkeleri" ni düzenleyen 4 üncü maddesinin (b), (u), (v) ve (z) bendleri, şiddete ilişkin konuları düzenler. Adı geçen bendlerin hükümleri şöyledir:

"b)Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkân verilmemesi.

u) Kadına, güçsüzlere ve küçüklere karşı şiddetin ve ayırımcılığın teşvik edilmemesi.

v) (Değişik : 03/08/2002-4771/8) Yayınların şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmaması.

z) Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması."

3984 sayılı Kanunu tamamlayıcı nitelikteki yönetmeliklerden, 17 Nisan 2003 tarihli "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik", yukarıda verilen kanun maddelerine açıklık getirmektedir. Buna göre; aynı maddeleri açan yönetmeliğin 5 inci maddesindeki hükümler aşağıdaki gibidir:

"b) Toplumu şiddete, teröre ve etnik ayırımcılığa sevk eden, meşrulaştıran, onaylayan veya kışkırtan, halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik ve teşvik eden, toplumda nefret duyguları oluşturan yayın yapılmamalıdır. Dinî ve ahlakî konuları, kin ve nefret yaratacak, millî birlik ve bütünlüğü bozacak şekilde işleyen yayınlara imkan verilmemelidir.

u) Kadınlara, güçsüzlere ve küçüklere karşı her türlü ayrımcılık, fiziksel ve psikolojik şiddet teşvik edilmemelidir. Aile içi şiddet, dayak, cinsel taciz, tecavüz gibi konuları meşrulaştırıcı, hafifletici ve kışkırtıcı, toplumsal hayatta ve aile içinde bireyler arası eşitsizliği onaylayan, kadının rıza, onay ve temsiliyet hakkı ve isteklerini yok sayan yayın yapılmamalıdır. Çocukların fiziksel, duygusal veya cinsel istismarı, ya da çocuk emeğinin sömürüsü özendirilmemelidir. Yayınlarda, insanların bedensel ve zihinsel engelleriyle ilgili duyarlılıkları dikkate alınmalı, engelli izleyicilerin yayınları izlemelerini sağlamak amacıyla (işaret dili, alt yazı vb.) gerekli düzenlemelerin yapılmasına özen gösterilmelidir. Hayvanlara karşı şiddet içeren görüntüler, hiçbir şekilde yayınlanmamalıdır.

v) Yayınlar şiddet kullanımını özendirici veya ırkçı nefret duygularını kışkırtıcı nitelikte olmamalıdır. Şiddete karşı birey ve toplumu duyarsızlaştıran, insanları şiddet kullanmaya yönelten, özendiren yayın yapılmamalıdır.

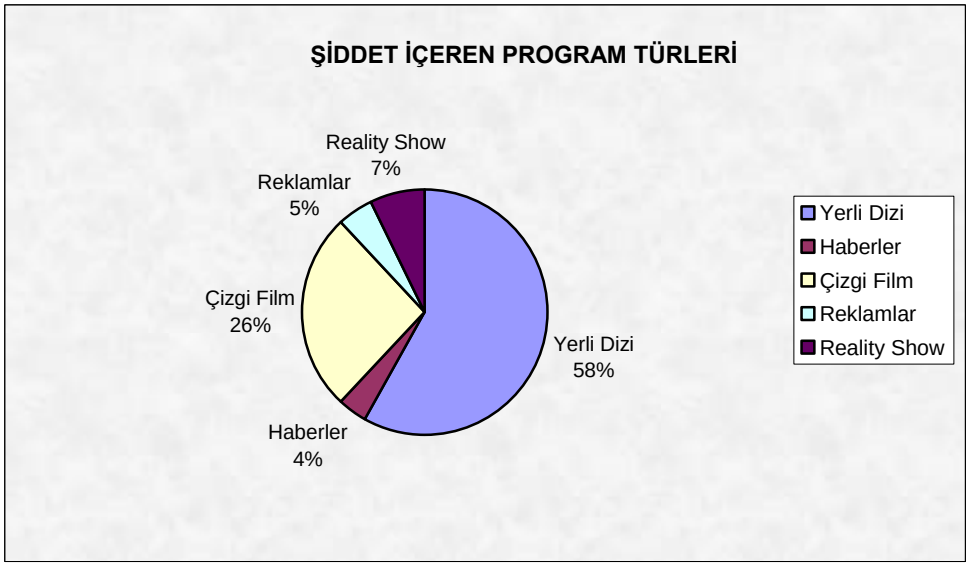
Haber, haber program veya güncel programlarda, şiddet unsuru taşıyan görüntüler, flulaştırma ve benzeri tekniklerle, sadece olayın gerektirdiği ölçüde, aşırıya kaçmadan kullanılmalıdır. Şiddet unsuru ağırlıklı dramatik yapımlar, çocuk ve gençlerin olumsuz etkilenmemeleri için, önceden sesli/yazılı uyarılarda bulunulması kaydıyla, ancak saat 23.00 ile 05.00 arasında yayınlanmalı, bu tür

programların tanıtım duyurularında şiddet içeren bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.3o'dan sonra yapılmalıdır.

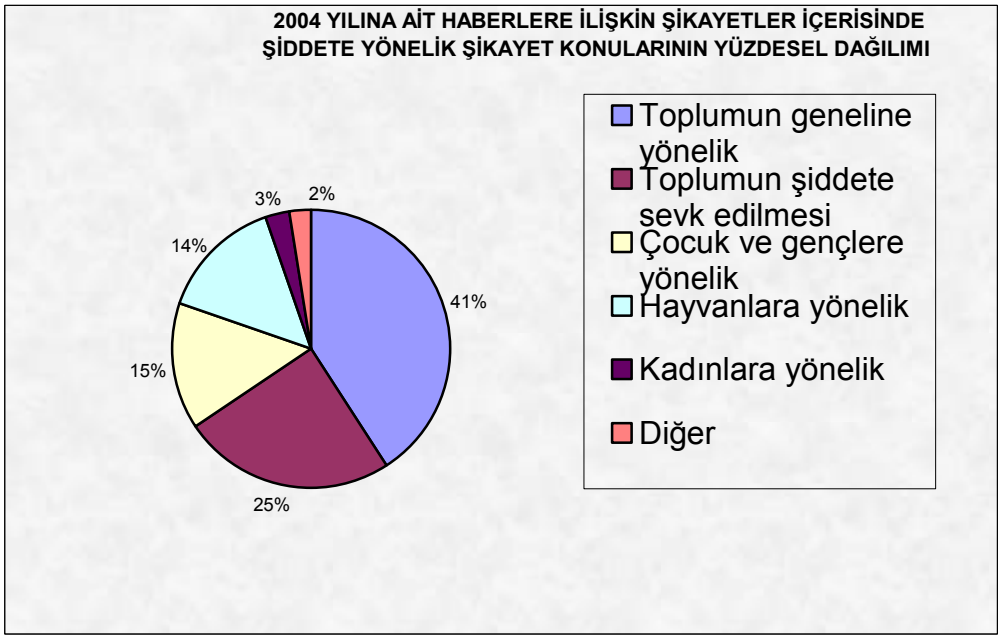
z) Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlakî gelişimini zedeleyecek türden programlar, korunması gereken izleyici kitlenin seyredebileceği zaman ve saatlerde yayınlanmamalıdır. Yayınlarda ilgi çeken kişi veya karakterler, çocuk ve genç izleyicileri özendirerek, onların duygusal, ahlakî ve sosyal gelişmelerini olumsuz yönde etkileyebilecek biçimde gösterilmemelidir. Tür ve içerik gereği; cinsellik, şiddet ve olumsuz örnek alınabilecek davranışlar (kumar, alkol, uyuşturucu kullanımı, kötü dil, intihar vb.) içeren yayınlar, saat 23.oo ile 05.oo arasında, farklı yaş grupları gözetilerek, sesli/yazılı uyarılar yapılmak suretiyle yayınlanmalıdır. Bu tür programların tanıtım duyurularında, şiddet, cinsellik vb. içeren bölümler kullanılmamalı ve bu duyurular saat 21.3o'dan sonra yapılmalıdır."

Ülkemizde, RTÜK'ün kurmuş olduğu ALO RTÜK 178 Şikayet Hattına 2004 yılında gelen şikayetlerin Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı tarafından yapılan değerlendirmesi sonucunda ortaya çıkan verilere göre, gelen tüm şikayetler içinde, şiddete ilişkin olan şikayetlerin oranı yüzde 17'dir. Şikayet edenlerin yüzde 58'i erkek, yüzde 42'si kadın izleyicilerdir.

Gelen şikayetlerin kapsamlı olarak programlara ve konulara göre değerlendirilmesi, aşağıda tablolar halinde verilmiştir:

Tablo 1 – Şikayetlerin Programlara Göre Oransal Dağılımı

Tablo 2 – Şikayetlerin Konulara Göre Oransal Dağılımı

Sonuç olarak, yayınlarda şiddet konusuna özel bir önem verilmesi ve çocuklar ve gençler gibi belli grupların dikkate alınarak, yayınların içeriğine dikkat edilmesi gerekmektedir. Burada işin tarafları, sadece yayıncı ve düzenleyici kurul değildir. Ebeveynler, okullar, sivil toplum örgütleri ve tüm izleyiciler bu konuda sorumluluk taşımaktadır.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu olarak, üzerinde büyük bir titizlik ve önemle durduğumuz bir diğer konu ise yayınlarda koruyucu simge kullanılması çalışmasıdır.

Üst Kurulun Başkan ve üyelerinin, bütün dairelerinin ve tüm uzmanlarının büyük bir özveri ve çaba içerisinde gerçekleşmesine katkı sağladığı bir konu olan yayınlarda koruyucu simge kullanımı hususu, ilk kez bu toplantıda akademisyenlerin ve yayıncıların da bulunduğu bir ortamda kamuoyuna sunulmaktadır.

Burada, gerek bu toplantıya emeği geçen değerli çalışma arkadaşlarıma, gerekse katılımları ile toplantının çok verimli bir atmosfere bürünmesini temin eden değerli konuşmacılara ve dinleyicilere teşekkürlerimi sunuyorum.

Ancak çok özel bir teşekkürü de, en başından beri koruyucu simge kullanımında büyük bir çaba ve emek sarf eden akademisyen dostlarımız ve üst kurul uzmanlarımız hak etmektedir. Hakkaniyetli olmak, tam da bu anda, bu kıymetli çalışmayı ortaya koyan insanların üstün ve özverili çalışmalarını zikretmekle olur. Bu vesileyle, Üst Kurul adına bu çalışmayı gerçekleştiren, emeği bulunan herkese çok özel teşekkürlerimizi sunuyorum.

Yayıncılık açısından bu denli önemli olan bir konuda, Üst Kurulumuz ve Televizyon Yayıncıları Derneği tarafından düzenlenen bu etkinliğin konuşma metinlerinin basılmasının, hem Üst Kurul izleme uzmanlarımız, hem yayıncılar ve program yapımcıları, hem de bu konuda araştırma yapacak olan akademisyenler açısından faydalı olacağı düşüncesiyle…

Doç. Dr. Zakir AVŞAR
Üst Kurul Başkan Vekili

Nuri ÇOLAKOĞLU
Televizyon Yayıncıları Derneği Başkanı

Sayın Bakanım,
Sayın RTÜK Başkanı ve Başkan Vekili,
Değerli RTÜK Üyeleri,
Sevgili Meslektaşlarım,
Değerli Katılımcılar,

Şiddet bugün, gündemimizde gerçekten çok önemli ve çok yer tutan bir konu. İrlandalılara atfedilen bir hikaye vardır: İrlandalı, yolda kavga eden iki kişi görünce: "Kavganız şahsî değilse karışabilir miyim?" diye sorarmış. Bu, Türkiye için de geçerli olabilir. Gerçi biz kavgaya karışmayı sevmeyiz, ama kavganın etrafında derhal bir halka yapıp onu seyretmeye bayılırız.

Bugün burada yapılacak konuşmaların devam edeceği kısa süre içerisinde gazetelerde, dergilerde özellikle de televizyonlarda, ne kadar çok şiddet haberine, şiddet görüntüsüne yer verildiği gibi önemli istatistikleri dinleyecek, hep birlikte şaşıracağız ve üzüleceğiz.

Son günlerde yaşadığımız bazı olaylar, şiddetin ne kadar yaygın olduğuna biraz daha dikkatleri çekti. Ancak, bu sorunun toplumumuzda ne kadar köklü olduğunu da gözden kaçırmamalıyız. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun bu konuyu gündeme getirme konusundaki girişimini çok yerinde ve zamanında buluyoruz. Onun için, RTÜK yönetimini özellikle kutlamak isteriz.

"Dayak cennetten çıkmadır!" anlayışıyla evimizde, şiddeti çocuk yetiştirmede en önemli eğitim ve terbiye aracı olarak gördüğümüz; öğretmenlere çocuklarımızı hâlâ: "Eti senin, kemiği benim!" anlayışıyla emanet edip, "Öğretmenin vurduğu yerde gül biter!" atasözünün arkasına saklandığımız; çok sevgili öğretmenlerimizin arasında, sayıları az da olsa çocuklara şiddet uygulayanların haberlerinin gazetelerin üçüncü sayfalarını işgal ettiği; annelerin, babaların inanılması güç bir davranışla çocuklarını dövüp, hatta işkence ettiği haberleriyle güne başladığımız; okulda, sokakta, çocukların arasında her türlü anlaşmazlığın kaba kuvvetle çözülmeye çalışıldığı; herkesin patlamaya hazır bir barut fıçısı havasındayken, toplu taşıma araçlarında kazara bir ayağa basma olayının yumruk yumruğa bir kavgaya neden olduğu; karakollarda, en sıradan bir suçla yolu buraya düşenlerin -bugün sayısı azalsa da-, şiddete maruz kaldığı bir toplumda;

tribünlerde, basit bir omuz atma olayının bıçaklamayla sonuçlanmasında şaşılacak bir şey olmadığını düşünüyorum.

Ne yazık ki, dayak ve şiddet, toplumumuzun çok derinine işlemiş. Dakika başı, burnumuzun dibinde, "Bir tane yapıştırırsam!!!" lafını duyup duruyoruz. Beğenmesek de toplumumuzun samimi bir aynası olarak gördüğümüz televizyonlarda, dizilerde, haber bültenlerinde bu kadar çok şiddet olayına yer verilmesine, işte tam da bu nedenle, hayret etmemek gerekir. "Toplumda zaten böyle şeyler oluyor, biz de bunları sadece ekrana getiriyoruz!" demek de istemiyoruz.

Bu nedenle, şiddet ve dayağın, bütün toplumumuzun katılacağı geniş çaplı bir toplumsal sorumluluk kampanyasıyla temizlenmesi gerektiği görüşündeyiz. Bu alanda devlet, hükümet ve sivil toplum kuruluşlarının başlatacağı il il, mahalle mahalle, sokak sokak yaygınlaşacak bir kampanyaya, biz de televizyonlar olarak katılmaya ve bunu, toplumun en geniş kesimlerine benimsetmeye katkıda bulunmaya hazırız.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun attığı bu adımı, doğru yönde yapılmış bir girişim olarak görüyoruz. Bunun yeterli olmayacağını biliyor ve Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün girişimlerinin; Hürriyet gazetesinin, "Aile İçinde Şiddete Son Kampanyası"nın; bu hafta sonunda futbol takımlarımızın "Kadına Karşı Şiddete Son" verilmesini isteyen formalarla sahaya çıkması gibi olayların daha da yaygınlaştırılmasını ve bu konuda sağlanacak geniş kapsamlı bir koordinasyonla, kısa zamanda sonuca gidilmesini umuyoruz.

Bizim, Televizyon Yayıncıları Derneği üyesi televizyon kanalları ve radyolar olarak, bu konuda üzerimize düşecek görevleri yerine getirmeye hazır olduğumuzu belirtiyor, hepinize saygılar sunuyorum.

Çok teşekkür ederim.

Fatih KARACA
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanı

Sayın Bakanım,
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun Sayın Başkan Vekili,
Sayın Üyeler,
Değerli Hocalarım,
Televizyon Yayıncıları Derneği'nin Üyeleri ve
Medyanın Değerli Temsilcileri,

Hepiniz hoş geldiniz.

Bu gün burada, "Medyada Şiddete Duyarlılık Paneli"ni yaparken, bu panele niye ihtiyaç duyduğumuzu ve bu işin evveliyatını, sizlerle paylaşmak istiyorum. Bir süre önce, "Şiddeti Önleme Platformu" diye bir platform kuruldu. Mutlaka duyanlarımız var, ama kamuoyunda ne kadar duyuldu, ne kadar duyulmadı, ondan çok da emin değilim. Sayın Bakanımız Güldal Akşit ve parlamenterlerimizin girişimiyle, bir hareket haline gelen şiddeti önleme platformunun, biz de üyesiyiz.

Aylar önce, Ankara'da, bu toplantıya katıldığımızda, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu olarak neler yapılabileceğini, bu anlamda hangi çalışmaların yürütülebileceğini tartıştık. Bu amaçla, "Medyada Şiddete Duyarlılık Paneli"ni ve buna benzer başka toplantıları yapmaya karar verdik. Ama geçen olaylar ve bu arada yaşadığımız hadiseler, bu panelin ve bu konunun ne kadar önemli olduğunu bize daha da çok hissettirdi.

Geçtiğimiz Pazar günü, İstanbul'da yaşanan o acı olay, özellikle son dönemlerde artan şiddet olayları, bu panelin önemini ve bu konunun, ne kadar vurgulanması gereken bir konu olduğunu, bir kere daha gözlerimizin önüne serdi.

Bu gün burada, sizlerle karşılıklı bir panel yapacağız. Biz açış konuşmalarımızı yaptıktan sonra oturum başlayacak ve akademisyenlerle, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun Sayın Başkan Vekili Doç. Dr. Zakir Avşar'ın başkanlığında, bu konuları karşılıklı olarak değerlendirme imkanını bulacağız.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, hep diyaloga inandı. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, bu konuları sadece müeyyide uygulayarak, konuyla ilgili kendi yetkilerini kullanarak çözemeyeceğinin farkında! Bu meselenin bir diyalog meselesi olduğunu biliyoruz. Özellikle son dönemlerde, medyaya yönelik eleştirilerin arttığı da hepimizin malûmu. Onun için bu panelde,

karşılıklı olarak meseleleri değerlendirip, belki bir özeleştiri yapıp, bundan sonrasına yönelik çalışmaları planlama imkanı bulacağız.

Bu panele son derece önem veriyoruz ve göstermiş olduğunuz ilgi için de teşekkür ediyoruz. Ulusal radyo ve televizyon kuruluşlarımızın genel müdürlerini ve en üst düzey yöneticilerini de burada görüyorum. Zaten asıl amacımız, özellikle üst düzey yöneticilerimizin, kanalların temsilcilerinin burada, bu meseleleri, bu mesajları alıp kendi içlerinde, bu anlamda birtakım çalışmalara önayak olmalarıdır.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu olarak, bunun ötesinde de bizim, şiddetin önlenmesine yönelik çalışmalarımız var. Avrupa Birliği'ne doğru gittiğimiz bu günlerde, Uluslararası İlişkiler Dairemizin öncülüğünde, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun başlattığı bir proje var: Hollanda Hükümetiyle birlikte yürüttüğümüz MATRA projesi, özellikle çocukları ve gençleri şiddetten korumayı amaçlayan önemli bir proje. Bu günkü toplantıda, bu projemiz de tartışılacak, konuşulacak. "Koruyucu Simge" olarak değerlendirdiğimiz bu projede, bütün ayrıntılar, bütün çalışmalar özellikle irdelenecek, değerlendirilecek.

Az önce ifade ettiğim gibi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, başından itibaren diyaloga önem veren bir kurumdur. Üyeleri Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilen Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, bu konuda çoğulculuğa, fikir hürriyetine, karşılıklı görüş alışverişine çok inanan bir kurumdur. Bu yönüyle, belki diğer kamu kurum ve kuruluşlarından ayrılan özelliklerimiz var. Çünkü Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun üyeleri, diğer kurumlar gibi atanan kişilerden değil, seçilen kişilerden oluşuyor. Bunun fevkalade önemli olduğunu ve günümüzde özerklik vurgusunun çok iyi anlaşılması gereğini de huzurunuzda ve Sayın Bakanımızın yanında bir kere daha ifade etmek istiyorum.

Bütün bu düşüncelerle, bu panelin iyi sonuçlara ulaşmasını ve bundan sonra, karşılıklı diyalog içerisinde olumlu noktalara varmamızı içten diliyor, hepinize saygılar ve sevgiler sunuyorum.

Teşekkür ederim efendim.

Güldal AKŞİT
Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun Değerli Başkanı,
Başkan Vekili ve Üyeleri,
Televizyon Yayıncıları Derneği Başkanımız,
Ulusal Radyo ve Televizyonların Değerli Yönetici ve Temsilcileri,
Değerli Basın Mensupları,
Değerli Akademisyenler,
Değerli Konuklarımız,

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun öncülüğünde düzenlenen ve ülkemizin önemli televizyon kanallarının yetkililerinin ve siz seçkin üniversite mensuplarının katıldığı "Medyada Şiddete Duyarlılık Paneli" nedeniyle burada, sizlerle birlikte bulunmaktan duyduğum mutluluğu ifade ederek sözlerime başlamak istiyorum. Hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Şiddet konusunu, bir süredir yoğun olarak konuşuyor ve yaşıyoruz maalesef. Sadece konuşmuyor, yaşıyoruz; bunu özellikle vurgulamak istiyorum. Bu panel ve bundan önce bizim başlattığımız diğer çalışmalar, zamanlaması çok iyi ayarlanmış, istesek de böyle denk getiremeyeceğimiz güzel çalışmalar olarak nitelenmelidir. Çünkü biz, her zaman bir şeyler yapmak isteriz, bir şeyler başlatmak isteriz, ancak zamanlamasını iyi yapamadığımız için ya çok gerisinde kalırız, ya çok ilerisinde yer alırız. Bu yüzden, yaptıklarımız çok da anlamlı olmaz. Ama bu sefer, gerçekten çok iyi bir zamanlama seçilmiş durumda; demek ki, "Her işte bir hayır var!" demek lazım. Zamanlaması çok iyi denk geldi; inanıyorum ki, sonuçları da etkili ve faydalı olacaktır.

Konuyla ilgili teknik bilgiler, bilimsel veriler, araştırma sonuçları, diğer ülkelerdeki boyutları konusunda ayrıntılı bilgileri, biraz sonra başlayacak olan panelde, değerli panelistlerimiz mutlaka ki verecekler. Ben, fazla ayrıntıya girmeden, konuyla ilgili bazı tespitlerde bulunmak ve yürüttüğümüz çalışmalar hakkında, sizlere kısaca bilgi vermek istiyorum.

Geniş Anlamda Şiddet

İnsanlık tarihiyle neredeyse özdeş bir süreyi kapsayan şiddet olgusu, kendisini çok farklı biçimlerde göstermektedir. Geniş anlamda şiddet, bireylerin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelendirilmesine veya duygusal

olarak baskı altına alınmasına yol açan fizikî veya herhangi bir şekildeki hareket, davranış veya muamele olarak tanımlanmaktadır.

Şiddet, dövme, yaralama, sakat bırakma, cinsel saldırı, tecavüz, ensest, öldürme şeklinde olabildiği gibi, sözlü, duygusal ve zihinsel olarak da görülebilmektedir.

Aile İçi Şiddet

Bireyler, şiddeti, aile içinde yaşayarak, çevresinden ya da medyadan gözlemleyerek öğrenmektedir. "Aile toplumun temelidir" sözü hem tarihsel olarak, hem de içinde bulunduğumuz zaman kesitinde çok büyük ölçüde geçerlilik taşıyan, önemli bir belirlemedir.

Aile, toplum ve bireyler arasındaki ilişkiyi birinci elden inşa eden sosyal bir kurumdur. Fakat ne yazık ki şiddet, aile içinde de yaşanan bir gerçektir. Aile içi şiddet, herhangi bir birey tarafından diğer bir bireye uygulanabilmektedir. En yaygın şekli, kocanın karısına ve ebeveynlerin çocuklarına yönelttiği şiddettir. Üçüncü bir grup olarak da yaşlılar şiddete maruz kalabilmektedirler. Kadına uygulanan şiddetten, çocukların olumsuz yönde etkilenebileceği, unutulmaması gereken önemli bir olgudur.

İlişkilerinde yaşadıkları çatışmaları dayak yoluyla çözmeye çalışan bireyler, çocuklarına bedensel cezalar veren ebeveynler, sosyal ve kişisel yetersizliklerini ve engellenmiş duygularını, kendilerinden zayıf kimselere fiziksel güç gösterisiyle giderme yolunu seçmektedirler. Bu kimseler, gerçek duygularını anlatmakta ve tanımlamakta güçlük çekmekte ve sorumluluğu eşlerine ve çocuklarına yüklemektedirler.

Yapılan araştırmalar, ailedeki şiddet, disiplin biçimi ve ceza yöntemleriyle çocuk suçluluğu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Sevgisiz ve baskıcı ortamlarda yetiştirilen çocuklarda sürekli kaygı, kendine ve geleceğe güvensizlik, düşük öz saygı gibi kişilik özellikleri gözlemlenmektedir. Şiddete maruz kalan, şiddeti yaşayan veya şiddete taraf olan çocukların psiko-sosyal gelişimleri, önemli ölçüde olumsuz olarak etkilenmektedir. Ayrıca bu çocukların, yetişkin olduklarında da birer şiddet uygulayıcısı olarak toplumda yer alacakları, unutulmaması gereken önemli bir konudur.

Çocukların aile içinde gördükleri şiddet, cinsel ya da fiziksel istismar, çocukları sokak yaşamına itebilmekte ve her türlü tehlikesine rağmen sokak, çocuklar için cazip hale gelebilmektedir. Şu ya da bu şekilde sokakta yaşamaya başlayan çocuklar, ortamın gereği olarak, şiddete ve cinsel ya da fiziksel istismara maruz kalmakta, uyuşturucuyla tanışıp çeşitli suçlara itilebilmektedir.

Töre Cinayetleri

Şiddet olgusunun bir diğer görünümü olan töre cinayetleri de ülkemizde yaşanan diğer bir sorundur.

Töre, yaşam içinde toplum tarafından oluşturulan ve bireylerin, toplum içindeki davranışlarını düzenleyen, toplum içindeki alışkanlıklar, gelenekler ve göreneklerdir. Töreler pratik yaşamı kolaylaştırıcı, insanlara güven veren, dayanışma sağlayan, hoşgörülü, olumlu mekanizmalar olabildiği gibi, acımasız ve şiddet içerikli olumsuz mekanizmalar da olabilmektedir. Töre ya da diğer bir deyişle namus cinayetleri, kırsal kesimlerde, ekonomisi tarıma dayalı kapalı toplumlarda daha fazla görülmektedir.

Bilinenin aksine, bu tür cinayetler, sadece Doğu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz Bölgelerinde rastlanan olaylar değildir. Yoğun kentleşmeyle birlikte kentlerde, özellikle, büyük kentlerin varoşlarında da yaygın olarak görülmektedir.

Töre cinayetlerine ilişkin cezaların artırılmasının caydırıcı bir çözüm yolu olduğu gerçektir, ama tek çözüm yolu bu değildir. Ancak, bu durumla karşılaşan ailelerin infazdan kaçınarak başka çözümlere yönlenmeleri halinde, sosyal çevrelerince dışlandıkları ve aşağılandıkları da bilinmektedir.

Sorunun kesin çözümü, cezaların ağırlaştırılmasıyla birlikte, yöredeki hakim feodal yapının zayıflaması, bireyin ve bireysel değerlerin önem kazandığı modern bir toplum düzenine geçilmesi ile mümkün olabilecektir. Bunun için de üretim ilişkileri, eğitim imkanları ve toplumsal alt yapıdaki olumlu projeler üzerinde ısrarla durulması gerekmektedir.

Kitle İletişim Araçlarının Etkisi

Değerli Konuklar,

Şiddet konusunda, kitle iletişim araçlarının etkisinden de kısaca bahsetmek istiyorum. Ekrandan yansıtılan şiddetin öğrenilmesi ve şiddet içerikli programların yoğun olarak izlenmesi, öğrenilen davranışın pekiştirilerek kalıcı hale gelmesi, çocuklar açısından en büyük tehlikeyi oluşturmaktadır. Özellikle çocukların, televizyondan izlediği şiddet içerikli programlardaki olay kahramanlarını model aldıkları, uzmanlar tarafından ifade edilmektedir. Dolayısıyla çocukların ve gençlerin, bu modellerin davranışlarını benimseyerek, onlarla özdeşleşip onaylanmayan bu tür davranışları kendi yaşamlarında kalıcı bir tutum haline dönüştürmeleri, maalesef yaşanan bir gerçektir.

Bireyler, görerek öğrenme yoluyla, insanlara zarar vermenin ve şiddetin yeni usullerini öğrenerek, davranış dağarcıklarına katmaktadırlar.

Bu nedenle, medyadaki şiddetin hayatımızda önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz. Bu konuda da önemli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Sizlere, Bakanlığıma bağlı Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün, "Türkiye'de Televizyon ve Aile Araştırması" sonuçlarından kısa bilgiler vermek istiyorum:

- Yetişkinlerin yüzde 35'i, televizyon programları arasında, en çok şiddet içerikli programlardan rahatsız olmaktadır.
- Kadınlar en çok, televizyonda şiddet unsuru içeren programlardan ve genel olarak, yayınların çocuk üzerindeki olumsuz etkisinden şikayetçi olmaktadır.

Araştırma bulgularından:

- Türkiye'de televizyondaki şiddetin çocuklara, denetimsiz bir biçimde izletildiği ve çocukların, şiddet unsuru içeren programlara direkt olarak ulaştığı;
- Yine bu araştırma sonuçlarına göre yetişkinlerin, çocuklarının nasıl televizyon izlediklerine ilişkin fazla bir bilgiye sahip olmadığı;
- Çocukların hangi kanalı, hangi programı, ne zaman seyredeceklerine ebeveynlerin karışmadığı;
- Çocukların yüzde 82'sinin, televizyon izlemekle ilgili kararları kendilerinin verdiği;
- Yüzde 31'inin, gece saat 22'ye kadar ekran başında kalabildiği

açıkça görülmektedir. Özellikle, geç saatlere kadar ekran başında kalabilme konusundaki bu sonuç, tabii ki çok ilginç. Buna karar verenin tamamen çocuklar olması da çok önemlidir.

Değerli Konuklar,

Konuyla ilgili olarak saatlerce konuşmak, konunun boyutlarını ortaya koymak mümkün. Ancak, bunlar hepinizce ve hepimizce bilinen şeyler. Burada önemli olan husus, bu konuda neler yapıldığı ve daha neler yapılacağının üzerinde durmaktır. Konuyla ilgili olarak gerek geçmiş dönemlerde ve gerekse hükümetlerimiz döneminde, önemli bazı yasal düzenlemeler yapıldığı bilinmektedir: Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Türk Medenî Kanunu, 1 Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe girecek olan yeni Türk Ceza Kanunu, bunlara verilebilecek önemli örneklerdir.

Bilindiği gibi, aile ve kadın konusundaki hizmetleri yürütmek amacıyla oluşturulmuş iki kamu kuruluşu var:

- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.

Belki çoğu kişi bilmez; 1994 yılından beri, tam 10 yıldır bu iki kurum, teşkilat kanunları olmaksızın, çok zor şartlarda ve adeta korsan iki kurum gibi hizmet verdiler. Hükümet olarak, bu iki kurumun teşkilat yasalarını çıkarmayı önceliklerimiz arasına aldık ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün teşkilat yasalarını, geçtiğimiz günlerde, bulunduğumuz ay içerisinde çıkardık ve yasal statüye kavuşturduk.

Bundan sonra bu kurumlar, gerek yasal açıdan ve gerekse personel ve maddî açıdan güçlenmiş olarak, sosyal sorunlara kalıcı çözümler üretme görevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirecekler.

Yasal düzenlemeler dışında, Bakanlığım ve bağlı kuruluşlarımız öncülüğünde, konuyla doğrudan ve dolaylı olarak bazı çalışmalar yürütülmekte ve idarî düzenlemeler de yapılmaktadır.

Şiddete duyarlılık konusundaki bu çalışma nereden başladı?

Ben burada, gerçekten önemli bir başlangıç yapan arkadaşımızın, Denizli Milletvekili Sayın Mehmet Yüksektepe'nin ismini zikretmeden geçemeyeceğim. Sizlerin huzurunda, bir kez daha teşekkür etmek istiyorum kendisine.

SayınYüksektepe, Meclis Genel Kurulunda, çocukların, medyadaki şiddetten korunması konusunda bir konuşma yaptı, yaz aylarıydı tahmin ediyorum. Devamında, yine konuyla ilgili olarak bir toplantı düzenlendi. Konunun Bakanlığıma bağlı kurumlarla ilgili olması sebebiyle, bazı milletvekillerimizin ve akademisyenlerimizin de bulunduğu bu toplantıya ben de katıldım. Toplantının sonunda, bu konuların, aslında Bakanlığımızın çalışma alanına girdiği kararına varıldı ve top bize atıldı.

Bu aşamadan sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde ve Bakanlığımızda yürütülen çalışmalar birleştirildi. İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı gibi ilgili bakanlıklar ve ilgili tüm kuruluşlar, bu toplantıya çok üst düzeyde katıldı. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanı Sayın Karaca, az önce de ifade ettiği gibi, bu toplantıları bizzat takip etti. Bu toplantılara, milletvekillerimiz ve akademisyenlerimiz katıldı; ben, kendilerine bir kez daha teşekkür ediyorum.

Üniversitelerimizin, özellikle çocuk gelişimi bölümleri ile gençlerle ilgili eğitim veren bölümlerinin temsilcileri de katıldı bu toplantılara ve yapılan bir dizi toplantının ardından bir platform oluşturuldu: **"Şiddeti Önleme Platformu".** Bu platformda, dört ana başlık altında alt kurullar geliştirildi. Bunlardan en önemlisi ve bence en etkini "medya ve şiddet" çalışma grubu idi. "Aile içi şiddet" ve "eğitim" adı altında kurulan çalışma gruplarının yanında, kamu kurumları arasındaki işbirliği ve koordinasyonu

sağlamak üzere kurulan "koordinasyon ve işbirliği" çalışma grubu, diğer alt kurullardı. Ben, Sayın Karaca'nın şahsında, tüm Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na bir kez daha teşekkür etmek istiyorum. Çünkü, bence en etkin çalışmayı Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ve medya yaptı; hiç bıkmadılar, yılmadılar ve bu gün, bu panele kadar bizi getirdiler. Yapılan çalışmalar çok iyi bir zamanlamayla götürüldü ve bugün, bu noktaya ulaştık.

Bu arada tabii, bizim başka çalışmalarımız da oldu; onlardan da kısaca bahsetmek istiyorum: Çalışmaların hepsi birbirine karışmış gibi oldu ama, zamanlama yine de çok iyiydi. Biz, **"Kadına Karşı Şiddete Son"** isimli bir kampanya başlattık. Birkaç gün evvel, onun basın tanıtımını yaptık ve dün, bu konuya ilişkin bir panel düzenledik. Toplumda şiddetten en çok zarar gören iki kesim, kadın ve çocuklardır ve inanıyorum ki, bu kampanyayla, özellikle toplumun her kesiminin katılımıyla, sanatçılarımız, futbolcularımız, basın mensupları bu duyarlılığı gösterecektir. Gösterilen bu duyarlılık sonucunda toplumumuz, kadına ve çocuğa yönlendirilen şiddetin, aslında bizim toplumumuzda hiç olmaması gerektiğini bir kez daha anlayacak ve bu şekilde de olaya sahip çıkacaktır. Bu kampanyamız devam ediyor ve bu tür alt çalışmalarla da sürecektir. Ben bu konuda, basının gerekli duyarlılığı göstereceğine olan inancımı bir kez daha ifade etmek istiyorum.

Son dönemde, şiddetin sadece kadın ve çocukla sınırlı olmadığını; sporda yaşanan son olaylarla, aslında hepimizi, herkesi ilgilendirdiğini; toplumun her kesiminin bundan etkilendiğini bir kez daha gördük. Spor, şiddetin hiç yaşanmaması gereken bir alan olmasına rağmen, biz, maalesef sporda da şiddeti yaşıyorsak, bir şeyleri önümüze koyup değerlendirmemiz, tartışmamız gerekiyor demek ki. Bu toplantının zamanlaması bu yüzden çok iyi planlanmış diyorum ben.

Bu toplantıda, şiddet konusunun sadece medyayla sınırlı kalmaması gerektiğini, verilmesi gereken tüm mesajların basın kuruluşları, medya kuruluşları aracılığıyla toplumun her kesimine iletilmesi gerektiğini ifade etmek istiyorum. Buradan çıkacak neticeler bizim için çok önemlidir. Toplum bu mesajları alacaktır diye düşünüyorum ve buna inanıyorum.

Değerli Konuklar,

Aile içindeki şiddet çok önemlidir. Sadece dışarıdan görülen şiddet değil, aile fertlerinin birbirine uyguladığı şiddet de değerlendirilmelidir. Bunun temelinde, maalesef eğitim yoksunluğu yatmaktadır ve bunun önlenmesi konusunda gerekli tedbirlerin alınması zorunludur. Biz, bu hareketle ilgili olarak, özellikle aile içi şiddetle ilgili olarak bir çalışma başlattık. Onu da burada sizlere duyurmak isterim: 81 ilin Valiliğine bir

genelge yayınladık. Belediyeler, kaymakamlar, muhtarlar aracılığıyla yürütülecek bir çalışma bu. Mahalle ve köy muhtarları ailelere çok yakın; bu yüzden, mahallelerinde, şiddet gören aileleri, kadınları, çocukları en iyi şekilde tespit edebileceklerini düşündük ve böyle bir genelgeyle, bunlardan, bu tespiti yapmalarını istedik. Henüz bize dönüşü başlamadı bu çalışmanın, ama bunlar döndüğü zaman, en azından, toplumumuzda ne kadar kişinin şiddet gördüğünü, aile içi şiddetin ne kadar yaygın olduğunu, yani gerçek tabloyu ortaya çıkaracağız ve sonucu göreceğiz. Bu, bence önemli bir çalışma olacak; çünkü bunları başka türlü tespit etmemiz mümkün değil.

Şiddet öyle bir olgu, öyle bir olay ki, birçok kişi, şiddet gördüğünü ifade etmekten utanıyor; şiddet gördüğünü söylemek, ona zûl geliyor. Hatta bu, aile içi şiddet bile olsa. Bakın, dünkü panelde şu ifade edildi: Belli bir saatten sonra, hastanelere yoğun şekilde intihar vakaları geliyor; dayaktan ötürü yaralamalar geliyor ve kadınlarımız özellikle, bunu ifade etmekten çekiniyorlar: "Başımı çarptım!" diyor; "Düştüm!" diyor, ama "Kocamdan dayak yedim!" ya da "Çocuğum beni dövdü!" demekten gerçekten utanıyor, çekiniyor. Dolayısıyla şiddet, aile içinde olduğu zaman, daha yıkıcı ve yıpratıcı oluyor.

Şiddeti sadece fiziksel şiddet, yani dayak olarak da düşünmemeliyiz; şiddetin çok farklı türleri var: Sözel şiddet var; duygusal şiddet var. Eşi bakıyor: "Bu giydiğin sana hiç yakışmamış, sen ne biçim kadınsın!" veya "Senin gibi bir çocuk görmek istemiyorum!" İşte bunlar da şiddet! Aile içi şiddet dediğimiz zaman, hepsini bir bütün olarak düşünmemiz gerekiyor. Bu noktada, özellikle basın mensubu arkadaşlarımıza, halkın bilinçlendirilmesi ve toplumumuzun bu illetten kurtarılması adına çok görev düşüyor.

Ben, çok vaktinizi almak istemiyorum, ama yaptığımız çalışmaları da sizler aracılığıyla duyurmak, hakikaten en büyük arzum. Burada, teknik destek gereken konular, özellikle bizim Bakanlığımızı çok ilgilendiriyor. Gerek Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu, gerek Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve gerekse Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, konu üzerinde yoğun bir şekilde çalışıyor. Bu konuda sizlerin bize önerileri çok önemlidir; akademisyen arkadaşlarımızın destek ve önerileri çok önemlidir; basın kuruluşlarının, medya kuruluşlarının bu konuda bizim için yapabilecekleri, verebilecekleri her türlü destek bizim için çok önemlidir. Onun için, bu konuda her türlü desteğe ve fikre açık olduğumuzu ifade etmek istiyorum.

Şiddet konusunda yapılan bir başka çalışma, sizlerin de bildiği gibi, Hükümetimizin son dönemde oluşturduğu bir komisyon aracılığı ile yürütülmektedir. Burada amaçlanan, sokaktaki çocuğun şiddetten ve suçtan

korunmasıdır; son dönemlerde yaşanan kap-kaç olaylarının çözümlenmesidir. Bunların hepsi, birbiriyle bağlantılı ve ilintili olaylardır. Bu konudaki komisyon çalışmalarımız da sürmektedir. Ben inanıyorum ki, bu çalışmalar arka arkaya, zincirin halkaları gibi birbirine eklendiğinde, çok güzel bir dönem ortaya çıkacaktır. Çok güzel bir çalışma dönemi ortaya çıkacak ve inşallah, toplumumuz bu illetten en kısa zamanda, en sağlıklı biçimde kurtulacaktır.

Bu konuda, Sayın Başbakanımız da son derece duyarlı: Sorunların çözülmesi, aşılması konusunda; uyuşturucu maddelerle, uçucu maddelerle mücadele konusunda; gasp olaylarıyla, kap-kaç olaylarıyla mücadele konusunda kesin talimatları var. Bu konudaki çalışmalar İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı ile birlikte, benim Bakanlığımın koordinasyonunda, öncülüğünde sürdürülmektedir. Bu konulardaki gelişmelerin, zaman içinde neticelerini alacağız ve yine sizlerle paylaşacağız.

Bu olaylarda asayiş boyutu önde olduğu için, İçişleri Bakanlığı bu yöndeki çalışmalarını sürdürüyor: Genelgeler yayınladı; Valiliklere yazılar yazdı; diğer bakanlıklar da kendileriyle ilgili çalışmaları sürdürmektedir.

Değerli konuklar, ben daha fazla vaktinizi almak istemiyorum.

Bu vesileyle, başta Radyo ve Televizyon Üst Kurulu olmak üzere, medya ve medyayla ilgili tüm organizasyonların ilgi ve desteği için teşekkür ediyorum ve bunun, konunun çözümü açısından önemli olduğunu belirtmek istiyorum. Sizler tarafından bu panelin organize edilmiş olmasının, bizim için de çok önemli olduğunu, sizlerin de bu konuyu en az bizler kadar önemsediğinizi göstermesi bakımından çok anlamlı olduğunu düşünüyorum.

Emeği geçen ve katkı sağlayan herkese teşekkür ediyor, hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

BİRİNCİ OTURUM
Medyada Kadın ve Şiddet

Oturum Başkanı
Doç. Dr. Zakir AVŞAR
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkan Vekili

Panelistler

Prof. Dr. Korkmaz ALEMDAR
G.Ü. İletişim Fakültesi Dekanı

Doç. Dr. Mehmet YÜKSEL
A. Ü. İletişim Fakültesi Dekan Yardımcısı

Doç. Dr. Bengi SEMERCİ
Yeditepe Üniversitesi Tıp Fakültesi

Oturum Başkanı
Doç. Dr. Zakir AVŞAR
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkan Vekili

Sayın Bakan,
Sayın Üst Kurul Başkanı ve Üyeleri,
Çok Kıymetli Konuşmacılar,
Değerli Basın Mensupları, Akademisyenler ve Çalışma Arkadaşlarım,

Bu gün burada, gerçekten çok anlamlı bir birlikteliği bir faydaya dönüştürmek üzere toplanmış bulunuyoruz. Hepinize, öncelikle katılımlarınız için teşekkür ediyorum.

Sayın Çolakoğlu, Sayın Karaca ve Sayın Bakan, açılış konuşmaları esnasında, benim de ifade etmek istediğim, söylemeyi tasarladığım pek çok hususu dile getirdiler. O açıdan ben, vakti rasyonel kullanmak için kısa konuşacağım ve hemen sözü hocalarıma vereceğim. Fakat burada bir hususa, izninizle kısaca dikkat çekmek istiyorum:

Daima şu izlenimi edindim ki: Bizim bu birlikteliklerimizden, çok olumlu neticeler çıkıyor. Bizim toplantılarımız bir araya gelinen, bir şeylerin konuşulduğu, ama sonra arkası gelmeyen işler haline dönüşmüyor. Bir araya geliyoruz; bazı hususları değerlendiriyoruz ve sonra, bunun çok önemli yansımalarını alıyoruz. Bunu, yerel basınla yaptığımız toplantılarda da müşahede ettik; ulusal basınımızla, zaman zaman yaptığımız toplantılarda da görüyoruz.

Önümüzde, hakikaten hem ülkemizin, hem bizim, hem kamuoyunun "sorun" olarak addettiği birçok sorun oldu. Sorun kelimesini, tam olarak kendi manasıyla kullanıyorum. Bizler, bu sorunların hepsini konuştuk ve bunları, 3984 sayılı Kanunun 4 üncü maddesine yaslanmaksızın çözmenin yollarını bulduk. Bu, bizim için çok umut ve gurur vericidir.

Mesela bu sorunlardan biri, intihar haberlerinin sunumu konusunda yaşanmıştı. 2002 yılında, Ankara'da gerçekleştirmiş olduğumuz iki günlük bir sempozyumda, bu konuyu ele almıştık. Şu anda medyamız, çok büyük bir sağduyuyla hareket ediyor ve intihar haberlerini, eğer gerçekten vermek gerektiğine inanıyorsa veriyor. Yalnızca haber saatini doldurmak gayesi ile intihar haberlerini vermek gibi bir yolu asla tercih etmiyor. Bunu büyük bir mutlulukla takip ediyoruz; bundan çok büyük bir sevinç duyuyoruz. Bundan dolayı da umutluyuz, yani bir diyalog, bir konuşma ortamı sağladığımız, bunu gerçekleştirdiğimiz zaman bir netice alabiliyoruz.

Sayın Korkmaz Alemdar ve burada katılımcı olarak bulunan bazı değerli arkadaşlarımız da o toplantıya katılmıştı. Hep birlikte hatırlarsak

eğer, intihar haberlerinin kopya intiharlara neden olduğu konusunda, dünyadaki bulguları da ortaya koyarak tartışmış ve bir neticeye varmıştık. Orada konuşulanlar, artık sadece söylenen söz olmaktan çıktı ve uygulamaya döndü.

Bu gün, gündemimizde şiddet var. Sayın Bakanın özetlediği gibi, uzun süreden beri yürütülen, büyük emek verilen çalışmalar var. Şiddet, artık hayatımızın her evresine, önlenemez bir şekilde hakim olmuştur.

Biraz evvel arkadaşlarla konuşuyorduk: Bir futbol maçı oynanıyor; aynı takımın taraftarı, biri 21 yaşında bir genç, diğeri de 16 yaşında bir genç, hatta çocuk. Bir spor kulübünün taraftarlığı, birlikte bir maçı izlemek, dünyanın en masum olaylarından biri. Onlar aynı takımın taraftarı; ancak, aralarındaki anlaşmazlık öyle bir noktaya geliyor ki, bir çatışmaya varıyor ve olay, cinayetle neticeleniyor. Çok vahim, çok üzücü bir durum. Ama, daha önemlisi ve aslında en üzücü tarafı şu: Ben de iyi bir Beşiktaşlıyım; Beşiktaş'ın işaretlerini, armasını taşıyan bir sürü eşyam var: Kravatım var, çakmağım var, formam var ama, Beşiktaş armalı bir bıçak edinmeyi hiç düşünmedim. Beşiktaş armalı bıçak üreten bir sektör var; Fenerbahçe armalı veya Galatasaray armalı bıçak üreten bir sektör var.

Toplum nereye gidiyor; bu nasıl bir patolojidir. Hakikaten bunun üzerinde düşünmemiz gerekiyor. Bu şiddet, şüphesiz ki, yalnızca medyadaki spor tartışmalarının seviyesinden, boyutundan kaynaklanmıyor. Bunun altını özellikle çizmek istiyorum. Bu tartışmaların hiç mi etkisi yok? Mutlaka vardır. Ama bu durum, doğrudan doğruya bundan kaynaklanmıyor. Toplumun kendisi bir hastalık üretiyor, benim kanaatimce.

Bunları tartışacağız, konuşacağız burada, ama medyanın bir başka rolü, bir başka fonksiyonu olacak sonuçta: Toplumu dönüştürme, toplumu bunlardan uzaklaştırma, yani taraftarlığı taraftarlık haline getirme; taraftarlığı şiddetten uzaklaştırma gibi. Aslında bu, hayatın diğer alanlarında da geçerli olmalı diye düşünüyorum.

Aile içi şiddet konusunu konuşacağız; Sayın Bakan, ifadelerinde duygusal şiddetten bahsettiler. Duygusal şiddet diye bir tanım, hangimizin aklına gelir böyle bir kavramsallaştırma ve bunun için doldurma. Ama bu da var. Bir sürü dizimiz var. Farkında olmadan neler yaratıyor; nelere yol açıyorlar?

Bunları bugün, hep beraber tartışacağız; birtakım değerlendirmelerde bulunacağız.

Ben sözü daha fazla uzatmadan, Korkmaz Alemdar'a bırakıyorum.

Buyurunuz Sayın Alemdar.

Prof. Dr. Korkmaz ALEMDAR
G.Ü. iletişim Fakültesi Dekanı

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sözü bıraktınız ama, ben nereden başlayacağımı kestiremiyorum. Sayın Karaca, bu toplantılardan büyük keyif aldığımı bilir; yıllardır söylediğim gibi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nu ve kendisini eleştirmekten büyük keyif alırım.

Nuri Çolakoğlu, ayrıca büyük keyif verir. Onu da zaman zaman, çok faal kimliğinden dolayı ticarî radyo ve televizyon yayıncılığında, sanki bütün sorumluluk onun üstündeymiş gibi algılayıp konuşmaktan keyif alırım. Ama bugün ikisi de rahat olabilir. Çünkü Sayın Bakan burada. Sayın Bakan burada olunca, en azından eleştirilerimin dozunu en alt seviyede tutacağım.

Bizler, sorunlarının farkında olan Türkiye'nin yanında, bir başka Türkiye ya da parlamentodaki Türkiye gibi bir kavramın varlığını düşünüyorduk. Parlamentodaki Türkiye'nin, birkaç dönemdir hangi konuları görüştüğü, tartıştığı ve yasalaştırdığı konusunda kaygılarımız vardı ve bunu koalisyona bağlıyorduk. Sonra gördük ki, bunun koalisyonla alakası yok: Kim gelip giderse, yapılması gereken bazı işler var ve onları birileri yapıyor.

Benim sizinle paylaşacağım konu, daha iki yıl önce intihar ve şiddet haberleriyle ilgili bir toplantı yapıldığı ve bana da orada konuşma fırsatı verildiği için, düşüncelerimi ana hatlarıyla orada söylemiştim ve onları tekrar etmeyeceğim. Ama bugün, bu değerli toplantının girişinde, ilk konuşma bana verildiği için, konunun çerçevesini biraz daha geniş tutarak, birkaç düşüncemi sizlerle paylaşacağım.

Sözlerime başlarken, dar anlamda, teknik anlamda, şiddet konusunun çok önemli olduğunu ve bununla da mutlaka ilgilenilmesi ve her aşamada mücadele edilmesi gerektiği şeklindeki düşüncemi söyleyeyim. Şiddet kavramını çok geniş, evrensel anlamda alıp dünya politikaları içinde irdeleyebilirsiniz; aslında irdelemeniz de gerekir. Türkiye'de, bazı konuları açıklayabilmek için böyle bakmamız lazım. Fakat, eğer buna makro boyut derseniz, bunun bir de mikro boyutu, yani ailede bireylere kadar giden, hatta kurumların kendi iç işleyişindeki davranışlara kadar giden boyutu da vardır. Bunun bir bölümü eğitimle ilgilidir. Gerçekten çok önemlidir ve doğrudur. İnsanlara doğru dürüst eğitim vermek, bu sorunu, hiç olmazsa uzun vadede çözebilmek için çok önemli bir konudur.

İyi ama, bize, eğitimin çok önemli olduğunu söyleyen bir bakanımız burada. Şimdi ben, okla yayı çıkarttım ve nişan alıyorum: Allah aşkınıza

Sayın Bakanım, birkaç ay önce bir Basın Yasası çıkarttınız. Bu Yasayı, Avrupa Birliğine entegre olabilmek ve özgürlükleri geliştirmek için çıkarttık diye de ilan ettiniz. Ama bu Basın Yasasında, eğitim olayını bilerek ya da bilmeyerek dışladınız.

Ne yaptınız?

"Türkiye'de bir gazetenin yazı işleri müdürü olabilmek için lise mezunu olmak yeterli!" dediniz. Bu ne biçim yaklaşımdır; bu nasıl bir inançtır? Bir taraftan bütün faaliyetlerinizle eğitimin ne kadar önemli olduğunu vurgulayacaksınız; diğer taraftan böyle bir karar alacaksınız! Biliyoruz, bunun tek sorumlusu siz değilsiniz; belki o metne itiraz da ettiniz, belki dinlenmedi, ama burada, eğer beni mazur görürseniz, bir bütün olarak meseleyi ele almak istiyorum.

Türkiye bugün, lise sonrasında dört yıl eğitim veren İletişim Fakülteleri ile doldu taşıyor; bunlar ne yapıyor, nasıl bir eğitim yapıyor, o da ayrı bir konu; ama sizler, parlamento olarak, kurduğunuz üniversitelerin verdiği diplomaları yeterli görmüyorsunuz ve diyorsunuz ki: "Lise mezunu olmak yeterlidir." Biz diyoruz ki: "Üniversite mezunu yeterli değil!" siz, yazı işleri müdürlüğü için, lise mezunu olsun tamam, yeterlidir diyorsunuz.. Şimdi belirteceğim konuyu, bütün yaşamım boyunca tekrar edeceğim; galiba herkesin bir görevi var, benim ki de bu: İstesem de istemesem de bazı konuları bıkmadan, yılmadan tekrar tekrar söylemem gerekecek, dilimde tüy bitecek, fakat sorunlar çözülmeyecek...

1931 yılında Cumhuriyet döneminde, ilk Basın Yasası çıkarken, yazı işleri müdürlerine "Yüksek Mektep" mezuniyet şartı getirilmişti. Varsa, yüksek mektep diplomaları olacak, yüksek mektep olmayan yerlerde de lise mezunu olacak. Lafa gelince, dünyanın ne kadar karmaşık hale geldiğini; anlaşılmasının ve açıklanmasının ne kadar zor olduğunu söylüyoruz. Ama önemli görevlere getireceğimiz insanlarda aradığımız yetenekleri en alt düzeylerde tutmayı yeterli görüyoruz. Bunu bir yabancı dinlese -artık bundan sonra bütün toplantılara Avrupalılar gelecek, onlar gelmese bile bizim gazeteciler onlara çabucak duyuruyor zaten!-, bu özelliklerimizin ya da bu hatalarımızın ne kadar önemli olduğunu bize söyler!

Efendim, eğitime ilişkin bu noktadan sonra, şu genel saptamayı sizinle paylaşmak istiyorum:

Türkiye, dünyada ortaya çıkan gelişmelerin çok önemli bir değişim sürecinde olduğunun farkına varmak durumunda: Babalarımız İkinci Dünya Savaşını ve sonrasında olan biten gelişmeleri yaşamışlardı; bizim yaşımızda olanlar, bunları kitaptan öğrendi Biz şimdi, yeni bir değişim döneminin tanığıyız; bunu yaşıyoruz. Buna tanık olarak yaşadığımızı her vesileyle

söylüyoruz. Hepimiz küreselleşmenin ne olduğunu biliyoruz; bildiğimizi zannediyoruz. Bunun bazı öğelerini paylaşıyoruz, anlatıyoruz. Fakat bunun, üzerimizde yarattığı derin bunalımı ve çözüm yollarını yakalamakta, el yordamıyla gidiyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti bütün kademelerinde, bu değişimi el yordamıyla yaşıyor. Hiç kimse, bu değişim ve dönüşüme, aldığı eğitim, yetenekleri, meslek içi eğitim programlarıyla hazırlanmıyor. Ne Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı bu kadar yoğun bir dış ilişkiler sistemine alışkındı; ne Dış İşleri Bakanlığı birdenbire altüst olan bir dünya sisteminde, eskiden beri bildiği ve bürokratik geleneklerle yürüttüğü ilişkiler yerine ticaretin, alışverişin ve tüccarların daha ön plana çıktığı bir düzeni biliyordu; şimdi, herkesin kafası karma karışık. O kadar karışık ki, yakalanan her karanlık adamın üstünde yeşil pasaport çıkıyor; buradan anlıyoruz ki, polis de karışık. Polis de henüz uyum sağlayabilmiş değil!

O zaman, sözünü ettiğimiz şiddete ve ona ilişkin, dolayısıyla da medyaya ilişkin konuları konuşurken, büyük bir bilgiçlikle, herkese akıl öğretir tarza konuşmadığımızı, bizim de bazı şeyleri öğrenme çabasında olduğumuzu vurgulamak istiyorum. Bu o kadar önemli ve vahim bir konudur ki; Türkiye'de, 1990'lı yıllardan sonra, ticarî radyo ve televizyon yayınları büyük bir gelişme gösterdi; bunun çok vahim bir boyutu, üniversitelerde yaşandı. Bütün üniversiteler, kendilerine frekans verilmesi konusunda, yasada bir değişiklik de yapılınca, radyo ve televizyon sahibi olmak isteme noktasına geldiler.

Bizim, eğitim yapmak zorunda olan bazı kurumlarımız, yanı başımızda böyle bir sürece birdenbire ilgiyle bakıp, bir şirket aracılığıyla radyo kurup, reklam alarak yayın yapmanın keyfini çıkartıp -vergi yok, kira yok, ücret vesaire yok-, birdenbire böyle bir alana girdiler.

Demek istediğimin altını tekrar çiziyorum: Eleştirel olabiliriz, fakat bu hepimizi kapsıyor. Daha çok, bildiklerimizi ve önemli saydıklarımızı ön plana çekmemizde ciddi yarar var. Toplum öyle bir bozuldu ya da öyle bir dönüşüm geçirmeye başladı ki -burada, bozulma lafı belki çok doğru değil-; öyle karmaşık eğilimlerin kesişme noktasına girdi ki, en çok direnebileceğini zannettiğimiz eğitim kurumlarımız bile bu duruma direnemiyor. Onların etik anlayışları, meslek anlayışları, öncelikleri altüst oldu. Çünkü, hepinizin bildiği bu ekranda görünmek, bu ekranda kendisinden söz edildiğine tanık olmak, herkes için çok önemli hale geldi!

Hepimiz medyaya kızıyoruz, söyleniyoruz, ama hepimiz, o camda kendimizden söz edildiğinde, kurumumuzdan söz edildiğinde ya da bize ait bir durum, olumlu veya şöyle, en azından olumsuz olmayan bir biçimde

orada nakledildiğinde, aktarıldığında, bundan çok büyük keyif alıyoruz. Sayın Bakan zannediyor ki, yaptığı bu güzel konuşmadan sonra, belirttiği bütün can alıcı noktalar, yarın medyada yer alacak! Bununla şunu söylemek istiyorum: Her alanın kendine özgü bir sorumluluğu ve çerçevesi var.

Eğitim konusunda görevli olan, devlet dediğimiz koskoca yapının bazı kurumları vardır.

Evet, medya dünyası, eğitime dolaylı olarak katkısı olan bir dünyadır ama, hiçbir yerde, Türkiye'de olduğu kadar, eğitime ilişkin görev beklenmez medyadan: Konu şiddetse medyaya görev düşmektedir; konu trafik eğitimidir, medyaya görev düşmektedir; siyasal ahlak konu olduğunda, medya bununla ilgili de yükümlülük taşımaktadır!!!

Allah aşkınıza binlerce, milyonlarca öğrenciniz ve yetersiz bir bütçeyle de olsa çalışan bir kurumunuz var; evet, o kurum çalışıyor. Ama o bunları yapmayacak ve siz, "Ben para kazanmak için kuruldum" diyen kuruluşlara dönüp diyeceksiniz ki: "Hayır, siz para kazanamazsınız!" veya "Evet, para kazanabilirsiniz, ama eğitime de çok önemli katkılarda bulunmalısınız!" Bu durumu, devlet ve siyasal iktidarlar, açık yüreklilikle kabul edemiyor; etse, zaten sorun çözülecek. Bunlardan, bu özel kuruluşlardan, bin bir türlü katkı bekliyorsunuz.

Ben size bir örnek vereyim; bu katkının ne kadar boş bir talep olduğunu lütfen iyi düşününüz: Yıllar önce, çok da değil, yani en azından milattan önce değil; bir gazete, Türkiye toplumunun çok kirlendiğini varsayarak, bir "Temiz Toplum Kampanyası" başlattı. Bana da açtılar telefonu ve dediler ki: "Hocam, bu temiz toplum kampanyasında yer alır mısınız?" Ben de daha oturup konuşacağız, sağını solunu düşüneceğiz diye, ilke olarak "Olur" dedim. Ertesi gün gazeteyi bir açtım, birinci sayfanın üst köşesinde, aslında bana çok onur verecek kocaman, güzel bir resmimi kullanmışlar. Taraf tuttukları için iyi bir görüntü seçiyorlar; bunu yaptıklarını da biliyorsunuz!

Şimdi, şuradan inerken insanın düşmemesi mümkün değil. O kadar yüksek ki, öbür taraftan iniyorsanız eğer. Medya mensupları, tabii ki düşmeyi ön plana çıkartıyorlar. Ne yapsınlar, onlar için ilginç olan bu! Çünkü, hem Fatih Karaca'ya, hem Bakana, hem Nuri Çolakoğlu'na laf söyleyen adam ne yapar? Tökezler. Ona göre de haber budur!

Bu gazetenin temiz toplum kampanyası üç gün sürdü. Üç toplantıdan sonra biz, bunun kalıcı ve yarar sağlayıcı bir çalışmaya dönüşmesi gerektiğini söyleyip ciddi taleplerde bulunmaya başladık. Gazetenin iç politikasında, iç işlerini temizlikle ne kadar alakalı olup olmadıkları meselesini bilemediğimiz bir durumda, komisyon fiilen ortadan kaldırıldı.

Bu adamlar bundan ekmek yiyor; bu adamların malzemesi bu, yani bazı konuları -bunun doğal olduğunu söylemek istemiyorum ama-, şiddeti teşvik etmeleri, şiddeti sonuna kadar kullanmaları, şiddetten medet ummaları dramatik bir durumdur. Öyle bir toplumda yaşıyorsunuz ki, şiddet, her toplumda olduğu gibi bu toplumda da var. Fakat bunun çözülmesi konusunda, sadece ve sadece medyanın duyarlı olması bekleniyor!

Medyanın duyarlılığı söz konusu olduğunda akla ne geliyor?

Amerika'da, 11 Eylül'den sonra, şiddeti anımsatan kanlı görüntüler verilmesin dendi ya da verilmemesi yoluna gidildi. Bu durum örnek alınsın deniyor. Bunun örnek alınması, evrensel olarak iyidir ve geçerlidir. Ama şiddetin inanılmaz derecede yoğun olduğu, sadece bireysel şiddetin değil, kurumsal şiddetin, uluslararası şiddetin yoğun olarak uygulandığı bir coğrafyada yaşayan insanların, şiddetin ne kadar yıkıcı olduğunu mutlaka görmeleri lazım.

Siz bu gün, televizyonlarda ceset resmi vermeyin, kanlı cinayetlerin ya da toplu imhaların, uçaklardan atılan bombaların yarattığı sonuçları vermeyin; bu doğru değildir dediğiniz an, ne yaparsınız biliyor musunuz? Reagan döneminden beri, çok bilinçli olarak medya üzerinde kurulan denetim sisteminin, Türkiye ayağını gerçekleştirmiş olursunuz!

Siz, taraf olduğunuz, zarar gördüğünüz, insanınızın ve toplumunuzun hem maddî, hem manevî açıdan yıkıma uğratılmaya çalışıldığı bir dönemde ve bir coğrafyada, bunun ne kadar acımasız olduğunu insanınıza anlatmak zorundasınız. Bu, mutlaka parçalanmış gövdelerin anlatılması biçiminde olmaz, ama bunun bir ifade biçimini bulmak zorundasınız. Bu bazen kanlı da anlatılabilir ve aslında, böyle anlatılması gereken anlar da olabilir. Bütün bunlar konusunda, hiçbir ayrıntıyı bilmeden, hiçbir konuda sağlıklı düşünmeden, sadece, moda budur ya da Amerikan ekolünün öğrettikleri budur diyerek meseleye yaklaşmak, çok basmakalıp, çok ikna edici olmayan ve gelecek kuşaklara da sorumluluk bırakacak bir yaklaşımdır.

Bizim medya dünyamızda ne olup bitti diye bir iki başlık söyleyeceğim ve söylediklerimden, hem Radyo ve Televizyon Üst Kurulu kendine düşen tarafı çıkartacak, hem de burada bulunan çok saygın, değerli arkadaşlarım da belki geçtiğimiz 10-12 yıllık dönemde neler olduğu, nelerin ihmal edildiği veya ihmal edilmediği meselesini hatırlayacaklar.

Benim, bu salonda hitap ettiğim insanların ne kadar güçlü olduğunu, ben somut olarak biliyorum. Nereden biliyorum? Bu insanlar, korsan yayıncılığı başlatan insanlar. İçinizde, tek tek bunun sorumlusu olanlar olduğunu iddia etmiyorum; asla öyle bir şey düşünmeyin. Ama sizin parçası olduğunuz dünya, kuralları ve yasası olmayan bir dünya ve fiilen,

Anayasayı bile dikkate almadan yayın yapacak kadar güçlü insanları barındıran bir dünya. Yasa çıkartılmaya çalışılınca bunu engelleyebilen bir dünya.

1994 yılını hatırlıyorum: Sizlerin içinde yer aldığınız dünya, şöyle ya da böyle, yasa çıktıktan sonra bunu uygulatmayan bir dünya. RTÜK'e öyle bir baskı kurdular ki, ellerindeki bütün araçlarla yasayı uygulatmadılar. Bu insanlar daha sonra, yasaları gözden geçirdiler! Bu arada, bizim hayal edebileceğimizin üstünde, çok para kazanmaya başladılar.

Bunları, satır başlarını söylüyorum; şiddeti kimin uyguladığını zaman zaman kimin şiddet uyguladığını ya da şiddetin değişik boyutlarının, farkında olarak ya da olmayarak, kimin bazen öznesi, bazen nesnesi olduğunu vurgulamak istiyorum.

Hangi birimiz hatırlıyoruz acaba: 900'lü telefon hatlarıyla yapılan yarışmalardaki o saçma sapan sorularla, insanlara milyarlarca liralık telefon faturası ödettirildiğini? Bunları Telekom'la, dikkat edin Telekom diyorum; PTT ile, devletle, özel sektörün yüzde 49 – yüzde 51 paylaştığını, kaçımız hatırlıyoruz? Devletin, bu konuda bir şey söylediği zaman, dönüp de önce kendi evine çeki düzen vermesi gerektiğini kimse hatırlatmıyor. Bazı bakanlar, o dönemin bakanları, şimdi yüce divana sevk edildiler. Ama eminim ki, o konudaki sorumlulukları gündeme gelmeyecek! O dönemde Cumhurbaşkanlığı yapan bazı insanların, 900'lü hatları nasıl teşvik ettiğini, sonra bir kısmını nasıl engellediğini lütfen hatırlayınız!

Türk insanı, televizyonlar sayesinde, hiçbir şey bilmeden ve hatta, kendisine sorulan soruya doğru yanıt veremeden de para kazanabileceğini ve bir yerlere gelebileceğini öğrendi. Bu çok dramatiktir, biliyor musunuz?

Üniversitenin bu olaylardaki ayıbı nedir?

Bu dönemleri araştırmamasıdır. Bu dönemler hâlâ, üzerinde çalışılan konular değildir.

Evet, o zaman, PTT o verileri vermezdi; kazandığı paraları cebe atmayı bilir, ama o paraların nerelerden, hangi bölgelerden, hangi telefondan, hangi coğrafyadan geldiğini size söylemezdi. Bunları bir tek, Alo Bilgi Şirketinden alabilmiştik o zaman; çünkü, onu da kapatmışlardı. Normal koşullarda şirketler bilgi vermez, ama faaliyetleri durdurulunca, Türkiye'de herkesin, özellikle araştırmacının bilmesi gereken önemli bir durum budur: Kimin ne zaman ayağına basılırsa, o zaman bilgi ve belge verme gibi bir eğilimi ortaya çıkar.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nda da durum aynıdır. Allah'tan yasa çıktı; yetersiz bir yasa, ama bundan sonra Fatih Bey, yeni dönemde

gerekli bilgi ve belgeleri ne yapacak? İstemese de verecek diye düşünüyoruz.

Sonraki gelişmelerle, radyo ve televizyon kuruluşlarının gücü nerelere kadar geldi, biliyor musunuz?

Parlamentoda görüşülen yasaları etkilemek, her baskı grubunun görevidir, hakkıdır ve çok da yerindedir. Ama yanlış bilgiler vererek, rating konularında yanlış düzenleme yapılmasına yol açtı radyo ve televizyon kuruluşları. Bu öyle bir sektör ki, kimilerimiz para kazandık; kimilerimiz de ders aldık, bilgilendik. Kimin ne olduğunu, ne aldığını, siz benden iyi bilirsiniz!

Bütün bu süreçlerde bildiğimiz bir şey var: Toplumun ilgisini çeken her şey paraya tahvil edildi. İnsanlarımızın toplumsal gelişme sürecinde, yani tarihsel olarak, öteden beri getirdiğimiz ne kadar hatamız, eksikliğimiz ve sorunumuz varsa, bunların hepsi sömürü kaynağı yapıldı. Medya böyledir; böyle olmak zorundadır: Medya okul değildir; medya öğretmen değildir. Bu gerçeği bilip, düzenlemeleri buna göre yapamadığımız için, medyayı hâlâ doğru dürüst, yerli yerine oturtamıyoruz!

Size, 9 uncu Cumhurbaşkanımızın bir sözünü hatırlatayım; bir gün dedi ki: "Türk insanını televizyona mahkum olmaktan kurtarmalıyız!" Çünkü, Türk insanının başka seçeneği yok. Akşamın, gecenin uzun saatlerini, başka herhangi bir şekilde değerlendirme şansını vermiyorsunuz, veremiyorsunuz; çünkü, ekonominiz bu yükü taşımıyor. Ekonomi taşımıyor ama, ekonominin taşımadığı yerde de siz siyasal iktidarlar, bilinçli olarak, giderek uluslararası sermayeyle de bütünleşen medya sektörü, inanılmaz bir biçimde, dayatmalarla geliyorsunuz. Bunun tek tek sorumlusu, altını çiziyorum siz, ben ya da o değil. Ama bu bir süreç. Bu süreç, dünyanın bize dayattığı bir süreç. Artık bütün şirketlerin bir uluslararası bağı ve bağlantısı olmak zorunda. Bu gidişle, bir uluslararası RTÜK örgütü kurulup -Avrupa çapında bu zaten var; Şebnem Hanım bunu biliyor, uyarıyor da-, yakında, önce sizin canınıza okuyacaklar.

Yeni bir yasa çıkartıyorlar; gelen gideni aratacak: Eskilerle, iyi kötü konuşulup müzakere ediliyordu. Bunlar, toptan yok edecekler; çünkü bu hükümet, tek başına iktidarda. Tek başına gelip de bütün gücü kullanmak da tabii keyif verici bir şey! Düşünebiliyor musunuz, RTÜK üyelerinin tamamını bir kenara itiyorsunuz; eskilerini bir daha seçmem diyorsunuz ki, iyi-kötü bir birikim var. Bir kısmının, belki devam etme arzusu da olabilir; bu, çok zararlı da olmayabilir. Ama siz, bu üyeleri yeniden atayacaksınız; olağanüstü bir yetki ve olağanüstü bir keyif!!!

Bunu da tabii, her şeye kadir, her şeyi bilen ve en çok, kadının dayak yemesi konusuyla ilgilenmek zorunda olan Dışişleri Bakanımız takip edemiyor. Niçin takip edemiyor -küçük bir parantez açmama izin verin-? Çünkü, bu hükümetimiz, insan hakları sorunlarını ve insan haklarına ilişkin komisyonların çalışmalarını Dışişleri Bakanına bağladı. Ben de İnsan Hakları Eğitimi 10 Yılı Ulusal Komitesi üyesiyim. Başkanımız Dışişleri Bakanını göremiyor. Niçin göremiyor? Ne yapsın o da, yazık, şu tarih verilecek mi, verilmeyecek mi? Muhtemelen, cebine bir bant kaydı yerleştirdi; gittiği her yerde düğmeye basıyor; artık yoruldu, bıktı, usandı...

İstirham ediyorum, "Bir ulus, geleceğini kendi planlaması, kendi çalışması, kendi emeği ve kendi insanının ürettiklerine dayandırmaz da başka nereye dayandırır?" sorusuna yanıt vermek zorundayız. Sizinle ne kadar anlaşamasak da, kavga etsek, uygulamalarınızı beğenmesek de bu toplumun insanısınız ve yaptığınız işlerle de bu toplumdaki sorunlara çare aramak, sizin de göreviniz. Bizim birinci görevimiz, ama sizin de göreviniz.

Bu güne kadar, bu gün konuşulacak olan simgeler konusunda, en ufak bir adım atmadınız. Teknolojiyi getirdiniz, en pahalı aletleri alıp geldiniz, ama o en pahalı aletlerin Avrupa'da, Amerika'da çalışırken, içerik olarak taşıdığı hiçbir şeye bakmadınız. Doğru! Bakmak zorunda değildiniz. Hiçbir siyasal iktidar sizi bu konuda zorlayamazdı; bilgisi de yoktu, niyeti de yoktu. Çünkü onun tek istediği kullanmak. Karşılıklı kullanmakla, 900'lü hatlardan bu yana, toplumun yarattığı bütün değerleri paylaşıyorsunuz: Yarısını siz alıyorsunuz, yarısını onlar alıyor. Zaman zaman, bazı tarafsız kurumlar müdahale edip de sizin elde ettiğiniz paranın bir kısmını isteyince -ki RTÜK zaman zaman bunu yapıyor diye düşünüyorum; aslında yapmasını da istiyorum; çünkü biz de parasızız, bize de para verir diye bekliyorum. Ama onların da pek niyetleri yok; bu konuya pek sıcak bakmıyorlar-, aralarında anlaşamıyorlar. Kime para verecekleri konusunda bir ortak politika oluşturamıyorlar. O diyor ki buna verelim; bu diyor ki ona verelim. Ben de diyorum ki, parayı kuruma ve projeye verin.

Anlatmak istediğim şu ki: Bu, teknolojinin gücüdür. Teknoloji her yere, kendi olağanüstü parlak başarıları, becerileri ve yetenekleriyle girer: İçerikle gelmez. Teknolojiyi bize verirler; bunu içeriğiyle beraber alın demek, onların işi değildir; zaten niyetleri de bu değildir. Bu konuda kafa yorması gereken biziz. Bütün aletler geldi; fakat bu aletlerin içinde, sorumluluk dediğimiz, "yayıncının sorumluluğu" dediğimiz kavram gelmedi.

Zaman zaman toplumda çok eleştiri alınca, medya dünyasının önde gelen insanlarında somutlaşan, "Aramızda toplanıp bir etik anlayış geliştirelim!" tartışmaları, asla hayata geçmedi. Bu gün karşımıza çıkan

duyarlılık konusu, aynı meseledir. Üç gün gidecektir, dördüncü gün unutulacaktır! Çünkü siz, bunca işinizin arasında, bir de etik konuları, yani iyi öğrenilmiş, hayata geçirmek için bir reflekse bağlanmış davranışları, sadece yaptırımlar, ilkeler, kurallar ve yasalarla göz önüne alamazsınız ki. Bunu içselleştirmeniz lazım; böyle yetişmiş kuşakların ortaya çıkması lazım.

Nerede olursa olsun Sayın Bakanım, Anadolu'da, size bağlı olan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Birleşmiş Milletler çerçevesindeki hangi toplantıya gittikse, kadının kötü muameleye tâbi olduğunu bütün bilimsel verilerle arkadaşlarımız anlatıyorlar; hem Birleşmiş Milletlerin insanları, hem Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünde çalışan değerli uzman arkadaşlarım bunu söyledi. Ancak, toplantı salonu erkek gazetecilerle doluydu!!! Taşrada, biz toplantıları gazetecilerle yapıyoruz; onların bu konuya alaycı yaklaşımlarını, ben, her seferinde üzüntüyle gözlüyorum. Ama yaşamın kendisi bu. Yaşamı değiştirmeden, insanların fizik koşullarını, üretim koşullarını, yaşam koşullarını değiştirmeden, onların dayak yediğini ikide bir söyleyip durmayalım.

Eğer kadını dayaktan ve kötü muameleden kurtarmak istiyorsak, eğitmek zorundayız; eğittikten sonra, kendi başına oturabileceği, bağımsız konutlara sahip olmasını sağlamak zorundayız. Kimsenin bunları sorguladığı yok; kadını ya babaya mahkum ediyoruz, ya anaya. Ondan sonra da zaten ekonomik, toplumsal, siyasal sorunlarla bunalmış ve ailenin bütün yükünü taşımak zorunda olan erkek, koca ve baba olarak, birisine kötü davrandığında, dönüp de onun ne kadar gayrı medenî olduğunu anlatmaya çalışıyoruz.

Biz ne yapmak istiyoruz?

Biz insanları mahvetmek mi istiyoruz; onları bunalıma mı sokmak istiyoruz?

Yoksa onlara yardım etmek, onlara çözüm yolu mu göstermek istiyoruz?

Eğer çözüm yolu göstereceksek, önce aramızda paylaştığımız, pardon, üretmediğimiz değerleri üretmemiz lazım: Ekonomik anlamda üretmemiz lazım; sonra bunları doğru dürüst paylaşmamız lazım. Siyasal iktidarları ele geçirenlerin paylaşmasına artık izin vermememiz gerekir. Bunu, şu ya da bu sektörle paylaşmasına da izin vermememiz gerekiyor; çünkü o kaynaklar, artık insanlara dönemiyor. Dönemeyince de bunalım halinde ortaya çıkıyor. Sonra da biz bunu, panellerde anlatmaya çalışıyoruz. Ama tekrar ediyorum: Bu boyutunun da önemli olduğunun farkındayım ve söylüyorum.

Radyo ve televizyon kuruluşlarının değerli mensupları, teknolojiyi aldınız, paraları kazandınız; fakat bunların dışında, size dayatılmasın dediğiniz hiçbir konuda, duyarlılık geliştirmediniz. Biz buna "etik" diyoruz; biz buna "yayın ilkesi" diyoruz; biz buna "hayata bakışta kabul edilebilir evrensel değerler" diyoruz. İşinize geldiğinde, "Bu tür programlar Amerika'da da var!" demesini biliyorsunuz, Türk insanına, üretim için kaynak aktarmak yerine, daha az parayı, bazen de batılı şirketlere daha çok parayı aktarmayı tercih ediyorsunuz, ama içeriye dönüp insan gücünü eğitmek, geliştirmek ve sorumluluk bilincini canlı tutmak konusunda parmağınızı kıpırdatmıyorsunuz. Bu da sizin en doğal hakkınız. Siz bu konuya para harcamak zorunda değilsiniz. Sizi buna toplum zorlar. Toplumun zorlaması gecikince de siyasal iktidarlar, hükümetler zorlar. Sivil toplum örgütleri demiyorum; onların daha, çok büyük bir gücü yok. Ama hükümetlerin, eğitim konusunda tutarlı politikasının olması gerekiyor.

Küreselleşme dediğimiz süreçte, o acımasız evrede, bizi tahrip eden gelişmeler karşısında bilinçli ve uyanık olunması gerekiyor. Bu, sadece belli kesimlerin korunmasını değil, bu bölgede çok ciddi tahribata yol açan politikalara direnebilmeyi gerektiriyor. Bunu yapabilmek için de bilgi gerekiyor. Bu bilgili insanlar da var. Bu toplumda her şey var. Ama helva yok. Helvayı kim yapacak, onu da siz düşünün!!!

Çok teşekkür ederim.

Oturum Başkanı / Doç. Dr. Zakir AVŞAR

Sayın Hocama teşekkür ediyorum. Tabii şaka yüklü üslûbuyla bazı eleştiriler getirdi. Onlara kısa kısa, polemiğe yol açmayacak şekilde cevap vermek istiyorum.

RTÜK, Bilgi Edinme Yasasından önce de her türlü soruya cevap veriyordu; bunlar, hem akademik tarzda sorulardı, hem diğer boyutlarda sorulardı. Medyamız ve akademisyen arkadaşlarımız da bunu yakından müşahede etmişlerdir, her halde. Ama kendileri bize takılmak için söylemiş olabilirler; ona bir açıklık getireyim. Diğer taraftan, 900'lü hatlarla ilgili olarak bizim, öteden beri medyamızın da yakından takip ettiği gibi, bir müdahalemiz söz konusudur. Ama bu müdahalemiz bir para paylaşımından falan kaynaklanmamaktadır, yani parada anlaşamadığımızdan falan değil, bizim Kanunumuzun 4 üncü maddesinin "p" fıkrası, zaten bu konuyu düzenliyor; o hatlarla ilgili meseleyi. Biz, kanunî yükümlülüğümüzü yerine getiriyoruz. Öte taraftan, para verme konusunda aramızda anlaşamamak gibi bir şey söz konusu değil; para harcama konusunda, hükümetlerin getirmiş olduğu birtakım uygulamalar, özellikle son dönemde uygulanan bu bütçe

birliği meselesi, bütün üst kurulları, malî özerklik noktasında ciddi anlamda sıkıntıya sokmuştur. Bunu burada ifade etmek lazım, Sayın Bakan da burada iken, yani hiçbir üst kurul, tam manasıyla malî özerkliğe sahip değildir.

Önceden para veriyor muyduk? O ayrı bir meseledir ama. Sonrasında da bu bütçe birliğinden kaynaklanan, yani işte vur deyince öldürme meselesi var ya, şiddetle alakalı atasözlerini kullanalım. Bundan dolayı böyle bir netice çıkmıştır, yani Üst Kurul, faaliyetlerini çok da rahat görememektedir. Kaynağı vardır, ama rahat faaliyet gösterememektedir. Bunu da burada ifade edeyim bu vesileyle.

Fakat şu da var ki, Üst Kurulumuz her zaman, nitelikli çalışmalara açık olmuştur, yani gücü yettiği ölçüde desteklemiştir. Herhangi bir şekilde para sarf ederken, çok büyük bir şeffaflık içerisinde hesaplarını vermektedir. Para sarf ederken hiçbir şekilde, önünü sonunu düşünmeksizin, tartışmaksızın sarf etmemiştir. Belki burada biraz da hasis davranmıştır, kötü davranmıştır bu noktada, ama böyle bir hususi dikkat de vardır. Bunu da ifade edeyim.

Ben sözü fazla uzatmadan, hemen "Şiddet ve İntihar Haberlerinin Hukukî Boyutu" noktasında hem sosyolog, hem de hukukçu olan değerli arkadaşım Sayın Mehmet Yüksel'e sözü bırakıyorum.

Buyurun hocam.

Doç. Dr. Mehmet YÜKSEL
A.Ü. İletişim Fakültesi Dekan Yardımcısı

Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Ben de değerli konuklarımızı ve katılımcılarımızı sevgi ve saygıyla selamlayarak sözlerime başlamak istiyorum.

Ayrıca, Sayın Bakanımıza da teşekkür ediyorum. zaman ayırıp bizi dinleme lütfunda bulundukları için.

Her ne kadar panelde konu olarak, "Şiddet ve İntihar Haberlerinin Hukukî Boyutu" olarak bildirilmişse de ben biraz daha felsefî ve sosyolojik boyutu ve kısmen de hukuki boyutu üzerinde durmaya çalışacağım. Konumuz şiddet ve intihar haberleri olarak belirlendiğine göre, öncelikle, şiddet ve intihar kavramlarının ve olgularının bir tanımını yapmanın yerinde olacağını düşünüyorum.

Şiddeti iki türlü tanımlayabiliriz: **Dar anlamda şiddet** dediğimiz zaman, kişilerin fiziksel ya da bedensel bütünlüğüne yönelik olarak yapılan saldırıları; sert ve acı verici eylemleri bu kategori içinde düşünebiliriz. Ama ben burada daha ziyade, geniş anlamda şiddet kavramı üzerinde durmak istiyorum. **Geniş anlamda şiddet** dediğimiz zaman gerek fiziksel, gerekse

ruhsal olsun, kişinin bir bütün olarak kişiliğine yönelik tüm saldırıları, şiddet kavramı içinde düşünebiliriz. Bu bağlamda, kişilerin bağlılık duyduğu, benimsediği değerlerine, normlarına ve anlam dünyalarına yapılan saldırının da şiddet kavramı içerisinde değerlendirilebileceğini düşünüyorum. Konumuz medyada şiddet ve intihar haberleri olduğuna göre, medyanın, şiddet ve intiharın sadece bir aktarıcısı değil, yerine ve zamanına göre, şiddeti yaratan bir kaynak durumuna gelebileceğini de özellikle belirtmek istiyorum.

Mesela, bir gün içerisindeki 24 saatlik süre içerisinde, insanların 10 saatinin aynı program çerçevesinde alınmasının da simgesel şiddet kapsamı içinde düşünülebileceğini zannediyorum.

Şiddet olgusuna sosyolojik ve tarihsel bir perspektiften baktığımız zaman, tarih boyunca şu veya bu ölçüde, topluluk ve toplumlarda, şiddet olgusunun var olduğunu biliyoruz.

Yine aynı şekilde, şiddetin daha 19 uncu yüzyılın ortalarına kadar bir seyirlik ve eğlence öğesi olarak kullanıldığını da biliyoruz. 19 uncu yüzyılın ortalarında, yani 1850'li yıllarda İngiltere'de, idam cezalarının alenen infaz edildiğini de ayrıca dikkatinize sunmak isterim.

20 nci yüzyılın da ayrı bir özelliği olmuştur: 20 nci yüzyıla geldiğimizde ne görüyoruz? İki dünya savaşını, iç savaşları görüyoruz; soğuk savaşı yaşıyoruz. Soykırımların yaşandığı bir yüzyıl, aynı şekilde dinsel ve etnik çatışmaların giderek yoğunlaştığı bir yüzyıl ve düşünürlerin bu yüzyılı, "şiddet yüzyılı" olarak nitelendirdiğini de hepimiz biliyoruz.

Medyada şiddet veya medyanın şiddet ve intihar haberlerine yaklaşımı üzerinde durmadan önce, toplumsal yapımızda, şiddetin aslında ne anlama geldiğinin, nasıl bir yer işgal ettiğinin de üzerinde durmamız gerekiyor.

Ailede şiddet olacak; var! Türkiye'de, okulda şiddet var; işyerinde şiddet var; kışlada şiddet var ve hayatın diğer alanlarında şiddet var, ama medyada şiddet olmayacak!!! Elbette ki, topunda şiddet olduğuna ve şiddet de sosyolojik bir olgu olduğuna göre, bunun medyada da yerini bulması gerekir. Üstelik, bilgi ve haber alma hakkı bakımından, medyanın bu tür haberleri iletmek gibi de bir sorumluluğu var.

Asıl tartışılması gereken husus, şiddet haberlerinin medyada yer alması değil kanımca. Medya tarafından şiddet haberlerinin nasıl ele alındığı, nasıl işlendiği ve nasıl sunulduğu çok önem taşıyor. Bu önem, doğrudan doğruya, "Günümüzde medya ne kadar etkilidir ya da değildir?" sorusuna yanıt aramamızı gerektiriyor.

Bu açıdan baktığımız zaman, toplumların varlığını sürdürebilmesi için biliyoruz ki, toplumlar ve insanlar, yeryüzünde yaşamaya başladıktan sonra ilişki ve etkileşime girmişlerdir. Bu ilişki ve etkileşim çerçevesinde birtakım değerleri, normları ve anlamları üreterek, toplumsal yaşamı daha gerçekleşebilir, birlikte olmayı daha mümkün kılar hale gelmişlerdir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve küreselleşme süreci sonucunda, özellikle 1960'lı yıllardan itibaren, medyanın toplumsal yapılar üzerindeki etkisinin giderek yoğunlaştığını ve çağımızın, belirleyici olan en önemli sosyalleşme aracı haline geldiğini görüyoruz. İletişim araçları olmadan, neredeyse birbirimizle iletişim ve ilişki kuramayacak hale gelmiş bulunuyoruz. Ve neyin üzerinde tartışacağımızı, dünyada ve ülkemizde neler olup bittiğini bile medyadan öğreniyoruz ve medya, yaşamımızın çok önemli bir parçası ve bu anlamda, "yaygın sosyalleşme" dediğimiz durumun oluşmasının en önemli araçlarından biri.

Medyanın, günümüzde bu kadar yaygın bir sosyalleşme aracı haline gelmesi, aslında onun bütün etkilerini tartışmamızı zorunlu kılıyor. Burada öncelikle, medyanın yaygın sosyalleşme açısından etkisi konusunda, medyada şöyle bir eğilimin, genel olarak şöyle bir savunmanın olduğunu görüyoruz: "Efendim, biz sadece aktarıyoruz ve yansıtıyoruz. Bizim, olayların yaratılmasına veya oluşmasına, herhangi bir şekilde katkımız yok. Halk ne istiyorsa, biz onu veriyoruz!" diyorlar. Bence ilk önce tartışılması gereken bu noktadır: "Halk neyi istiyorsa!!!"

Acaba, tamamen bir örnek insanlardan oluşan, değişmez ve sabit kalan bir halk var mıdır? Halk dediğimiz kategori değişik çıkarlara, görüşlere, inançlara, sosyal ve ekonomik statülere sahip insanlardan ve gruplardan oluşmuyor mu? Medya, halk derken hangisini kastediyor acaba? Halk derken, "Efendim çoğunluğu kastediyoruz!" diyebilirler; o zaman da "Acaba medya, çoğunluğun her istediğini aktarmak durumunda mı?" diye, ayrı bir demokrasi tartışmasına girmek gerekiyor! Bu toplantıda, böyle bir tartışmanın içine girmeyi gereksiz buluyorum, ama medyanın, "Halk ne istiyorsa biz onu veriyoruz!" savunmasının çok gerçekçi ve geçerli bir savunma olmadığını da bir kez daha belirtmek istiyorum.

Medyanın etkisine ilişkin olarak, 1960'lı yıllara kadar yapılan çalışmalara baktığımızda, egemen olan paradigmanın genellikle çocuklar, gençler ve eğitim seviyesi düşük olan yetişkinler üzerinde, medyanın etkisinin daha doğrudan ve güçlü olduğunu savunan bir paradigmanın varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz. 1960'lardan sonra, medya etkisinin bu kadar doğrudan, bu kadar güçlü olmadığını; araya başka değişkenlerin de girdiğini; kişilerin medya etkisine maruz kalırken belirli değerler ve norm

sistemine bağlı olduklarını, simgesel dağarcıklarının ve anlam dünyalarının olduğunu; yani bir bilişsel çerçevelerinin oluştuğunu ve bu bilişsel çerçeve içerisinde medyadan gelen mesajları bir süzgeçten geçirerek aldıklarını ortaya koyan yeni bir paradigmanın geliştiğini görüyoruz. Yapılan çalışmaların, bu paradigmanın bulgularını destekler mahiyette olduğunu söyleyebiliriz.

Burada, unutulmaması ve dikkatten kaçırılmaması gereken en önemli nokta, bence şu: Bugün günümüzde, insanların televizyon başında geçirdikleri sürenin ortalama olarak giderek arttığını görüyoruz. Kişinin algılama süzgecinin ve bilişsel çerçevesinin oluşmasında, medya çok önemli bir rol oynuyor. Evet, medya süzgeçten geçiriliyor; bilişsel çerçeve yoluyla her verilen doğrudan alınmıyor ama, giderek o bilişsel çerçeve ve süzgeç, yapılan yorum ve değerlendirmeler, aslında medyanın etkisiyle şekillenmeye başlıyor. Bunun üzerinde önemle durmak gerektiğine inanıyorum. Medyanın etkisini bu kadar önemli kılan öğe de bence budur. Medyanın etkisini bu şekilde ortaya koyduktan sonra, medyanın toplumdan bağımsız, steril, izole bir ortamda faaliyet göstermediğini, medyanın da toplumda rol alan, toplumda bulunan diğer yapılarla ve aktörlerle bir etkileşim ve iletişim içinde olduğunu, onlarla ortak bir alan içinde yer aldığını gözden kaçırmamamız gerekiyor.

Medyanın, en başta:

- Sahiplerine veya bağlı olduğu gruplara karşı sorumlulukları var;
- Ülkedeki siyasal güçlerle, toplumsal ve ekonomik bakımdan güçlü odaklarla olan ilişki ve etkileşimleri var;
- Çalışanlarıyla olan bağları var;
- Okurlarıyla ilişkileri var ve
- Genel toplum kitlesiyle de bir etkileşimi söz konusudur.

Medyayı, ilişki ve etkileşim içinde olduğu tüm bu yapı ve aktörlerden soyutlayarak ele alamayız. Onun için, medyanın etkisinin ne olduğunu veya ne olmadığını değerlendirirken; şiddet ve intihar haberleri konusunda olduğu kadar, diğer şiddet konularındaki tutum ve davranışının ne olması gerektiğini tartışırken, medyanın bu sosyolojik konumunu da gözden kaçırmamamız gerekiyor.

Buradan ulaşacağımız sonuç şu olmaktadır: Medya, her şeyden önce sosyolojik bir ortam içerisinde faaliyette bulunmaktadır.

Dikkate almamız gereken bir başka husus: "Medyada biz ne yapmışız?" sorusuna verilecek cevaptır. RTÜK Yasasının, yani Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Yasanın 29 uncu maddesiyle, bir yandan devlete radyo ve televizyon istasyonu kurma hakkını

veriyoruz; öbür yandan da sadece Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulan anonim şirketlere, radyo ve televizyon istasyonu kurma hakkını veriyoruz.

Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulan bir anonim şirket olmak: "Serbest piyasa koşulları içinde faaliyet göstermek; rekabet koşulları içerisinde çalışmak; kâr güdüsüyle hareket etmek ve özel mülkiyeti en yüksek değer kabul etmek" anlamına gelir. Şimdi biz, ticarî kaygılarla ve ticarî amaçlarla kurulan bu kuruluşlardan, şiddet, intihar ve diğer konularda, tıpkı TRT gibi, kamu hizmeti yayıncılığı türünde bir yayıncılık bekliyoruz!!! Bu, eşyanın tabiatına aykırıdır. Bu konudaki beklentilerimizi çok da yüksek tutmamamız gerekiyor, benim kanımca.

Medya dediğimiz, köşe başında, kıt kanaat imkanlarla yapılan bir faaliyet alanı değildir. Medya, büyük sermayelerin söz konusu olduğu, devasa bürokratik ve hiyerarşik yapıların oluştuğu bir ortam ve yapı içinde hizmet veriyor. Medyanın, giderek holding basını, holding medyası olarak nitelendirilmesi; hizmetlerini, toplumsal mesafeyi artıran plazalarda vermesi; toplumla olan ilişki ve iletişim bağlarının giderek zayıflaması; aslında onun bu anlamdaki ahlakî ve etik duyarlılıklarının gelişmesini de olumsuz etkilemektedir diye düşünüyorum.

Medyanın Siyasal İktidarla olan ilişkisi

İncelenmesi gereken bir diğer olayın, medyanın siyasal iktidarla olan ilişkisi olduğunu düşünüyorum.

Siyasal iktidarlarımız ne yapmış? Günümüzün en güçlü medya aracı televizyondur. Zaten medya derken, neredeyse yalnızca televizyondan söz eder hale geldik.

Radyo ve televizyonu kurma hakkını biz, sadece anonim şirketlere vermişiz. Peki, bu noktadan hareketle, şu söylenebilir mi? "Halkın isteklerini, özlemlerini, sorunlarını, çıkar ve görüşlerini en iyi şekilde algılayacak, kavrayacak ve değerlendirecek kuruluşlar, özel sektör kuruluşlarıdır" denebilir mi? Eğer denemezse, toplum dediğimiz, sadece devletten ve özel sektörden mi oluşuyor? Vakıflar, dernekler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ne oluyor acaba? Peki, tek tek özel şahıslara güveniyoruz; şirketlere güveniyoruz, ama kamu kurumu niteliğinde Türkiye Barolar Birliğine, Türk Tabipler Birliğine, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine acaba niçin güvenmiyoruz? En önemlisi, üniversitelerimize niçin güvenmiyoruz? Biliyorsunuz, RTÜK Yasasının 24 üncü maddesinde sonradan yapılan bir değişiklikle lütfettiler: Radyo-Televizyon Bölümü bulunan İletişim Fakültelerine, ücretsiz olarak, yerel bazda, radyo ve televizyon frekans ve kanal tahsisi yapılabileceğini hükme

bağladılar. Ancak, Radyo-Televizyon Bölümü bulunmayan üniversitelere böyle bir hak verilmedi.

Peki, şimdi soruyorum: Üniversitelerimizin toplumsal sorunlar ve olgular hakkında bizi aydınlatmasında, Türk Tabipler Birliğinin sağlık, Türkiye Barolar Birliğinin hukuk ve adalet konusunda, sürekli yakındığımız meselelerde bizi bilgilendirmesinde veya erozyonla mücadele eden bir Tema Vakfı'nın, bizi bu konuda bilgilendirmesinde, bilinçlendirmesinde ve bu anlamda bir tartışma zemini yaratmasında, acaba ne kötülük var?

Ayrıca biliyorsunuz, toplum yaşamı bakımından önemli mesleklerin, kamu kurumu niteliğinde, meslek kuruluşları vardır. Nedir bu meslekler? Doktorluk, avukatlık... Tabipler Birliği, Barolar Birliği, Mimar ve Mühendis Odaları Birliği, Ticaret ve Sanayi Odaları, meslek erbaplarının oluşturduğu kuruluşlardır. Kamu kurumu niteliğindeki bu kuruluşların kuruluş amaçlarından biri: "Kendi üyeleri arasındaki dayanışmayı artırmak ve aynı şekilde, bu dayanışma ve etkileşim sayesinde, meslekî kodların, meslek ahlakı ilkelerinin oluşmasına katkıda bulunmaktır." Bu kuruluşların bugün binlerce, yüz binlerce üyesi var. "Medya imkanlarından yararlanamadıkları zaman, kendi üyelerinde bu ahlakî duyarlılığın gelişmesine uygun bir ortamı ve zemini nasıl yaratacaklar?" diye de sormak gerektiğini düşünüyorum.

Şimdi, buradan şuna gelmek istiyorum: Ne yapmalı? Sorunlardan söz ediyoruz; yakınmalarımızı, şikâyetlerimizi dile getiriyoruz, ama çözüm ne?

Türkiye'de, çözüm deyince ilk akla gelen hukuk oluyor. Hatta bunu, herhangi bir konuda, "Yoksa yasa, o halde yap yasa!" anlayışı olarak da özetlemek ya da nitelendirmek mümkün. Trafikte bir sorun mu var; "Yasa yapın, cezaları ağırlaştırın!" Eğitimde bir sorun mu var; yayın konusunda bir sorun mu var; "Hemen bir yasa yapın!" Bulduğumuz çözümün birincisi, ilk aklımıza gelen önlem bu! Ama bunun ne kadar yerinde olup olmadığını, ne kadar çözüm sağlayıcı olup olmadığını da birazdan dikkatlerinize sunmak istiyorum.

İkinci çözümümüz: Birtakım teknolojik araç ve gereçlerden medet ummak! Televizyonlarımıza, teknolojik olarak geliştirilmiş ya da geliştirilecek bazı araçları takacağız; böylece medyadaki şiddet haberlerini süzgeçten geçirmiş olacağız ve teknolojinin desteğiyle, medyanın bu olumsuz etkilerinden, bir ölçüde sıyrılmış olacağız!

Bir diğer çözüm: Meslek ahlakı kurallarının ya da etik kodların geliştirilmesinden medet umuyoruz. Hukuktan beklentilerimiz şu: Kuralları biraz daha ayrıntılı ve detaylı hale getirelim; yaptırımları biraz daha çeşitlendirip güçlendirelim; düzenleyici kurumların yetkisini arttıralım;

şiddet içeren programların yayın saatlerini daha ileri saatlere alalım gibi önlemler aklımıza geliyor.

Ama şurası bir gerçek ki, toplumsal yaşamda düzeni sağlayacak tek olgu hukuk kuralları değildir. Tarih boyunca baktığımız zaman, aslında hukuk kuralları, din ve ahlak kuralları, gelenek ve görenekler, görgü kuralları dediğimiz kurallar bir bütün olarak, hepsi birlikte hizmet eder. Eğer sosyal düzen kuralları dediğimiz bu kurallar birbirini tamamlayıp bütünlemiyorsa, sadece yazılı hukuk kurallarıyla sonuç almak pek mümkün değildir. Sosyal düzen kurallarının bir bütün olarak işlemediği; toplum yaşamında çözüme yardımcı olmadığı anlarda, meslek kuruluşlarının oluşturduğu kurallar ile toplum yaşamına ilkeler ve standartlar getiriliyor: Kurumlar, hastaneler, üniversiteler ve benzeri kurumlar, bizim, nerede ne yapacağımızı, nasıl davranacağımızı bize öğretmek durumunda kalıyorlar. Buna ilişkin kurallar geliştiriyorlar, ama bunlar, tepeden geliştirilen kurallar olduğu, insanların ilişki ve etkileşimiyle gelişmedikleri; rasyonel, bilinçli insan faaliyetiyle yaratıldıkları için, kendilerinden beklenen işlevi yerine getiremiyorlar.

O zaman ne yapmak gerekiyor?

Resmî ya da gayri resmî meslek ahlak kuralları burada önem taşıyor. Ancak ben, medya, basın ve yayın dünyasındaki kuruluşlar tarafından, sadece onların yönetim organlarınca geliştirilen birtakım meslek ahlak ilkelerinin ya da kodlarının çok etkili olduğunu da düşünmüyorum.

Peki çözüm nedir?

Çözümün biri şu olabilir: Bu konuda, gerek Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na ve gerekse TRT'ye büyük görev düştüğüne inanıyorum. Bütün değer ve normların, ahlak kurallarının üretilmesinin, yaratılmasının ve geliştirilmesinin zemini, toplumsal ilişki ve etkileşimdir. O ilişki ve etkileşimi sağlamadan, tarafları bu konular üzerinde tartıştırmadan, belirli bir duyarlılığın geliştirilmesini sağlayamayız. Bu bakımdan gerek RTÜK, gerekse TRT, böyle bir zeminin oluşmasına öncülük edebilirler.

İkinci olarak, meslek kuruluşları, böyle bir konuda öncülük yapabilirler. Meslek kuruluşları, kendi üyeleri arasında bir tartışma zemini yaratarak, onların da katılımıyla etik duyarlılıkların geliştirilmesine katkıda bulunabilirler.

Diğer bir çözüm de şudur: Medyada, bugün sayıları binlerle ifade edilen radyonun, yüzlerle ifade edilen televizyonun bulunması, çoğulcu bir yapının olduğu anlamına gelmiyor. Çünkü neredeyse tümü -TRT dışında-, özel ve ticarî kuruluşlardır; anonim şirketlerdir. Bu bakımdan, çoğulcu bir yapının oluşması gerekiyor. Toplumda yüzlerce çiçeğin açması, binlerce

fikrin yarışması, ancak böyle olabilir. Çoğulcu bir yapı önem taşıyor ve bence, en önemli husus da budur.

Peki, hukukî önlemlerin hiç faydası yok mudur? Hukukî önlemlerin bazı konularda faydası olabilir. Mesela, medya çalışanlarına getirilen hukukî güvenceler, onların kendi vicdanlarında hissettikleri, ama çalışma ortamına yansıtamadıkları ahlakî duyarlılıkların gelişmesine katkıda bulunabilir. Kendilerini güvende hissettikleri zaman, ahlakî duyarlılıkları daha fazla dikkate alan tutum ve davranış sergileyebilirler. Bunun da çok önemli bir husus olduğunu düşünüyorum.

Peki, hukukî düzenlemeler zaten yok mu?

Ben, Türkiye'deki hukukî düzenlemelerin bulunduğunu ve oldukça da ayrıntılı olduğunu düşünüyorum. Birçok yasada bu konunun örnekleri sıralanabilir: Şiddet ve intihara ilişkin düzenleme, ceza yasamızın hem eskisinde, hem de 1 Nisan 2005'de yürürlüğe girecek yeni yasamızda var; yine, hem eski Basın Yasamızda, hem 26 Haziran 2004'te yürürlüğe giren yeni Basın Yasamızda, intihara ilişkin hükümler var. Hatta intihara özendirme, intihara teşvik etme, intihar kararını kuvvetlendirme gibi ibareler eklenerek, hükümlerin kapsamı genişletilmiş ve cezaları da ağırlaştırılmış durumdadır. Ceza Yasasında yapılan değişikliklerle, basın-yayın yoluyla intiharı teşvik etme diye bir nitelendirme getirilmiş ve ayrıca müeyyideye bağlanmış bulunmaktadır.

Bu kadar müeyyide oluyor da ne oluyor? Bütün bunlara rağmen medya, şiddet ve bilhassa intihar haberlerini -evet bir azalma olmakla beraber-, cinsel saldırı ve cinayet haberlerini, olanca yoğunluğuyla vermeye devam etmiyor mu?

Şu konuyu da dikkatlerinize sunduktan sonra, konuşmama son vermek istiyorum: Hukuk kuralları soyut ve geneldir, yani fazla ayrıntıya inemez. Bir de hukuk kuralları, toplumsal değer ve felsefî tercihlere bağlı olarak, olması gerekene ilişkin kuralları koyar. Ama daima, olması gerekene ilişkin kurallarla, olan ve somut durum arasında bir mesafe olur. Hukuk kuralını koyarsınız, ama toplumsal yaşamın hızı ve akışı hukuku geride bırakabilir.

Ayrıca hukuk, tek tek somut olayları düzenlemez ve düzenleyemez. Hiçbir hukuk kuralının buna gücü yetmez. Koyduğunuz hukuk kurallarına rağmen bayağılaştırılmış, yozlaştırılmış haber ve programlar yapabilirsiniz. Hukukun açıkça ön göremediği olaylarda, dolaylı bir şekilde bunu pekala yapabilirsiniz. Diyelim ki, bunu açık yaptınız ve açıkça da hukuka aykırı olduğu ortada. Burada, ahlakî duyarlılık olmadığı ve hukuk, ahlaktan bir destek almadığı sürece, bu işle görevli olan savcıların, yargıçların, zabıtanın

buna gücü ve zamanı yeter mi? Yetse bile, bu konuda yapılanlar, getirilen çözümler, hakikaten yararlı ve kalıcı çözümler olabilir mi diye de düşünmeden edemiyor insan!

Ben konuşmamı bitirirken, aslında başta medyamız olmak üzere, bütün kişi ve kuruluşları, iletişim özgürlüğü de dahil olmak üzere, sadece insan hak ve özgürleri üzerinde değil, hak ve özgürlükler kadar, ödevler ve sorumluluklar üzerinde de düşünmeye davet ediyorum.

Hepinize yeniden sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı / Doç. Dr. Zakir AVŞAR

Sevgili Mehmet Yüksel Hocama çok teşekkür ediyorum. Ben, daralan vakti de göz önüne alarak, sözü hemen Bengi Hocama bırakıyorum.

Hocam buyurun.

Doç. Dr. Bengi SEMERCİ
Yeditepe Üniversitesi Tıp Fakültesi- Psikiyatr

Teşekkürler, merhaba.

Bu tür panellerde son konuşmacı olmanın hem bir avantajı, hem de dezavantajı vardır. Dezavantajı, dinleyicilerin çoğu yorulmuş ve gitmiş olurlar; avantajı da konuşmanızın iyiliği ya da kötülüğü, içeriğinden çok, kısalığıyla değerlendirilir. Dışarı çıktığınızda, umarım, iyi bir konuşmaydı diyeceksiniz.

Orada sadece Yeditepe Üniversitesi Tıp Fakültesi yazılmış ama, ben bir psikiyatrım; aynı zamanda çocuk ve ergen psikiyatrıyım. Tabii ki şiddet, medya, toplum konusunda söylenecek çok şey var; ama zaman da çok geçti. Ben sadece, şöyle parça parça, gördüğümüz, hepimizin gördüğü ama, belki tam değerlendiremediği örneklerden bahsetmek istiyorum.

Bu konu, sadece medyanın sorumluluğu mu? Tabii ki sadece medyanın sorumluluğu değil.

Ortada şöyle bir ikilem var: Aile bana çocuğu getirdiğinde ve "Çocuk başkalarına şiddet gösteriyor ve biz bundan şikayetçiyiz!" dediğinde, benim onlara ilk sorduğum sorular şunlar oluyor: "Siz bu çocuğu eğitirken ne kadar şiddet gösteriyorsunuz? Onu bir şeyler konusunda uyarırken ne kadarını bağırarak söylüyorsunuz? Ne kadarını ağır ceza vererek söylüyorsunuz; ne kadarını döverek söylüyorsunuz?"

Eğer bu sorulara, "Evet, biz bunları şiddet uygulayarak yapıyoruz!" derlerse, o zaman aileye şunu soruyorum: "Peki, bu çocuk başka ne öğrenmiş olabilir?" Çocuk başka iletişim modeli bilmiyor ki…

Bunu medyaya uyarlarsak, biliyorsunuz, son zamanlarda medyada, sıklıkla artan bir şekilde medyaya saldırı haberleri görülüyor: Kameraman dövüldü; muhabir dövüldü; şu kişi muhabire saldırdı şeklinde.

İşte o zaman da medyaya sormak lazım: "Siz bu şiddet haberlerini tekrar tekrar gösterdiğiniz zaman, başka ne bekliyorsunuz?" diye. Çünkü, bu saldırıları yapanlar da iletişim ve gündeme gelme biçimi olarak bunu yapmanın uygun olduğunu algılıyorlar. Neyi, nasıl verdiğimiz çok önemli!

Ben, televizyon stüdyolarına çok sık çağrılan bir konuğum. Ama ben, tartışma programları için iyi bir konuk değilim. Niye değilim? Çünkü ben, çabuk sinirlenmiyorum; daha doğrusu, sinirlensem de çok belli etmiyorum. O zaman da görüşmeleri idare eden, yöneten kişiler, beni çok iyi bir konuk olarak algılamıyorlar. İnsanlar bana bağırıp çağırsa da ben onlara bağırıp çağırmıyorum; ben, bu durumun hoş bir ortam yarattığını düşünürken, çıkışta bana: "Ama hocam, size o kadar hakaret etti; bir kere bile kızmadınız; herhalde psikiyatristler kızmıyor!" diyorlar.

Hayır, elbette kızıyorum, ama bağırarak konuşmak ve savunduğum şeyi kızgınlıkla söylemek, benim için doğru olan bir şey değil; ancak görüyorum ki, benden beklenen o!

Şiddet olayları konusunda bir görüş istiyorlar; ben de kendileri ile konuşuyorum. Burada yapılan işleme ilişkin tabiri de öğrendim; cımbızlama denilen bir sistem uyguluyorlar. Sizin konuşmalarınızı bölüm bölüm, keserek veriyorlar. Onun için ben, çok hızlı ve devamlı konuşmaya çalışıyorum mümkün olduğunca, kesemesinler diye, ama beceremiyorum yeterince. Ve hep bakıyorum; konuşmanın kesilen kısmı şurası oluyor: "Aman lütfen, siz bu haberleri verirken dikkatli olun; çünkü bu haberi şu şekilde verirseniz, olayı arttırır!" Hep, nedense buralar kesiliyor.

Bazen, şiddet uygulanmış bir çocuk haberi için konuk olarak çağrılıyorum. Haber sırasını beklerken bir bakıyorum, biz çıkmadan önceki sekiz haber, bol miktarda şiddet dolu ve bunların veriliş şekilleri çok kötü!

Gençlerle çalışıyorum. Gençler, genel olarak şöyle geliyorlar: "O kadar seviyorum ki, öldüresiye ya da ölesiye seviyorum!"

Böyle bir kavram var mı? Aşık olmak gibi güzel bir olay bile, şiddet kelimeleriyle ifade edilmeye başlandı, 14-15 yaşlarındaki gençler arasında.

Gazetenin üçüncü sayfasını açıyorsunuz, başlık şöyle: "Çok sevdiği için öldürdü!" Böyle bir tabir olabilir mi? İnsan, çok sevdiği birini

öldürebilir mi? Başlık şöyle de olabiliyor: "Çok aşıktı, sevgilisi onu terk ettiği için yüzüne kezzap attı!" Peki ya bu mümkün mü?

Bu haberi böyle verdiğiniz zaman, genç bunu şöyle algılıyor: "Demek ki, çok sevdiğimi göstermemin yolu, karşı tarafa bir çeşit şiddet uygulamamdan geçiyor!"

Şimdi anlatacağım örneği hep veriyorum: Ben, uzun süredir bu işi yapıyorum; son altı aydır, mesajlarımı çok daha dikkatli olarak vermeye çalışıyorum. Çünkü başıma, bu örnekle ilgili ve basının, haber başlıklarını nasıl seçtiğiyle, nasıl sunduğuyla ilgili bir şey geldi.

Bizim, çocuk değerlendirmede, cümle tamamlama dediğimiz bir ölçeğimiz vardır. Bazı kelimeler vardır; çocuklardan, bunları birer cümle haline getirmesini ister ve değerlendirme yaparız. "Büyüyünce ne olmak istediğini" belirtmesi için cümle, "Ben büyüyünce …" diye başlar; çocuk bu cümleyi tamamlar. Buraya, erkek çocuklar klasik olarak doktor, mühendis; kız çocuklar da öğretmen ya da doktor yazarlardı. Arada birkaç tanesinden, ailenin yapısına göre farklı meslek çıkardı.

Ara bir dönemimiz var: 10 yıl kadar önceki bir dönemde, daha bizim bilmediğimiz, "uzay mühendisi olmak istiyorum, genetik mühendisi olmak istiyorum" tercihleri çıkıyordu.

Son zamanlarda, bu meslek grupları çok değişti. Şimdi, bu meslekler de kayboldu: Mafya babası olmak istiyorlar; şarkıcı olmak istiyorlar; dansöz olmak istiyorlar.

Niye bu örneği vermek istemiyorum? Benimle bir röportaj yapıldı ve o röportajda, bu, cümle tamamlama örneğini verdim. Ertesi gün gazetede, benim ağzımdan kocaman bir başlık vardı: "Ben küçükken dansöz olmak istiyordum!"

Haberin tamamını okuduğunuz zaman, başlığın, benim örneğimle ilgili olduğunu anlıyordunuz ama, bir sürü insan bana telefon açtı: "Hocam, dansöz olmak istediğinizi hiç bilmiyorduk!" diye.

Bunları kim seçiyor; kullanılan tabirleri bilmiyorum. Basın dünyasında kullanılan bir tabir mutlaka var ama, bu başlıkları seçen editörün ya da denetleyen kişinin, bunu uygun ve çekici bulmasından kaynaklanan bir şey. Bu yüzden, neyi nasıl verdiğimiz çok önemli!

1998 yılıydı sanıyorum; o dönemde biliyorsunuz, bütün dünyada bir akım oldu: Küçücük çocuklar ellerine silah aldılar, okulları bastılar, arkadaşlarını ve öğretmenleri öldürdüler. Bizim ülkemizde de benzer şeyler oldu; çocuklar öğretmenlerini öldürdü. Şimdi bu olaylar, aynı şekilde tekrarlanıyor. Ve hep aynı soru soruluyor: "Niye bu olaylar oluyor?"

Sizler bir haber veriyorsunuz: "Şurada, birkaç tane çocuk kendi yaş grubundan bir çocuğu kaçırdılar. İşkence yaparak öldürdüler!" "Birkaç çocuk birilerini kaçırdı, yakınlarından fidye istediler!" Bu olaylar olunca, basın geliyor ve soruyor: "Niye bu olaylar oluyor?"

Beşiktaş maçındaki olaydan sonra, son dört gündür, gelip şu soruyu soruyorlar: "Gençlik nereye gidiyor?"

Gençlik hiçbir yere gitmiyor. Gençlik, biz nereyi hedef gösterirsek oraya gidiyor. Ve maalesef biz, uzun zamandır, gençliğe çok iyi hedefler göstermiyoruz. Ne diyoruz: "Okuyacaksınız da ne olacak? Sürüneceksiniz. Üniversite sınavına girmek çok zor iş!"

Bu noktada basın niye ön planda? Mesajı iletmek açısından en geniş kitleye ulaşma şansı onun var; çünkü, en geniş kitleye basın bir şeyler söyleyebiliyor. Ben bir yerde, bir mesaj verdiğim zaman, en fazla on kişiye ulaşırım. Ama bu mesaj basında verildiği zaman, basında model olarak sunulduğu zaman, çok geniş kitlelere ulaşıyor. Çocuklarımıza: **"**Okumak çok zor; o kadar yıl okuyacaksın; mezun olacaksın, ama iş bulacağının garantisi yok; hadi iş buldun, ne olacak, üç kuruş paraya çalışacaksın. Çık televizyona, şöyle bir şarkı söyle, meşhur ol! Ohooo, ondan sonra paraya da üne de doyarsın!**"** diyoruz.

Aslında daha kötü şeyler de söylüyoruz: **"**Kaba güç, en önemli güçtür!**"** diyoruz. "Hukuk devletiyiz ama, hukukun önemi yok; sen eğer güçlüysen, silahına güveniyorsan, kaba gücüne güveniyorsan, herkes senden çekinir ve korkar!" diyoruz.

Bunu dizi filmlerimizle veriyoruz; onları özdeşim alıyor çocuklar, çok fazla miktarda küçük mafya elemanları dolaşmaya başladı ortada… Anne-babalar: "Çocuğum tespih istiyor!" diye geliyor. Bu bahsettiğim çocuklar 9-10 yaşında… "Tespih istiyorlar, çakı istiyorlar…"

Anne-babaların hiç mi suçu yok? Tabii ki var. Kumanda onların elinde, ama o kumandayı kullanmak, her zaman mümkün değil! Sabah programını izlerken ya da çizgi filmin arasına, o akşamki programa ait fragman girebiliyor, tanıtım için.

Aile ile çocuk arasında bir mücadele başlıyor; çünkü, ailenin de şöyle bir problemi var: Çocuğa, o programı seyretme diyorlar; ama aile, hayranlık içinde o programı seyrediyor. Üstelik, seyredilen bu program, dostlar ile tartışılıyor: **"**Nasıldı değil mi? Çok iyiydi, nasıl kuvvetliydi, güçlüydü…**"**

Çocuklarımıza, maalesef böyle yanlış özdeşim modelleri vermeye başladık.

Medya, şiddet haberlerini tabii ki verecek. Basın vermezse, biz onlardan nasıl haberdar olacağız? Basının bu konuyla ilgili olarak, yani şiddet haberlerini vererek yaptığı çok iyi şeyler de var: Biz artık, aile içi şiddet kavramını daha iyi biliyoruz. Burada, dört yıl önce: "Anne-baba çocuğu öldüresiye dövebilir; işkence yapabilir!" deseydik, herkes, sanki çok garip bir şey söylüyormuşuz gibi bakardı. Şimdi basının sayesinde, herkes biliyor ki, aile o kadar da kutsal bir şey değil; en azından, sandığımız kadar kutsal değil: Kötülük ve yanlışlıklar, aileden de kaynaklanabiliyor; küçücük çocuğunun üzerinde sigara söndürebiliyor aile bireyleri; böyle bir şiddet uygulayabiliyorlar. Bunu bize basın yansıttı; bu olayları basının sayesinde tanımaya başladık; basının sayesinde, "Komşumuzun evinde böyle bir şey var mı; bunu bir yerlere haber vermemiz gerekir!" fikrini öğrendik.

Ama bir şeyleri tekrar tekrar verdiğiniz zaman sorun yaratırsınız. En iyi örnektir bence basın için, bu yüzden tekrarlamak istiyorum: Köprüye çıkıp, "Kendimi atacağım, şunu yapın!" diyenlere ilişkin haber vermemeye başladığından beri basın, köprüde intihar girişimi ya da gösteri intiharı dediğimiz şeyler azaldı. Ama geçen gün gördüm: Bir polis memuru, Taksim meydanında, ağzına tabancayı sokmuş; bütün haber kanalları defalarca ve defalarca bunu gösteriyor: "Çocuğumu getirin" diyor; çocuğunu getiriyorlar. Bu olay, bütün Türkiye'ye bir örnektir. Bunu şöyle öğreniyor insanlar: "Demek ki ben, Taksim'e çıkar, ağzıma silah sokarsam, basını da oraya çağırırsam, her istediğimi yaptırtabilirim. Herkes, benim her istediğimi yapabilir!" Bu yüzden, basının çok dikkatli olması gerekiyor.

O sunuşların nasıl yapıldığıyla, intihar haberlerinin nasıl verildiğiyle çok alakalı, yaratılan sonuçlar: "Sevgisi o kadar büyüktü ki, terk edilmeye dayanamadı, öldü!" dediğinizde yarattığınız özdeşim, çok zarar verici olabiliyor. Çok ünlü kişilerin intiharları verilirken de özel bir dikkat gösterilmeli: Bunlar mucizevî şeyler değil; onlar da insan ve onlar da böyle olayları yaşayabilir…

Bütün dünya artık biliyor; bunlar, çocuklar için özdeşim modeli oluyor. Çocukların bu tür özdeşim modellerine kapılmaları, erişkinlerden çok daha kolay; hele biraz da eğilimleri varsa, bunu hemen uygulamaya başlıyorlar.

Model almanın ötesinde, ikinci bir sakınca da şu ki, bence şu anda, Türk toplumunun yaşadığı en büyük sıkıntı bu: Biz, şiddete duyarsız bir toplum olmaya başladık. Çok sık şiddet görürseniz, şiddet görüntüleriyle sokakta, basında çok sık karşılaşırsanız, artık onu normal bir olay olarak tanımlamaya başlarsınız.

Maalesef son yıllarda, birçok değerimiz değersiz hale getirildi: Bunlardan biri şiddete karşı olmaktır; aldatma konusu aynı şekilde, önemsizleştirildi. O kadar çok yazıldı çizildi ki, artık herkes, aldatmak normal bir şeydir diye bakıyor!

Aşk ve sevgi kelimelerinin anlamını yitirdik; çünkü her şeyin adına aşk ve sevgi dendi. Şiddet aynı hale geldi. Aşkı ve sevgiyi yitirmek, sadece bizi ruhsuz yapıyor, ama şiddete duyarlılığımızı yitirmek, aynı zamanda gaspçı, katil, hırsız, darpçı ve hukukî anlamda başka daha bir sürü kötü şey olmamıza sebep oluyor.

Televizyonda, bir yıl önce tartışıldı: "Körfez savaşı devamlı verilsin mi? Irak savaşı devamlı verilsin mi?" Haber olarak elbette verilecek, ama dizi film izler gibi, televizyon başına oturup 24 saat seyretmeye başlayınca, artık hiç kimse, orada seyrettiğinin savaş olduğunun farkına varamaz oldu; hiç kimse, orada insanların öldüğünü filan düşünmüyordu: **"**Kaç tane bomba atıldı; aaa bak, nasıl parladı!**"** şekline dönüşmüştü, izlerken verilen tepkiler.

Medya elbette haber verecek, ama haberi verirken çok dikkatli olması gerekiyor. Ben, medyayı hiçbir şekilde yargılamıyorum. Herkes kendi kendini değerlendirmek ve denetlemek zorunda: Ailenin, toplumun, biz uzmanların, devletin ve herkesin, bu konuda yapması gereken çok fazla görevi var. Ama medyanın da mutlaka kendi kendini denetlemesi lazım ki, ilk başta kendini bu şiddetten koruyabilsin!

Ben, hazır mikrofonu bulmuşken ve bu kadar medya üst düzey yöneticisi ile şiddetle ilgilenen Sayın Bakan da burada iken bir hususu daha dile getirmek istiyorum: Lütfen, sokak çocuklarımıza haksızlık yapmayın; sadece şiddet olayları olduğu zaman, "Sokak çocukları şunu yaptı; tinerci çocuklar bunu yaptı!" diye, sadece o zamanlar gündeme getirip, sonra, sanki bir sokak çocuğu olgusu yokmuş, sokakta yaşayan çocuklar yokmuş, sanki bizlerin çocukları o konuda risk altında değilmiş gibi, tamamen o konuyu unutmayınız!

Sokak çocukları, öyle çok da her kötülüğün kaynağı değil; bunların sorumlusu da biziz. O haberler verilirken biraz incelenirse, görülür ki, son zamanlardaki olaylarda gaspçıların da, darpçıların da çoğu, ailelerinin yanında yaşayan ve yine birçoğu aileleri tarafından suça yönlendirilmiş çocuklardır. İşte yine aynı şekilde, bu haberi "Sokak çocukları bunu yaptı!" diye verdiğiniz zaman, sokak çocuklarına yönelik bir duyarlılık yaratmak yerine, sokakta dolaşan insanları, sokak çocuklarına karşı şiddet göstermeye yöneltmiş oluyoruz.

Teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı / Doç. Dr. Zakir AVŞAR

Değerli Hocama ben teşekkür ediyorum.

Gerçekten vakti çok iyi kullanarak bir paneli gerçekleştirdik ama, kısa bir soru cevap faslına da vaktimiz var. Ben önce soruları alayım. Soru soran arkadaşlarım, kime sorduklarını da belirterek sorarlarsa, sonra da toplu bir cevaplamaya geçeriz. Herhalde yöntem olarak o da biraz vakit kazandırır diye düşünüyorum. Evet efendim, soru var mı?

Buyurunuz efendim.

Mehmet ÖZTÜRK
Meltem TV

Sorum hakkında, lütfen çalıştığım kurumun kimliğiyle bağdaştırıp bir önyargıda bulunmamanızı rica ediyorum; çünkü farklı bir şey sormak istiyorum. Çok nefis bir panel takip ettiğimi belirtmek isterim; hemen her konuşmacının teşhisleri ve tespitleri son derece güzel. Ben, başka bir şeyi merak ediyorum: "Şiddetin engellenmesinde, acaba dinin yeri ne olabilir?" İslam dininde özellikle hırsızlık, son derece kötü olarak algılanıyor. Değil insan öldürmek, bir başkasına dokunmak bile yasaklanmış durumda. Biz, krizin en kötü zamanında bile sosyal patlama yaşamamış; sosyal dayanışmayı becermiş bir milletiz. Millet şuuru ve dinî anlamdaki yoğun eğitim, acaba şiddeti engellemede nasıl bir yer alır? Tabii bunu bir kişiye sormak hakkım, haddim değil, panelistlerden hangisi istiyorsa, o cevaplasın.

Teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı / Doç. Dr. Zakir AVŞAR

Tabii cevaplamakta fayda var. Sayın Mehmet Yüksel, zaten üzerine basa basa bir hususa dikkat çekti. Ben sözü Mehmet Hocama da vereceğim; Hocam dedi ki: "Yasa çıkarmak, tek başına fayda sağlamaz; teknolojik desteklerden medet ummak ve etik kodların geliştirilmesi, bunların hiçbiri tek başına bir çözüm değil!" Çözüm için ne dedi? Onu da aynen onun cümlesiyle ifade edeyim: "Yapılan her şey sosyal düzen kurallarıyla tamamlanmalı!" ve bunu da açtı, neler olduğunu, zannedersem, yine bir açıklamada bulunurlar.

Buyurun Hocam.

Doç. Dr. Mehmet YÜKSEL

Evet, ben soruyu yanıtlamaya çalışacağım. İnsan ilişkilerinin belirli bir düzen içinde akıp gitmesi, insan davranışlarına da yön vermek üzere, insanların birtakım değerler yarattıklarını ve bu değerlere bağlı olarak -ki bu

değerler soyut ve genel ilkelerdir-, daha somut ve daha uygulamaya dönük olarak normlar ve kurallar ortaya koyduğunu biliyoruz. Bu sosyal normlar sisteminin din, ahlak, görgü kuralları ve hukuk kuralları olarak ayrılması, aslında günümüze özgüdür. Tarihsel süreçte geriye gittiğimiz zaman, bu kuralları pek de öyle birbirinden kesin çizgilerle ayırmanın mümkün olmadığını ve aslında din, ahlak ve hukuk kuralları arasında birçok kesişmenin olduğunu da görürüz.

Bunlar nelerdir mesela? Hırsızlık dinen günahtır; ahlaken kötü bir davranıştır; hukuk bakımından da suçtur. Aynı şekilde, adam öldürmenin yeri, bütün bu normlarda ayrı ayrı tanımlanmıştır. Örnekleri artırmak mümkündür. Bu bakımdan, tabii ki şiddeti kınayan, şiddetin iyi bir şey olmadığını ifade eden dinsel değerlerden de bu anlamda yararlanılabilir ve bu da hukuk yoluyla elde etmeye çalıştığımız düzeni sağlamada katkıda bulunabilir, hiç kuşkusuz. Onun için burada din kuralları, ahlak kuralları, görgü kuralları, örf ve âdetlerden yardım alınabilir. Yalnız bu arada, örf ve âdetlerimizden, şiddete yönelik olanları da gözden kaçırmamamız gerekiyor; çünkü, bizim kültürümüzde, şiddeti kutsayan halk deyişlerimiz bile var. Kimisini daha önceki konuşmacılarımız dile getirdi: "Öğretmenin dövdüğü yerde gül biter!" "Dayak cennetten çıkmadır!" gibi halk deyişlerimiz var. Onun için, bu örf ve âdetler konusunda, bence biraz daha dikkatli olmamız gerekiyor. Örf ve âdetlerimizi, şiddeti kutsayan değerleri değil, ama şiddeti uygun görmeyen, hoş görmeyen değerleri, bu anlamda öne çıkarıp onlardan da yararlanılabilir.

Benim söylemek istediğim bu. Teşekkür ederim.

Mine DİKMEN
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu

Burada, kadına yönelik şiddeti tartışırken, ben bu soruyu özellikle Sayın Bakanımıza sormak isterim. Kamu kuruluşlarına personel alınırken erkek personel isteniyor; geçenlerde gazetelerde, bu konu ile ilgili bir haber vardı! Bu acaba, bir çelişki değil midir? Boşanmış olan hanımların ya da çocuklarına tek başına bakmak zorunda olan kişilerin ekonomik sorunları veya eşinden ayrılmak isteyen hanımların ekonomik sorunları önemli bir engel teşkil ediyor kanısındayım. Bu konuda görüşlerini rica edeceğim.

Güldal AKŞİT
Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı

Ben, sorusu için arkadaşımıza teşekkür ediyorum. Çünkü son günlerde, zannediyorum basında, bu konuyla ilgili bir haber de yer aldı. Bir

kamu kurumu, eleman alırken, özellikle erkek adayların müracaatını istediğini belirtmiş, zannediyorum.

Biliyorsunuz, geçen yıl böyle bir konu gündeme geldi. Bazı kamu kurumları, özellikle mühendis alımlarında, müracaat edeceklerin erkek olması şartını ileri sürmüştü. Biz hemen, bakanlık olarak olaya müdahil olduk; dedik ki, böyle bir ayırım yapılamaz. Siz eleman alacağınızı duyurursunuz; kişi, eğer kendini yeterli görüyorsa, bayan ya da erkek olması önemli değildir; çalışma şartları önemli değildir; ben bu işi yapabilirim diyorsa, müracaatını yapar. Siz, seçme hakkınızı kullanırken bunu değerlendirirsiniz; o kişiyi işe alırsınız ve işi yapamadığı zaman da iş akdini fesheder, işine son verirsiniz. Bu konuda gereken duyarlılığın gösterilmesi için, durumu Başbakanlığa da bildirdik ve Başbakanlık, yayımladığı bir genelgede bu tür bir sınırlamanın, böyle bir kısıtlamanın yapılamayacağını duyurdu.

Fakat bir iki gün evvel, basında yer alan bir haber karşısında ben yine şaşırdım! Bunu tamamen o kurumun, o resmi kurumun ya da bu ilanı çıkaran, bu ilanı hazırlayan kişi ya da kişilerin işgüzarlığı olarak nitelemek istiyorum. Çünkü şu anda, ne hükümet politikamız içinde, ne bakanlıkların çalışmaları içinde, işlerin veya işe alınacak elemanların erkek ya da bayan olması konusunda bir kısıtlama getirme yönünde bir karar, bir düzenleme yer almamaktadır. Bu konuda da gerekli uyarıları tekrar yapacağız elbette! Kurumlara bu yazıları yazacağız; geçen yıl olduğu gibi, Devlet Personel Başkanlığına bu duyuruyu yapacağız. Bunun için, arkadaşımızın müsterih olmasını istiyoruz. Bize ulaşan bu gibi bilgilere, olaylara hemen müdahil oluyoruz. Bunlar tamamen kişisel işgüzarlıklardır diyeceğim. Bu konuda, bilmiyorum, başka söylenecek bir şey de yok herhalde.

Ayrıca ben, panelistlere çok teşekkür etmek istiyorum. Hakikaten farklı farklı çok güzel konulara değindiler. Benim için de çok anlamlı oldu.

Çok teşekkür ediyorum, sağ olun.

Oturum Başkanı / Doç. Dr. Zakir AVŞAR

Sayın Bakana biz de teşekkür ediyoruz.

Arkadaşlar merak etmesinler, biz, tersinden o eşitliği sağlamaya uğraşıyoruz: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nda, herhalde bayan personel sayısı erkek personelden fazla; personel alırken de bayan personeli tercih ediyoruz. Burada belirteyim. Evet, pozitif ayrımcılığı biz yapıyoruz. Bu açıdan, bayan arkadaşlar çok daha verimli ve titiz çalışıyorlar. Onu da ifade edeyim.

Buyurun efendim.

Neşe TOKTAŞ
Show TV Sorumlu Müdürü

Şiddet konusunda medyanın üzerine düşen çok büyük ve önemli görevler var tabii ki. Ben, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu yöneticilerinin, özellikle şiddet haberleri konusunda bazı cezaları verirken -uyarılar gibi-, nelere dikkat ettiğini öğrenmek istiyorum.

Bunu, şunun için öğrenmek istiyorum: Geçtiğimiz aylarda Irak'ta, bir Türk şoför öldürüldü ve haber merkezlerine bunun görüntüleri geldi. Bu görüntüleri verirken biz ve elbette diğer bütün kanallar, öldürülme anını tabii ki vermedik. Biz orada, sadece silahın sıkılma anını ses olarak verdik. Fakat RTÜK, daha sonra, "Bu konuda vatandaştan, seyircilerden büyük bir şikayet geliyor!" diye bir uyarı gönderdi.

Geçtiğimiz günlerde, Amerikalı bir askerin, Iraklı yaralıyı öldürmesi görüntüsü yayınlandı. Burada kan yok, şiddet var, ama biz toplumu aydınlatmak zorundayız; haber vermek zorundayız. Dikkat etmemiz gereken şeyler ne?

Bana ya da bize, bunu söylerseniz çok mutlu olacağım.

Oturum Başkanı / Doç. Dr. Zakir AVŞAR

Şimdi tabii bunlar her zaman, her zeminde tartıştığımız hususlar; Kurul kararları da zaten çok ayrıntılı olarak, yayın kuruluşlarına bildiriliyor. Hangi gerekçeye yaslanarak bu tür bir karar alıyoruz? Konunun detayını da burada ifade etmek mümkün; Kanunumuzun 4 üncü maddesinin değişik fıkralarında, bunların neler olduğuna değinilmiştir. Biz, bu maddelerin içeriğini nasıl dolduruyoruz? Buradaki soru, aslında bu!

Şimdi, o Türk kamyon şoförünün öldürülmesi olayını hatırlarsanız: Aşağı yukarı, bütün yayın kuruluşları verdiler bunu. Oy birliğiyle alınan bir karar değildi, oy çokluğuyla alınan bir karardı o, Kurulda. Bu da aslında, konu üzerinde çok yoğun tartışmalar olduğunun; tek bir düşünceden hareketle alınan bir karar olmadığının da bir göstergesidir. Değişik fikirler orada savunulmuştur ve bu, sizlere de intikal etmiştir. O gün, televizyon haberlerinden şikayetlerin önemli bir kısmı –ki biz bunları günlük olarak hem bütün üyelere dağıtıyoruz, hem de medyayı haberdar ediyoruz biliyorsunuz-, bu habere ilişkindi. Toplumda geniş bir şekilde, bu haber bir infial uyandırmıştı. "Bu haber böyle verilmemeli!" biçiminde, toplumun bir reaksiyonu olmuştu. O gün, ALO RTÜK 178 hattına, internet hatlarımıza ve bizim telefonlarımıza gelen şikayetlerin de çok çok önemli bir kısmı, bu habere ilişkindi. Müteakip günlerde de bu haberden rahatsızlıklar sürdü. Keza, yine yakından takip etmişsinizdir: O haberlerin veriliş şekli, o şoförün

ailesini de son derece fena halde etkilemişti; çocukları travma geçirmişti, o görüntüler yüzünden. Biz, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyeleri olarak, bunları dikkate almayacağız da neyi alacağız? Ben de size bunu soruyorum. Toplumun reaksiyonunu dikkate almayacaksak, başka neyi alacağız? Ayrıca Kanunda da tadat edilmiş, söylenmiş: "Böyle bir haberi bu şekilde vermek suçtur!" denmiş.

Peki, nasıl vermeniz gerekiyordu? Haberle ilgili raporu hazırlayan arkadaşımız, herhalde olayın detayına girer ama, "Acaba nasıl vermeniz gerekiyordu?" bunu da sizin tartışmanız gerekiyor; sizin düşünmeniz gerekiyor, bizden ziyade.

Neşe TOKTAŞ / Show TV Sorumlu Müdürü

Öldürülme anını vermedik. Orada gözleri kapanmıştı ve başına silah dayanmıştı; mozaikleme de yapılmıştı; zaten mozaiklemeden kan görüntüsü verilmiyor; artık bunlara çok dikkat ediliyor, bütün kanallar tarafından. Buna dikkat etmeyeni, zaten siz gerekli şekilde uyarıyorsunuz. İnsanların haber alma özgürlüğü ve bizim de haber verme özgürlüğümüz var!

Ben burada, şiddeti savunmuyorum…

Biz onu öldürürken vermeliydik demiyorum elbette. Ailesi, ne şekilde olursa olsun zaten travma geçiriyor; çünkü, çocukların babaları öldürülmüş, kadının eşi, annenin çocuğu öldürülmüş!

Burada çok önemli bir çizgi var ve ben bunu öğrenmek istiyorum; ben, haberleri seyrederken karar vermekte zorlanıyorum: Nereye kadar mozaikleme yapılmalı; nereye kadar verilmeli ya da nerede kesilmeli; nerede ne yapılmalı diye.

Ben bu konuda aydınlanmak istiyorum ve bu konuda herkesin bilgisi olması gerektiğini düşünüyorum.

Oturum Başkanı / Doç. Dr. Zakir AVŞAR

Özür diliyorum. Burada, hepimiz aynı dili konuşuyoruz, hepimiz aynı lisanı konuşuyoruz; farklı şeyleri konuşmuyoruz! Orada bir ölüm anı var: Bir realite, bir öldürülme olayı var. Medya buna nasıl yaklaşıyor? Bir haber olarak mı yaklaşıyor; yoksa görsel bir malzemeye mi dönüştürüyor? Bir haberin içinde o görüntüyü, aynı görüntüyü, tekrar tekrar, yani dönüp dönüp, kaç kere verdiniz acaba? Bir haberi sunarken, kaç kere döndünüz o görüntüye? Acaba, hiç bunu sorguluyor musunuz?

O çocuklar, babalarının öldüğünü bin kere görmek zorunda mı? On yedi kez görmek zorunda mı? Bir haberin içerisinde, yirmi üç kez görmek zorunda mı veya yedi kez görmek zorunda mı? Bakın arkadaşlar, bazı

şeylerde hakikaten ölçüyü kaçırıyoruz; olayın, bir haber olmasının dışına çıkıyoruz.

Hocam o konuya kısmen girdi: Amerika'da bir terör saldırısı oldu; 11 Eylül olayları. Böyle bir tedbir, belki onların aldığı boyutta bir tedbir değil, ama o haberi illa cesetlerle, kolları bacakları parçalanmış insanlarla, şunlarla bunlarla mı vermek mümkün? Böyle bir saldırıyı, böyle bir vahşeti duyururken, acaba, illa ki böyle bir üslupla mı vermek gerek? Bunların hepsini tartışmamız lazım.

Bizim verdiğimiz karar odur, budur falan diye söylemiyorum; o olayın üzerinde durmuyorum şu anda! Bakın, bizim kanallarımızda bir haber verilirken, basit bir trafik kazası haberi bile, birkaç kez tekrarlanıyor. Bir şiddet haberinde, erkeğin kadına tokat atma görüntüsü, tam yirmi sekiz kez tekrarlanmıştı! Sayın Sedat Yazıcıoğlu anlattı olayı; haberi nasıl verdiklerini, Ankara Üniversitesiyle yapmış olduğumuz bir toplantıda. Önce haberi nasıl verdiklerini anlattı; sonra da şunu açıkça itiraf etti; bunlar da yazılı olarak kayıtlara geçti ve yayın olarak çıktı; bu kitabı sizlere de gönderdik. Sedat Bey, oradaki konuşmasında, "Utandım!" dedi. "Sonra baktım yaptığımız işe ve utandım!" dedi arkadaşlar.

Şimdi arkadaşlar, hiç özeleştiri yapmıyoruz. Bakın biz, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu olarak, ceza vermekten memnun falan değiliz! Bunu tercih de etmiyoruz. Böyle bir tercihimiz asla yok, ama sorgulayıcı olmak lazım. O görüntü, haber çerçevesi içerisinde kaldı mı acaba? Soruyorum size! O çocuklar, o aile, o görüntülere kaç kez maruz kaldı? Bunların hesabını birilerinin yapması gerekiyor! Toplumun da yapması gerekiyor ve yapıyor ve refleksini de gösteriyor: "Hayır, ben bu haberi böyle izlemek istemiyorum!" diyor. Sizin de bunu dikkate almak mecburiyetiniz var.

Neşe TOKTAŞ / Show TV Sorumlu Müdürü

Burada şöyle bir şey var: Orada öldürülen bir Türk şoförüydü; sonra öldürülen bir Iraklıydı. O görüntüyü de verdik; ama burada böyle bir infial çıkmadı; çünkü oradaki ilk görüntülerde, bir Türk şoförü ve ailesi vardı. Burada çok önemli bir çizgi var. Ben burada, bizim yaptığımız doğru ya da siz cezalar vererek bizim haberciliğimizi ya da yaptığımız işleri engelliyorsunuz demiyorum. Ben, ortadaki ince çizgide, birlikte neler yapabiliriz, bunu öğrenmek istiyorum.

Oturum Başkanı / Doç. Dr. Zakir AVŞAR

Bakın söylüyorum: Haber çerçevesini takdir hakkı, tabii ki sizde. Haberlerinizi nasıl vereceğinizi biz önceden belirleyemeyiz; böyle bir

yetkimiz yok. Biz, vermiş olduğunuz haberler üzerinden veya yayınlarınız sonrasında denetim gerçekleştiren bir Kuruluz. Bir yayın oluşmaksızın, biz size, "şöyle yapın, böyle yapın" diyemeyiz, bu mümkün değil! Ama oluşmuş bir yayında, eğer bir suç meydana gelmişse, biz onu değerlendiririz. Buradaki olay da odur.

Kriterlerimiz nedir? Hem yönetmeliklerimizde, hem Kanunda, hem taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerde, direktiflerde bunlar var. Bunun dışına çıkmıyoruz, yani bizde müeyyide uygulanan bir husus, bir başka ülkede de müeyyide uygulanan hususdur, aslına bakarsanız. Hattı zatında, ben şöyle bir iddiada bulunuyorum arkadaşlar: Biz, bazı haberlerinizde, o kadar olağanüstü hoşgörülü ve rahat davranıyoruz ki, siz böyle bir haberciliği Almanya'da yapamazsınız; Fransa'da yapamazsınız; İngiltere'de yapamazsınız!.

Diyelim ki bir sarhoşu, trafiği felç eden bir sarhoşu böyle, bu görüntülerle veremezsiniz; yüzünü gölgelemeden, arabasının plakasını buzlamadan, mozaikleme yapmadan, veremezsiniz!

Bunları yapamazsınız! Almanya'da yapabilir misiniz böyle bir haberi? Sarhoşun bütün diyaloglarını, o şekilde defalarca getirebilir misiniz ekrana? Mümkün mü böyle bir şey? Onun açık kimliğiyle verebilir misiniz? Veremezsiniz; bu konuda dikkat ettiğimiz şey, insan hak ve özgürlükleridir; insanların değerleridir. Bizim dikkat ettiğimiz hususlar bunlardır. Bütün bunları ele alıyoruz.

Oskay Bey, siz bir şey söyleyecektiniz galiba, buyurun.

Oskay ALPTÜRK
ATV Televizyonu

Her şeyden evvel şunu bilmemiz gerekiyor ki, biliyoruz ama kayda girsin diye söylüyorum: Televizyon sektörü, Türkiye'de ve dünyada yeni bir sektör. Dünyada yarım asrı geçen ülkeler var; 40 yılı veya 30 yılı geçen ülkeler var. Örnek verirken, bu görüntüleri Fransa'da, Almanya'da, İngiltere'de verebilir misiniz diyorsunuz, ama onlar, çoktan gelişmelerini tamamlamış ve bu sorunları aşmış ülkeler. O nedenle, örnekleri öyle vermemek de yarar var.

Oturum Başkanı / Doç. Dr. Zakir AVŞAR

Hayır, biz de aşmak istiyoruz, bu sorunları biz de aşmak istiyoruz! Biz de insanlarımıza o standartları yaşatmak istiyoruz; biz de o üslupta bir yayıncılığı tercih ediyoruz.

Oskay ALPTÜRK / ATV Televizyonu

Biliyorum Sayın Avşar, onun için, beraber öğrenmemiz lazım!

Sıkışınca, "Ah iyi ki medya var!" diyoruz, aksi olunca, "Medya böyle yaptı!" diyoruz. Şimdi bakın burada bir panel var, bir tek medya temsilcisi yok. Niye yok? Biz onu sormadık, şimdi öğrendik, yani geldiğimiz zaman davet edildiklerini, ancak gelmediklerini öğrendik.

Söylemek istediğim şu aslında: Bundan dokuz ay evveldi sanıyorum, Ankara'daki toplantıda, dedim ki: "RTÜK ceza verdiği zaman, bir kanala veriyor ve bu cezayı sadece o kanal öğreniyor. Halbuki diğer kanalların da bu noktayı öğrenmesi ve bunu bir daha yapmaması lazım!" Böyle bir çalışma yapacağınıza söz vermiştiniz...

Oturum Başkanı / Doç. Dr. Zakir AVŞAR

Kurul'da da bu konuyu tartıştık: İnternet sitemizi güncelliyoruz; programlarımızı ona göre yeniden yaptırıyoruz; arkadaşlarımız çalışıyor. İnternet sitemizden de hemen duyuracağız. O gün konuştuğumuz konuda hiç tereddüt yok, yani o gün konuştuğumuz şekilde, çalışmalarımız devam ediyor. Açılış konuşmasında da belirttim: Karşılıklı diyaloglarımız mutlaka netice veriyor, vermiyor değil; yani sizin açınızdan da veriyor, bizim açımızdan da veriyor. Önemli olan, bu diyalog ortamını kurabilmek, koruyabilmek, geliştirebilmek. Bizim tercih ettiğimiz yöntem bu. Yoksa, on altı tane veya şu anda yirmi üç tane ulusal kanala, "bir haberi hepsi verdi" diye bir müeyyide uygulamak falan değil niyetimiz; bir müeyyide uygulamaya gerek kalmaksızın netice elde etmek istiyoruz. Hepimizin tercihi bu, hepimizin arzuladığı bu.

Çok büyük infial uyandıran bu olayda, hiçbir arkadaşım kalkıp: "O haberi aslında çok iyi verdik!" diyemez. Dediği zaman, gerçekten tartışırız. Bu tartışmanın tam konusu o haber olmadığı için tartışmıyoruz, ama yine tartışırız. O ayrı bir meseledir, yani onun detaylarına gireriz. O günkü bütün argümanlarımızı ortaya koyarız; sizler de koyarsınız, ama bu tartışmanın birebir konusu o değil, o açıdan söylüyorum.

Bu konuda keyfî, tesadüfen veya farklı uygulanmış bir karar yok! Tam tersine, o karar verilirken ve uygulanırken, bütün yayın kuruluşlarına, herhangi bir ayırım gözetmeksizin, sizin şikayetçi olduğunuz o husus da dikkate alınarak, "Bütün kuruluşların yayınları gelsin", denilmiştir; çünkü bu haber her kuruluşta verilmiştir. Bunların hepsi incelenerek ve veriliş şekli tek tek gözden geçirilerek, yalnız o haberin veriliş şekli dikkate alınarak o karara ulaşılmıştır. Show TV için, bugün bilmiyorum, nasıl bir karar aldık;

Show TV haberi nasıl verdi, onun detayını da hatırlamam zaten mümkün değil.

Bu haber bizde de verildi, dünya medyasında da verildi. Ben onların farkındayım, ama detayını hatırlamadığım bir konuyla ilgili olarak tartışma yapmamız da doğru olmaz.

Efendim, çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Korkmaz ALEMDAR

Bir cümle söyleyeceğim.

Oturum Başkanı / Doç. Dr. Zakir AVŞAR

Hocam bir cümle, buyurun.

Prof. Dr. Korkmaz ALEMDAR

Mehmet Öztürk Bey'in sorusuna bir cümleyle ben de bir şeyler söylemek, eklemek istiyorum: Birincisi, "Şiddetin önlenmesinde dinin rolü olabilir mi?" diye düşündüğünüz vakit, iyi bir gösterge, bunları bir politika olarak uygulayan ülkelerin başlarına gelenlere bakmaktır. Amerika Birleşik Devletleri, geçtiğimiz 10-15 yıl içinde, bunu bir politika aracı olarak kullandı; Sovyetler Birliği'ne karşı kullandı. Sonra, ortaya çıkarttığı o büyük gücü kontrol etmek için, yine dünyanın aynı bölgelerinde, başka türlü bir şiddeti uygulamaya başladı!

İkincisi, kendi toplumumuzun gelişmesine baktığımızda, biz, sorunları dine dayalı inanç sistemi içinde çözmekten çoktan vazgeçtik. Din, kuşkusuz önemli bir faktör, ama toplum yaşamında dengeyi kurabilmek için biz, laik bir toplumsal yapıyı tercih ettik ve buna da emek veriyoruz. Bunun için de sorunların çözülemediği yerlerde, sorunun ne olduğuna bakmamız lazım, bana göre.

Bizde, şiddet ya da karşılaştığımız örnek olaylardaki sorun, dinî inançlarımızdaki farklılık ya da bunlara yaklaşımlardaki yanlışlıklarımız değil ki. Bizim sorunumuz ekonomik, toplumsal ve dünya sisteminin bize dayattığı o olağanüstü koşulların sonucu olan şiddet. Din çok önemli, ama biz bunu kullanırsak, başımıza çok farklı dertler açacak bir öğeyle bu sorunu kontrol edebiliriz diyorsak, başımıza yeni belalar açabileceğimizi de dünya örnekleri bize gösteriyor. O açıdan, biraz daha sağlıklı bir değerlendirme yapılması gerekir diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı / Doç. Dr. Zakir AVŞAR

Efendim ben çok teşekkür ediyorum. Hakikaten çok zevkli, nitelikli konuşmalar oldu.

Oskay Bey'in niye bir medya temsilcisi yoktu sözlerini de kayda alıyorum. Dikkate alacağız bundan sonra, ama Sayın Çolakoğlu vardı biliyorsunuz, açılış konuşmalarında yer aldı.

Oturumumuz burada sona ermiştir. Değerli konuşmacı ve katılımcı arkadaşlarıma bir kez daha teşekkür ediyorum.

İKİNCİ OTURUM
I. BÖLÜM
Medyada Şiddet ve Kadın

II. BÖLÜM
Simge Kullanımı

Oturum Başkanı
Prof. Dr. Aysel AZİZ
Yeditepe Üniversitesi Rektör Yardımcısı

Panelistler

Prof Dr. Edibe SÖZEN
İ.Ü. İletişim Fakültesi

Dr. Sevilay ÇEKENK
A.Ü. İletişim Fakültesi

Şebnem BİLGET
RTÜK Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanı

Oturum Başkanı
Prof. Dr. Aysel AZİZ

Sayın Bakanım,
Değerli Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Üyeleri,
Basınımızın Değerli Mensupları ve
Değerli Konuklarımız,

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun hazırlamış olduğu "Medyada Şiddete Duyarlılık" panelinin ikinci oturumunu açıyorum.

Ben, bu oturumu yönetmeye çalışacağım. Ancak, bana bu teklif edildiğinde dedim ki: "Ben de bu konuda konuşmak isterim. Birisini başkan yaptığınız zaman konuşamaz; ben de ne yaparım, korsan bildiri veririm; korsan bildiri vermektense, siz bana bir zaman ayırın, ben orada bir konuşmacı olarak da yer alayım." Korsan bildiri verdiğiniz zaman, başkanlığı istismar etmiş olursunuz; hele de kalabalıksa ve ilgili de bir topluluk varsa…

Ben, sabah erken gelemedim; dersim vardı, özür dilerim. Şu anlamda da özür diliyorum: Şimdi konuşacaklarım ya da arada yapılacak yorumlar, tekrar olabilir. Ancak bu tekrarı lütfen, bir de benim görüşüm olarak kabul ederseniz, o tür bir tekrar olayından da kaçınmış oluruz.

Medya ve kadın konusu, yeni bir konu değil. Benim anlatacaklarım ve benden sonra anlatılacaklar, muhakkak ki yeni şeyler olabilir ama, bir anlamda, yıllardan beri üzerinde durulan, zaman zaman içinde olduğum, zaman zaman başkalarının içinde olup benim izlediğim toplantılarda ve araştırmalarda, hep gündeme gelen bir konu.

Medya ve Kadın

Medya ve erkek demiyoruz. Böyle bir sorunumuz şimdiye kadar oldu mu arkadaşlar? Olmadı galiba, değil mi? Medya ve çocuk diyoruz; o önemli, ama özellikle de medya ve kadın olayı, sürekli olarak işlendi. Sadece bizde, Türkiye'de mi? Hayır. Bütün dünyada var bu. O kadar ki, bunun üzerine kitaplar yazıldı: "Media and woman" konulu bir sürü kitap ve araştırma var. O kadar fazla ki bu araştırmalar; ben, buraya gelmeden önce şöyle bir anımsamaya çalıştım; inanın sayılarını bile kaçırdım; çok fazla çalışılmış bu konuda. Bu gün hâlâ bu konuyu tartışıyorsak, bunun anlamı şu: Demek ki bu konu henüz çözümlenmiş değil! Çözümlenecek gibi de değil, üstelik. Belki birtakım ara yollar bulabiliriz; kökten demeyeceğim, ama hiç

olmazsa, yüzeysel birtakım önlemler getirebiliriz diye çalışmaya devam ediyoruz.

Bir sorun var, değerli konuklarımız: Medya ve kadın konusunda bir sorun var ki, biz bu sorunu hâlâ taşıyoruz, buralara kadar getiriyoruz ve tartışıyoruz.

Medya ve kadın konusunu, bu toplantıyı Radyo ve Televizyon Üst Kurulu düzenlediği için, daha çok görsel ve işitsel kitle iletişim araçları ile bağlantılı olarak inceleyeceğiz. Radyolarda fazla bir sorun olmadığı dikkate alınırsa, ana konumuzun televizyon olduğu ortaya çıkıyor. Ben bu konunun, zaten başlık da öyle ve öyle de olması gerekiyor -burada bulunan basınımızın değerli temsilcileri sadece televizyon yetkilileri değiller, ya da şu anda televizyon olabilir, ama basından gelen kişilerdir-; dolayısıyla, medya konusunun, yazılı basını da yani gazeteleri ve dergileri de içine alarak incelenmesi gerektiğine inanıyorum..

Medya ve kadın deyince, önce bir kapsamını çizmek istiyorum: Yazılı basının ve görsel basının içinde olduğu, işitsel basının, yani radyo ve televizyonun da içinde olduğu, hatta ben buna bir de başka bir şeyi kattım - katmamız gerektiğine inandığım için interneti kattım-, internetin de kapsam içinde olduğu bir çerçevede konunun ele alınması gerektiğine inanıyorum.

İnternet

Bugün, medya ve kadın, sadece yazılı ve görsel basının değil, artık internetin de konusu oldu. Bu gerçek vardı zaten; biraz daha genişledi ve interneti de içine aldı; belki ileride, çok daha başka mecralara, başka kanallara da gidecek... Kadınlar var oldukça, medyamız ve iletişim teknolojileri geliştikçe bu kapsam genişleyecektir. Bu alanlara, mesela kasetleri koyabiliriz, porno kasetleri falan; daha bir sürü şey var ve yeni iletişim teknolojileriyle ilgili olarak, bunlar daha da gelişecektir.

Medyada Kadının Sunumu

Benim konum, az önce de söylediğim gibi, Türkiye'de ve bütün dünyada, özellikle kadınların, kadın özgürlük hareketlerinin başlamasıyla birlikte gündeme gelen, irdelenmeye başlayan, ki bu konuda başta, biliyorsunuz Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, pek çok ülkede, medyada kadının sunumu, kadının yer almasıyla birlikte başlayan hareketler. Bizde bu konu, yazılı basın ile değil belki, ama televizyonun yaygınlaşmasından sonra, özellikle 1980'lerden sonra ele alınan bir konu ve üniversiteler de bu konu ile o tarihten sonra ilgilenmeye başladılar. Özellikle Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla ilgili

olarak gelişme gösteren bir konu bu. Giderek yaygınlaşan ve özellikle araştırma konusu olan, hatta, bu konudaki kadın araştırma merkezlerinin, üniversitelerdeki kadın araştırma merkezlerinin kurulmasıyla daha da gelişen ve kapsamı da genişletilen bir konu oldu, medyadaki kadının sunumu.

1. Kadının Seks Objesi olarak Kullanılması

Dünyada yapılan araştırmalarda şöyle bir olay, daha doğrusu, kadının medyadaki sunumu konusunda şöyle bir inanç var: Kadın, medyada seks objesi olarak kullanılıyor. Bu, bütün dünyada böyle, sadece bizde değil; bizde, eskiden bu kadar değildi; ancak giderek televizyon kanallarının fazlalaşmasıyla, 1990'lardan sonra kurulan özel televizyonlar aracılığıyla, kadının medyada seks objesi olarak kullanımı, böyle sunulması çok daha yaygınlaştı. Televizyon kanallarının artması, evet bir çeşitlilik getirmiştir; ancak, böyle de bir olaya öncülük etmiştir!

Ondan evvel var mıydı?

Şöyle bir düşünüyorum; benim yaşımdakiler veya TRT dönemini yaşayanlar bilirler: TRT'de, kadının bu tür seks objesi olarak kullanılması olmamıştır. Başka şeyler olmuştur; kadın, ev içine hapsedilmiştir TRT'nin yayınlarında; anlatacağım onları, ama kadının seks objesi olarak kullanılması, özellikle 90'lı yıllardan sonra, özel televizyonlarımızla birlikte yaşanmaya başlanan bir olgudur.

Basınımızda durum neydi?

Daha önceleri, basınımızda böyle bir olay çok fazla yoktu gibi geliyor bana! Televizyon yayınlarından, zaten biliyorsunuz, televizyonların yayına başlamasıyla, tarihsel gelişim içerisinde basın da etkilenmiştir. Basın, önce radyoya ve sonra da televizyona göre kendini yenilemiştir; kendini değiştirmiştir; içeriğini değiştirmiştir. Mesela, önceleri yalnızca siyah-beyaz televizyonlar varken, teknolojinin de yardımıyla renkli yayına geçilmiştir. Renkli yayınlar, ekler verilmeye başlanmıştır. Neyse, o konuya çok fazla, uzun uzadıya girmek istemiyorum. Ama şu bir gerçek ki, televizyonun yayına başlamasından sonra, özellikle kadına verdiği yeri, bir yerde gazeteler de kendilerine göre düzenlemeye başlamış ve kadının seks objesi olarak kullanılması, giderek fazlalaşmıştır.

2. Kadının Yeri Evidir

Bundan evvel nasıldı?

Daha evvel kadın seks objesi değildi, yazılı basın kadını, bir anlamda, "Kadının yeri evidir; kadın iyi bir eştir; kadın iyi bir annedir!" imajıyla

veriyordu. Bunun yanında, TRT'miz de aynı şeyleri yapıyordu. Yaptığımız araştırmalarda -bir kısım kültür ve özellikle dinsel yayınlarla ilgili yaptığımız araştırmalarda-, bu ortaya çıkmıştır, TRT zamanında.

Şimdi, son duruma gelecek olursak: Kadın şu anda, Türkiye'deki medyada -hem yazılıda, hem görselde-, bir seks objesi olarak veriliyor. Bu, benim yaptığım saptama değil; televizyonları izleyen herkesin yapabileceği bir saptama ve bu, araştırmalarla da ortaya çıkıyor. Seks objesi olma durumu, dünyada yapılan araştırmalarda da bir kategori olarak beliriliyor.

İkinci olay -ki bunu biraz sonra yine açmak istiyorum-, ikinci olay ise kadının yeri evidir imajı verilmeye çalışılıyor. Medyada kadının sunumu ve konumunda ikinci nokta: Kadının birinci görevi, yeri evidir. Biraz evvel söylediğim, çok daha öncelerden de başlayan imaj:

- Kadın iyi bir anne olmalıdır;
- Kadın iyi bir eş olmalıdır

ya da

- Ev kızı olmalıdır.

Çok net olarak görülüyor ki medyamız, toplumsal yaşamımızda, kadının konumunu ortaya çıkaran, kadının konumunu belirleyen bir sunum içerisinde değil!

Bunu örneklerle vereyim: Biz şu anda, burada dört kişiyiz; meslek sahibi dört kadınız. Ve şu andaki toplantının önemi bakımdan, bu seçiminiz için gerçekten teşekkür ediyorum. Herhalde kadın konusu işlendiği için; elbette burada erkek de olabilirdi, ona bir diyeceğim yok; öyle bir ayırım da zaten gereksiz. Ama sanıyorum ki, konunun gereği olarak, buraya bizler geldik. Benim yerimde bir erkek de olabilirdi; arkadaşlarım da olabilirdi; siz de olabilirdiniz ve bu gayet de normaldi.

Toplumsal yaşamda, özellikle Türkiye gibi, kadının hızla toplumsal yaşamda yerini aldığı, iş yaşamında, meslek yaşamında yerini aldığı bir ortamda, gelişen bir toplumda, bu gelişme medyaya yansımıyor.

Medyada kadın, daha çok, yazılı medyayı inceleyecek olursak:

- Moda ile,
- Mankenlik ile,
- Şarkıcılık ile,
- Sunuculuk ile,
- Dizi filmler ile

yer alıyor. Reklam konusu çok ayrı; elbette ona da geleceğim, ama şimdilik bu özelliklere bakmak istiyorum.

Siz hiç gördünüz mü, bir profesör olarak, benimle röportaj yapsınlar, herhangi bir konuda; belki olabilir, ama çok önemli bir şey olursa! Oysa bir

şarkıcı her gün, en ufak bir aşkıyla, en ufak bir hareketiyle, aldığı bir arabayla gündeme geliyor; tabii erkekler de içinde bu durumun, ama kadının medyada yer alması, özellikle bu şekilde oluyor. Bu, giderek daha da fazlalaştı; eskiden var mıydı? Vardı, ama bu kadar değildi! Bilemiyorum, ben mi yanılıyorum; ön yargıyla bakmamaya çalışıyorum; bilimselliğin en önemli özelliği, ön yargıyla bakmamaktır zaten.

Şimdi dolayısıyla, bugünkü medyamıza baktığımız zaman, kadın, özellikle seks objesi olarak kullanılmaktadır: Bunu söylediğimde hemen bana katılacaksınız; ünlü gazetelerimizin, çok çok ünlü gazetelerimizin birinci ve arka sayfalarında muhakkak ki bir kadın vardır. Ama o kadının haberi, haber değildir. Mesela, dünkü gazetelerden birine özellikle baktım; ismini de vereceğim. Hürriyet gazetesinin basıldığı gruptan kimse var mı aramızda? Vardır; hoş geldi, varsa. Kendilerine de söyleyelim: Hürriyet'in birinci ve sonuncu sayfalarında, her zaman için, bir kadın, muhakkak ki bir şekilde yer alıyor. Diğerlerinde yok mu? Hepsinde var; ulusal gazetelerin hepsinde var. Hatta, ciddi diyebileceğimiz gazeteler de vermeye başladılar bu görüntüleri. Onlar da bilmem neredeki bir defileden haber diye veriyor. Mesela Cumhuriyet Gazetesi bir ara veriyordu; ama o siyah-beyaz veriyor; renkli vermiyor ki, fazla tabloit havasına girmesin diye herhalde!

Dolayısıyla söylemek istediğim şu: Muhakkak ki, gazetelerde kadının bu şekilde bir imajı verilmeye çalışılıyor. Şimdi, bunun arkasında çok şey var. Çok şey var, şu anlamda: Bunun etkisi nedir, kimler bakıyor buna? O kadın var diye mi Hürriyet alınıyor; o var diye mi Sabah alınıyor; Milliyet alınıyor veya diğer gazeteler alınıyor? Bunu herkese sormamız gerekiyor. Böyle bir şey olabilir mi? Bizler veya bırakın bizleri, daha orta eğitimli, hatta eğitimsizler, böyle bir şey var diye mi, bir çıplak kadın var diye mi bir gazete alırlar? Zannetmiyorum. Böyle bir araştırma yapılmış mı; o anlamda bir veri, bir bulgu yok elimde, ama böyle bir şey olduğunu zannetmiyorum. Peki, niye böyle bir şey verilir? Nedeni nedir? Lütfen, bunu hep beraber araştırmaya çalışalım. Ben, hâlâ bulmuş değilim bunun nedenini…

Kıbrıs'ta, bir Kıbrıs gazetesi vardır; bilirsiniz -Kıbrıs'tan gelenler ya da orada bulunanlar-, onun bir sayfası vardır: 23'tü 19'a geldi. 23 üncü sayfa güzeli diye bir sayfası vardı; bir tek, Ramazan'da biraz toparlanırdı. O resimdeki kadın on bir ay üstsüzdür; Ramazan'da üstlü olarak verilir; dekolte, ama derin bir dekolte ile ve üstlü olarak verilir. Üstelik bu gazetenin sahibi, çok ünlü bir işadamının annesidir; ünlü de bir hanımdır. Kendisine, neden böyle yaptığını sorduğumuzda: "Halkımız böyle istiyor!" diyordu o zaman; onu da böyle inandırmışlar!

Halkımız niye böyle istesin? Eğer böyle bir ihtiyaç varsa, başka resimlerle bu olaylar kapatılır. Yazılı, sözlü veya görsel basın, her şeyden evvel bir kitle iletişim aracıdır ve toplumu aydınlatmakla görevlidir. Toplumsal bir görevi üstlenmiştir; kamusal bir görev yapar.

Söylemek istediğim bu; daha doğrusu, yazılı basınla, özellikle burada bulunan konuklar içinde ağırlıklı olduğunu zannettiğim temsilcilerin önünde, özellikle bu konuyu tartışmak isterim.

İkinci olarak, televizyonlarda yer alan kadının, seks objesi olarak gösterilmesi konuşulmalıdır. Bunu hepimiz gözlemliyoruz. Öncelikle, çeşitli yayınlarda bu var. Haberler dışında –habere de ayrıca geleceğim, onun özel bir konumu var-, ama özellikle magazin programlarında, bu durum çok net olarak ortada. Bu gösterimler TRT'de yoktu; zaten o zaman bu programlar yoktu. Olamazdı da. Şu an var mı bilemiyorum, ama zannetmiyorum, yine de çok fazla olamaz.

Şimdi, özel televizyonlarda şöyle bir olay var: Kadını seks objesi olarak göstermenin dışında, bir de belli mesleklerin sunumu var. Biraz evvel söylediğim gibi şarkıcı, dizi filmci gibi kişilerin sunumu var; tıpkı yazılı basında olduğu gibi. Bunun olmasını doğal karşılıyorum. Niye? Çünkü biliyorsunuz, basının tekelleşmesi söz konusu; yazılı basının, aynı zamanda görsel basını var, televizyonu var. Dolayısıyla aynı haber, bir başka yerde, daha bol, görsel malzemeli ve hareketli olarak televizyonlarda yer alıyor. Özellikle televizyonların, kadını seks objesi olarak gösterme olgusu var.

Bir başka nokta, biraz evvel söylediğim, kadının konumuyla ilgili. Kadının konumu, yani iyi bir eş ve anne olması, bugün yayın yapmakta olan televizyonlarımızda da maalesef bu devam ediyor.

Şimdi, üçüncü bir olaya geliyorum: Kadın sorunlarına eğilen programlar söz konusu olmaya başladı, son zamanlarda. Daha önce de vardı, ama giderek fazlalaştı. Ben, açıkçası fazla izleyemiyordum; geçen gün kar yağdığında, evde otururken izlemeye çalıştım ve gerçekten üzüldüm. Çünkü, kadın sorunlarına ve özellikle de bugün incelediğimiz şiddet konusuna eğilen birçok program var. Bunlar, ilk bakışta çok masum programlar; kadın sorunlarına, kadının yaşadığı şiddet olaylarına eğiliyorlar. Sorunu ekrana taşıyor; kamunun malı yapmaya çalışıyorlar. Başlangıç noktaları son derece güzel. Ancak izlediğim zaman, tüylerim diken diken oldu. Bu programlarda, şiddet sıradanlaştırılıyor, yani öyle konular gündeme getiriliyor ki, izlemek ve bir anlam çıkarmak mümkün değil!

Benim izlediğim, galiba Seda Sayan'ın bir programıydı. Pek çok kanalda buna benzer olarak, gerek sabah, gerekse doğrudan doğruya hedef kitlesi kadın olan ve öğleden sonra yayınlanan bir program türü ortaya

çıkmaya başlamış. Daha önceleri, galiba Sinan Çetin'in yaptığı "Film Gibi" diye bir program vardı, ama o biraz daha farklıydı; orada aileler birleştiriliyordu falan...

Bu anlattığım tür programlarda ise şiddete maruz kalan kadınların olayı ve genç kızların sorunları dile getiriliyor. Pek çok kanalda bu var. Şimdi, dediğim gibi, bu programın beni özellikle ürperten tarafı, şiddeti neredeyse meşrulaştırmasıdır. Ben mi yanlış algıladım, bilemiyorum! Şöyle bir olay vardı: Pazartesi günü izleyenleriniz varsa, bir kadın vardı; onun filmleri, fotoğrafları gösterildi; gözü morarmış, kolu neredeyse kırılmış, belli ki, kocasından çok şiddet görmüş bir konumdaydı ve kadınların arasında bir erkek oturuyordu. Bilmiyorum izleyenleriniz var mıydı, o gün kardan ötürü evde kalıp da, tabii İstanbul'da olanlardan söz ediyorum. O programda, erkeğe soruyor Seda Sayan:

"Sen ne yaptın?"

Adam cevap veriyor:

"Ben bunun kadar yapmadım; ben karımı böyle yapmadım; ben sadece gözünü morarttım!"

Bakar mısınız verilen cevaba: Gözünü morarttım!!!

Seda Sayan devam ediyor sormaya:

"Canım, daha ne yapacaksın başka?"

Bu kez, adam cevap veriyor:

"Ben fazla bir şey yapmadım; bir de boğazını sıktım!"

Aynen söylediği bu ve orada, izleyenler arasında herhangi bir tepki yok. Program güzel, sorunlar dile getiriliyor, ama bir yandan da ne yapılıyor biliyor musunuz? Şiddetin derecelendirilmesi yapılıyor. Şiddet meşru gösterilip, "Bak bu az şiddet, ama bak bu çok önemli, bunun yaptığı çok daha fazla!" gibi bir sınıflandırma getiriliyor.

İnanın tüylerim diken diken oldu. Bu tür programlar yapılmaz mı? Yapılır, yapılması da gerekiyor. Ancak, bu programları bir sunucu, bir ses sanatçısı, bir film artisti veya bir manken yapamaz. Kimler yapar? Stüdyoya eğitici gelecek, psikolog gelecek, sosyolog gelecek, özellikle ilgili kurum ve kuruluşlardan kişiler gelecek; bütün bunların bir arada olması kaydıyla yapılması gereken bir program türüdür bu. Bu çok önemli, bunu, özellikle burada RTÜK olarak sizlere ve Sayın Bakanımız da burada -ben teşekkür ediyorum lütfedip kaldılar-, kendilerine iletmek istiyorum. Gerçekten, bu konuları size rapor olarak da aktarabilirim, ama bu olayın üzerine özellikle gitmemiz lazım. Eğer sizler, onların temsilcisiyseniz, lütfen planlamada, yerleştirmede bu konulara dikkat edilmesini sağlayınız.

Program türü çok güzel; Batıda da yapılıyor, yapılmıyor değil. Ama Batıda, bu tür programlar yapılırken kesinlikle yüzler saklanıyor; kişilik hakları söz konusu. Bizdeki programlarda böyle bir sınır yok; bunlar doğrudan veriliyor; orada nasıl bir ilişki var bilebiliyorum; para mı alıyorlar, ne yaptıklarını anlamak mümkün değil.

Bir noktayı daha belirteyim ayrıca, o adam, televizyona ikinci defa çıkmış... O kadar kadının içerisine bir erkeğin çıkarılması, sanıyorum ki öyle kolay kolay olmaz. Başka şeyler vardır belki! O ilişkilere de ben karışmak istemiyorum; mümkündür, olabilir.

Burada önemli bir noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum: Böyle bir şiddet olayı ekrana getirildiği zaman, bunun arkasından, yapıcı olarak, bu olayın nedenlerine inilmeli; bu olayın iyi bir şey olmadığı vurgulanarak, uzmanlar tarafından yorumlar yapılmalı. Sadece oradaki sunucunun "Aaa ne ayıp! Ne yaptın? Sen niye öyle yaptın?" şeklindeki ayıplamaları veya birtakım yarı tatlı, yarı sert bir havada sitemleri ile böyle bir olayın verilmesi, asla uygun değil. Çünkü kadın ve şiddet veya bırakalım kadını erkeği ve çocuğu, şiddet olayı, başlı başına önemli bir olay. Böyle, şarkıcı bir sunucunun eline bırakılmayacak kadar önemli olaylar. Evet, bu konunun bu yanı çok önemli ve sanıyorum ki, daha sonra arkadaşlarımızla birlikte bu konuyu da tartışacağız.

3. Reklamlarda Kadın Mesajının Verilmesi

Bir başka olay var, kadın ve medya konusunda: Reklamlarda kadın mesajı verilmesi. Kadın mesajının verilmesi konusu, yıllardan beri üzerinde durulan ve araştırılan bir konu. Ben, 1985 yılında Amerika'da iken bir araştırma yaptım ve gördüm ki: Kadın hep ikinci planda, kadının bir seks objesi olarak verilmesi ayrı, o da var, ama asıl önemli olan erkeğe bağımlı, aciz durumda, çok konuşan veya birtakım şeyleri dert edinen, çaçaron bir kadın imajı veriliyor. Amerika'da yaptığım araştırmanın sonucu buydu. Sonra, Türkiye'ye döndüğümde, burada da benzer bir araştırma yaptım ve ilginçtir, 1985, 86 ve 87'de yaptığım bu araştırmada, Türkiye'de durum daha iyi çıktı. Amerikan toplumunda, kadının konumunun sergilenmesi çok daha aşağılayıcı durumdaydı. Türkiye biraz daha iyi bir durumdaydı, o zamanki toplantılarda bunu söylemiştik.

Reklam konusunda, şiddet olmayacaktır elbetteki reklamda ama, kadının gerek seks objesi olarak, gerekse "Kadının yeri evidir!" imajıyla sunulmasının çok önemli etkileri var. Neden? Çünkü, reklam temposunda verilen mesajların toplumu etkilemesi çok daha fazladır. Bir mesajın sürekli olarak o genç beyinlere yerleştirilmesi sonucunda, onların algılamalarının

çok daha büyük sonuçları ortaya çıkar, büyüdükleri zaman. Çocuklar arasında kızlar kadın imajıyla, erkekler erkek imajıyla özdeşleşir, bu mesajlarla beyinlere verilen komutlar sayesinde.

Evet, bu açıklamamızdan da anlaşıldığı gibi, reklam konusu da kadın ve medya açısından işlenmesi gereken bir olay! Yazılı basında çok fazla yok, ama orada da birtakım sözlerle veya fotoğraflarla, işlenen bir kadın konumu söz konusu. Ancak, özellikle televizyondaki reklamlarda -ki onun bir kısmı da radyoda ses olarak veriliyor-, kadının hep ikinci planda kalması, erkeğin daha akıllı ve karar veren konumda olması, kadının sürekli şikayet etmesi gibi bir durum işleniyor. Bu, bir yerde kadının klasik konumunu ortaya koyuyor. Aslında belki klasik dememek gerek; şu anda, evlerin pek çoğunda, durum artık böyle değil.

Artık bulaşığı kadın yıkamıyor, makine yıkıyor veya çamaşırı çamaşır makinesi yıkıyor; belki bunları erkek de yıkayabiliyor, ama kullanılacak deterjana kadın karar veriyor; beyaz gömlekteki sorunu giderme görevi kadının oluyor. Bu olayların artık değişmesi gerekiyor. Lütfen şöyle bir şey algılamayın: Birebir eşitlik değil söylemek istediğim; kadının medyada gösterilmesi olayını birebir eşitlik olarak değerlendirmiyorum; gerektiğinde kadının kadın, erkeğin ise erkek konumunda verilebilmesi konusuna dikkat çekmek istiyorum. Zaman zaman erkek üstün olabilir; zaman zaman kadın üstün olabilir; bazen de eşit durumda olabilirler.

Dünyada yapılan araştırmalarda, bu beşte bir ayırım vardır; kadının:

1. Seks objesi olması,
2. Eve hapsedilmesi,
3. Kadınca işler yapması, erkeğin erkekçe meslekler yapması,
4. Kadın ve erkeğin eşit olması ve bir de
5. Kadın ve erkeğin üstlük veya altlık durumları.

Bu beşli ayrımı, bizim medyamızda da hemen hemen görüyoruz, ama bizim medyamızda gördüğümüz: Kadının daha çok seks objesi olması, evdeki işleri yapması ve toplumsal yaşamda yerini alan kadının bu konumunun medyada gerektiği gibi yansıtılmamasıdır.

4. Haberlerde Kadın

Burada bir şey daha söyleyip, bu konuyu bitirmek istiyorum: Haberlerde kadın. Haberler konusunda, dikkat ederseniz, olaylar, erkekler tarafından yaratılıyor; kadınlar, özellikle bir şiddet olayının veya atipik bir olayın eğer süjesi iseler, yapıcısı iseler, ancak o zaman haberlerde yer alabiliyorlar. Bu durumda bile, tam olarak yer alamadığını da söylemek istiyorum.

Yıllar önce, Roma'ya giden bir kadın bakanımız için hazırladığımız bir araştırma vardı: Şiddet olaylarının basında yansıması. Basında yansıyan haberlerde kadının adı yoktu; aslında vardı, ama mağdur olarak! Namusu uğruna öldü, veya namusu uğruna öldürdü gibi. Olayın nedeni, kadının kimliği, ne yaptığı hiç önemli değildi; hele mesleği, hiç önemli değildi. Bu tür haberler de, yine sanıyorum ki, zaman zaman basınımızda yer alıyor.

Ne Yapmalı?

Ben, bu durumu şöyle saptamaya çalıştım, çok kısa olarak buna değinmek istiyorum: Peki, ne yapmamız gerekiyor, dünya ne yapıyor, biz ne yapıyoruz? Öncelikle, medya konusunda, hepinizin bildiği bir olay var, çok yeni bir şey değil bu: Amerika'da ve Kanada'da var olan, Asya ülkelerinde ilk önce Hindistan'da başlayan ve son zamanlarda, özellikle 1990'lardan sonra, bu ülkelerde gittikçe gelişen bir oluşum var: Medya izleme grupları. "Media Watch Groups" diye, NGO olarak, yani sivil toplum örgütleri olarak gruplar oluşturulmuş. Bu ülkelerde, üniversitelerin araştırma grupları tarafından, ama daha çok da sivil toplum örgütleri tarafından, medya, günü gününe izleniyor. Bu, son derece önemli bir olay. Benim bildiğim kadarıyla, böyle bir olay bizde yok. Bilemiyorum, kadın bakanlığımızda böyle bir oluşum var mı; biraz evvel konuşuldu ama, böyle bir oluşum yok. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünde bu oluşum sağlanabilir ya da en azından, dışarıda kurulacak bir oluşum desteklenebilir, teşvik edilebilir. Sivil toplum örgütlerinin bunu muhakkak yapması lazım; üniversitelerin bu konuya el atması lazım. Benim bildiğim üç-dört üniversitede, böyle bir kadın merkezinin oluşumu söz konusu değil!

Yurtdışında, özellikle uzun uzun web sayfaları da var bu konuda. Asya ülkelerinden Çin'de, Japonya'da, Kamboçya'da, Tayland'da, Hindistan'da bu gruplar oluşturulmuş. Hatta, Sovyetlerden ayrıldıktan sonra, Kırgızistan'da da böyle bir grup kurulmuş.

Bu gruplar tarafından, medya yakından izleniyor; gerek yazılı ve gerekse sözlü ve özellikle de görsel medya. Tabii, bunun bir sistematiği var: Yayınlar izleniyor, o yayınlara göre raporlar oluşturuluyor; o raporlar ilgili yerlere, özellikle medya planlayıcılarına gönderiliyor; ülkenin bu konuyla ilgilenen çeşitli kurum ve kuruluşlarına gönderiliyor. Ve inanın, çok da etkili oluyor! Amerika'da veya zaman zaman Avrupa ülkelerinde, televizyon yayınlarında ya da gazetelerde yer alan bir konu, bu medya gruplarının raporları sonucu yayından kaldırılabiliyor; onların gösterdiği tepki sonucunda, yayından kaldırılabiliyor.

Özellikle Amerika'da, bu konuda çok duyarlı bir kadın topluluğu var. Kadın yayınlarını izleyen bir topluluk var ve çok da etkili oluyorlar. Umarım bizde de böyle bir yapılanmaya gidilir.

Ben bu konuda, hem üniversitelerden, hem de Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'ndan destek alınabileceğini düşünüyorum. RTÜK, böyle bir şey yapabilir; evet az-çok yapılan şeyler var, ama özellikle kadın konusunda böyle bir çalışma yok sanıyorum. Bir monitoring sistemi yapılıyor; bu da monitoring sistemin devamı şeklinde olabilir. Bunu en kolay yapabilecek kurumlardan bir tanesi sizsiniz. Bizler, sizin tarafsızlığınıza da güveniyoruz. Aynı şekilde veya işbirliği şeklinde, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü bu konuya eğilebilir.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

Evet şimdi, başkanlık şapkamı giyeyim ve "Kadına Yönelik Haber ve Programlarda Şiddet Öğeleri" konusunda, sözü değerli meslektaşım Prof. Dr. Edibe Sözen'e sözü bırakayım.

Sayın Sözen, kusura bakmayın, ben biraz sizin konunuza girmiş gibi oldum, ama sizin açınızdan dinlemek de son derece güzel olacak.

Buyurun lütfen.

Prof. Dr. Edibe SÖZEN
İ.Ü. İletişim Fakültesi

Sayın Başkanım,
Değerli RTÜK Üyeleri,

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun, bu programa ilişkin mesajı elime geldiğinde –aslında, uzun zamandır şiddetle ilgilenmiyorum ama-, hayatımızda şiddetin ne kadar büyük bir yer kapladığına dikkat kesildim. Başlık "Medyada Şiddete Duyarlılık" idi, yani toplumdaki şiddet ya da medyadaki şiddet incelemesinden çok, bizden istenen, panel için seçilen konu olan, "Medyada Şiddete Duyarlılık" başlığı altında, kadına medyada yöneltilen şiddet ya da kadına doğrudan uygulanan şiddet idi. O çerçevede, konuyu derinlemesine düşündüm.

Kadına Yönelik Haber ve Programlarda Şiddet Öğeleri

Evet Sayın Aziz, söylediğiniz şeyler doğru: Kadın programları, reklamlar, biri bizi gözetliyor, ünlüler çiftliği programları, kadın bedeninin sunumu vs. konularındaki tespitlerinizde son derece haklısınız.

Yalnız, bütün bunları bir kenara bırakalım; dünyada çok daha yaygın bir şiddet var: Yanı başımızda, Felluce'de kadınlar ve çocuklar ölüyor; Necef'de kadınlar ve çocuklar ölüyor. Biz maalesef, medyamızdaki bu absürd programları tartışıyoruz. Aslında bu konuşmalardan şunu anladım: Şiddete olan duyarlılığımız çok azalmış! Bunlar da şiddet, bunlar da insanlığa yapılan, kadınlığa yapılan bire bir şiddet.

Demek ki, şiddeti incelerken bir sivil hayattaki yönüyle, bir de savaş boyutuyla bakmak lazım! Son yirmi yıldır dünya savaş halinde: Bosna'daki olayları yaşadık; Ruanda'daki olayları, kadınlara tecavüzleri, kadınlara yönelik uygulamaları gördük; Çeçenistan'daki durumlara şahit olduk. Şimdi, kilometresini sayabileceğimiz, belki de bir otobüsle, bir çırpıda gidebileceğimiz bir yerde, kadınlar çok büyük bir şiddete maruz kalıyor ve biz, bunu ekranlarda görmüyoruz. Bizim ekranlarımız, bize bambaşka bir şiddeti, çok bizim olan bir iç şiddeti, aslında çok anlamsız ve manasız bir şiddeti gösterip duruyorlar!

Kadına yönelik bir şiddet var; bunun, çok ayrışmacı bir şekilde ortaya çıktığını da düşünmüyorum. Bu, erkeklerin kontrolünde olan bir yönetimin uyguladığı bir şiddet değil! Bence, zavallı erkeklerin güçsüz kadınlara uyguladığı bir piyasa ekonomisi var; bu piyasa ekonomisi altında ezilen erkekler ve bu piyasa ekonomisi altında nesneleşen kadınlar var. Olayın sivil ve sosyo-ekonomik boyutunda, maalesef, Türkiye'nin yapısal bir özellik kazanamadığı bir sermaye ilişkisi var ve aslında, işte bu sermaye ilişkisini sorgulamak lazım; bu sermayede yer alan erkekleri değil, kişileri sorgulamak lazım.

Türkiye'de, kültürel kodlara baktığımızda çok negatif bir erkek- kadın ayırımı ve bundan kaynaklanan, kadını nesneleştiren bir gösterge de yok. Ama piyasa ekonomisi o kadar güçlü ki, bu güç, bütün bu alanı belirlemeye yetiyor ve aslında, şiddetin kaynağını da bu arenada aramak lazım!

Savaşa karşı gösterdiğimiz duyarsızlıktan dolayı, toplumsal bir şiddet duyarsızlığı içinde olduğumuzu söylememiz lazım.

Bir sembol piri, sembol analizcisi, sembol filozofu Mirsia Eliyada der ki: "Yanı başınızda bir savaş var ve siz buna tezahürat göstermiyorsanız, o zaman, insanlık duygusunun yok olduğundan söz etmek lazım!" Hatta Eliyada, bir dindar olarak, dinî duyguların da yok olmasından bahseder.

Demek ki, toplumumuzda temel bir yapısal sorundan söz etmemiz gerekiyor: Şiddete duyarsızlık ve insanlık duygusunun giderek azalması.

Bir Alman filozof -çok sevdiğim, muhafazakar bir sosyologdur kendisi, kendime de yakın bulurum-, Niklas Luman, son tahlilde, ölmeden önce yayınladığı bir eserinde, "toplumların otopsiye ihtiyacı olduğunu"

söyler, ki çok yerinde bir tespittir. Çünkü bu kadar şiddet öne süren, bu kadar fatal gidişat içinde, bu kadar ölümcül talepleri olan insanlar, gerçekten bir otopsiye tâbi tutulmalıdır ve bu otopsi, ölümün ve yaşamın anlamını verebilmeli ve cevabını bize sunabilmelidir.

Bir noktada, hayat sisteminin kendisi bozulmuştur. 21 inci yüzyıl, gerçekten şiddetin ve cinselliğin çok fazla ön plana çıktığı bir yüzyıl, ama makro planda baktığımızda, 21 inci yüzyılın hayat sisteminde bir problem, bir bozukluk var. Gidişat, maalesef hep ölümcül olana doğru! Amerikan siyasetinde olduğu gibi, Ortadoğu'da bitmeyen savaşlarda olduğu gibi, Filistin meselesinde olduğu gibi… Bütün bu meselelerin arka planında, hayat sistemindeki varolma ve ölümün, birbirine ne kadar yakın olduğunu da çözümleyebiliyoruz.

Giderek evrenselleşen, homojenleşen bir şiddet var. Burada tek başına kadını ön plana çıkarmak mümkün; RTÜK programı dahilinde, sadece radyo ve televizyonun gündemini takip ederek, kadın şiddetini kurgulamak da mümkün, ama bu yapısal unsurları görmeden, bence kadın şiddetini görmek de mümkün değil!

Alman filozof Niklas Luman, sistemci filozof, sistemci sosyolog, giderek yaygınlaşan sembolik bir dilin varlığından söz eder, ki bu, şiddete yol açan bir dildir tabii ki. Belki de şöyle demek lazım: Şimdi, burada çok güzel Türkçe üstatları varken -Beşir Bey gibi-, söylemek bize düşmez, ama "yumuşak g"lerin azaldığı bir dünyada kurgulanan bir dil var. Bunu elbette, bizim dilimiz açısından söylüyorum: Dilimiz neyse, dünyayı da öyle algılarız. Sembollere indirgenmiş bir dilimiz var. Bu, sembollere indirgenmiş dil gerçekten kaba, gerçekten argolaşmış, gerçekten kelime sayısı azalmış bir dildir. O yüzden, insanî olmayı da çok iyi bir şekilde temsil edemeyen bir dil, yani Niklas Luman'ın dediği gibi "işçileştirilmiş bir dil". Dünya, giderek işçileştirilen bir özelliğe sahip. Burada, bu benzetmeyi, işçi statüsünü aşağılamak anlamında kullanmıyor elbette, sadece el emeğiyle çalışan bir meslek grubunun kullandığı dilin, sadece makineyle anlaşan bir meslek grubunun kullandığı dilin zayıflığını vurgulamak açısından söylüyor ve dünyada egemen olan böyle bir dil var. Dilin işçileştirilmesi ya da işçi dilinin küresel bir dil haline gelmesi söz konusu.

Teknolojiyle oluşturulmuş bir dil egemen tabii ki ve bu, bir noktada barbar ritüelleri de gündeme getiriyor, yani birtakım ritüeller var; birtakım gündelik festivaller, törenler var, ama bunların büyük bir kısmı, oldukça barbar: Maç aralarında duyduğumuz a, o, ba sesleri gibi, iki farklı ses bile bir araya gelmiyor. Türkiye geçen hafta, bu olayların en büyüklerinden birini ve ilk kez yaşadı. Konu Bakanlar Kurulunda da görüşüldü. Demek ki,

artık sadece Latin Amerika ülkelerinde var olan bir şiddet değil bu, Türkiye'ye de sıçrayan bir boyuta geldi. Toplumumuz için artık, bir şiddet toplumu dememiz mümkün; yapısal unsurları itibariyle. Bu çerçeveden baktığımızda, sindirilmişlik duygusunun var olduğunu ve sindirilmeye karşı kışkırtılmışlık duygusunun da var olduğunu söylememiz mümkün. Maçlarda ortaya çıkan, kitleler içinde ortaya çıkan şiddetin temel göstergelerinden biri de bu. Bir yanda eğitimsiz bırakılmış, cehalet içerisinde bırakılmış kitleler, öbür yanda bu kitlelerin ruhunu okşayabilecek birtakım gösterilerin içerisine girilmesi. Bunlar içinde en güçlü alan, elbette ki futbol karşılaşmaları. Eylem ve slogan düzeyinde bir dil kullanımı, şiddeti çok daha fazla ön plana çıkartıyor.

Şiddetin elbette ki gösterilmesi lazım! Zaten 21 inci yüzyıl, görsel bir yüzyıl; görüntünün egemen olduğu bir yüzyıl. Bu yüzyılda da bir şeyleri göstermek lazım ki, güçlü olduğunuzu insanlar anlasınlar. İşte 11 Eylül, eğer bu noktadan okunacaksa, böyle yorumlanacaksa teröristlerin göstereceği bir şeyler var idi ve bunu, dünyanın en güvenli denilen ikiz kulelerine saldırı düzenleyerek yaptılar; böyle bir gösteriyi yapabildiler. Eğer görüntülü bir dünya olmasaydı, belki de 11 Eylül gibi bir olay olmayacaktı. Şiddetin görsel boyutu, 21 inci yüzyılda, en ön plana çıkmayı da beraberinde getiriyor.

Görsel ürünlere baktığımızda, mesela sayısı çok fazla din filmi ya da tarih filmi göremezsiniz. Çünkü, sözlü kültürdür bunların bir kısmı ve görüntüyle aralarındaki bağ, o kadar etkili değildir. Ama şiddet ve cinsellik ne kadar gösterilirse, ne kadar gösterilmeye yatkın olursa, o kadar etkili olacaktır. Zaten bunları konuşmamızın sebebi, bunların, görsel kültürün içerisinde yapısal olarak var olmalarıdır.

Bu noktada şunu da söylememiz lazım: 21 inci yüzyıl, insanların etik anlayışlarının, ahlakî bakış açılarının ya da ekonomik değerlerinin önemli olduğu bir yüzyıldan ziyade, güdülerinin önemli olduğu bir yüzyıldır, yani güdülere göre hareket edilen bir yüzyıldır. O yüzden de cinsellik ve şiddet kaçınılmazdır.

Bunların bu şekilde olduğunu kabul etmek bizim görevimiz değil! Bize düşen, bunları, bu yapısal unsurları bilerek, bu duyarsızlık alanlarını bilerek, sorunların tespitine yönelmek. Ben, toplumsal cinsiyet ve kadına yönelik uygulamalar içerisinden, yurt dışından bir iki örnek vererek, medyadaki temsillerine daha sonra çok kısa şekilde geçmek istiyorum.

Kadına yönelik şiddet üzerine, 3 Nisan 2003 tarihinde alınmış bir karar ve bir metin var elimde. Bu metin, aslında 2000 yılında bir Tokyo mahkemesinde geçiyor. Asyalı feministler düzenliyor bu programı ve Pasifik savaşında, Japonlara uygulanan vahşet konusunda uzmanlaşmış

kadınlar konuşuyor. Programda daha çok, askerleri memnun eden kadınlar üzerinde çalışıyorlar, yani Asyalı feministler, seks kölesi kadınlar üzerine çalışıp bir rapor hazırlıyorlar. Bu rapora göre mahkeme, yüz binden fazla Asyalı kadına yönelik davranışları sonucunda, insanlığa karşı suç işleyen İmparator Hirohito ve Japon devletinin mahkumiyetine karar veriyor. Bu, tabii ki savaş bağlamında ortaya çıkmış bir karar, ama daha sonra sivil ortama geçildiğinde, bir başka soru gündeme geliyor. Diyorlar ki: "Eğer askerleri memnun eden bu kadınlar, zaten daha önce de paralı seks yapıyor idiyse, bunları birbirinden ayırmamız gerekiyor mu?"

Sonuçta baktığımızda, belki biraz önce Aysel Hocanın da ifade ettiği gibi, aslında bunlar medya gözlemci grupları, yani sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu bir grup. Japon kadınlara uygulanan haksız uygulamayı mahkemeye intikal ettiren bu grubun başarısı da bu oluyor...

Elbette ki, bir sivil yapılanma olmadan gerek savaş anı, gerek barış anında kadına yönelik vahşeti, kadına yönelik ikincil konum uygulamalarını ortaya çıkartmak, çok fazla mümkün değil.

Yine sivil ortam dahilinde 25 Kasım günü -kadına yönelik cinselliğin zaten ritüelleştiği bir gün olarak da kutlanmıştı-, medyada yer alan bir haber vardı televizyonda: "Dünyada kadınların yüzde 60'ı kocaları tarafından dövülüyor!" diye. Kaynak tam verilmedi, televizyon haberi olduğu için kaynağını alamadım, ama bir araştırmadan söz edildi ve bu araştırma dahilinde, kadınların yüzde 50-60 oranında dövüldüğü ifade edildi. Şiddet araştırıcıları, yani kadına yönelik şiddet uygulayanları araştıranlar için, bunun nereden başlatılacağı önemli. Savaş ve sivil ortamını hariç tutarsak, bu şiddeti tespit etmeye aileden mi başlayacağız; şiddeti toplumda mı arayacağız?

Yapılacak çalışmalar için, öncelikle bir başlangıç noktası tespit edilmesi gerektiğine inanıyorum; çünkü, aile ve toplum iç içe; medya da bir şekilde bunlara hizmet veren konumda olduğu için, o da üçgenin diğer ayağı, yani bunlar karşılıklı olarak birbirleriyle ilişki halindeler.

Biliyorsunuz ki bizde, sol siyasetler genelde kadının korunmasını, kadın haklarının savunulmasını garanti altına almak için, devletin güçlü olmasını isterler. Böyle bir geleneğimiz, böyle bir sol siyaset geleneğimiz vardır ve genel olarak sağ siyasetler de buna uygunluk gösterirler.

Bugün gelinen nihai noktada, hem Avrupa Birliği sürecinde, hem bölgesel açılımları yapabilecek potansiyele sahip olduğundan, Türkiye'de, kadına yönelik uygulamaların nereden başlatılacağı çok önemlidir. Demokratikleşmenin toplumsal, yani kamusal alanda mı sağlanacağı, yoksa aileye kadar inen bir sol anlayış içerisinde mi olunacağı veya sadece dünya

üzerinde uluslararası birtakım sözleşmelere sadık olunarak, taraf olunarak mı sorunların çözümleneceği gibi bir yaklaşımın belirlenmesi söz konusu ve burada da bunu tespit edecek olan siyasetlerdir.

İnsanların, ailelerinin içine kadar girip, orada şiddeti çözme iddiasında bulunmak, ne kadar demokratik ya da ne kadar antidemokratiktir? Bu kararlar, zannediyorum ki, ancak siyasi tercihler doğrultusunda verilebilecektir.

Kadına yönelik şiddete ilişkin ilk deklarasyonun, 1992 yılında, Birleşmiş Milletler bünyesindeki Viyana Deklarasyonunda ortaya konduğunu görüyoruz: Şiddet, uluslararası belgelere, ilk kez 1992'de giriyor. Çok yakın bir geçmişi var, ama sonuçları çok pahalı olduğu için, hemen her gün gündemde, zaten görsel boyutu olduğu için de her an gözümüzün önünde!

Aslında 1979 yılında, "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi" adlı bir Sözleşme var. Türkiye de bu Sözleşmenin taraflarından biri. Fakat bu Sözleşmeye göre, bu Sözleşmenin içerisinde şiddet yer almadığından, şiddet belirlenmediğinden, kadına karşı uygulamalara uluslararası bir çözüm getirilemiyor.

1. Haberler

Medyadaki şiddet konusuna baktığımızda, gerçekten, iç içe geçmiş bir şiddet anlayışının egemen olduğunu söyleyebilirim.

Show TV'de seyrettiğim beş ayrı haberin dördü şiddet ağırlıklıydı, iki gün önce:

- Otobüsü sürerken ayağından bıçaklanan İETT şoförü,
- Şizofren bir kocanın, karısını öldürdükten sonraki intiharı,
- Fatih Sözüer'in, maçta bıçakla birini yaralaması...

Bir diğerini not almamışım, şu anda hatırlayamıyorum. Bildiğim üç haber var, arka arkaya verilen ve gördüğünüz gibi, hepsi bir şekilde şiddet içeriyor. Özellikle bazı kanallarda Show TV'de, Kanal D'de, ATV'de ve son birkaç yıldır da Kanal 7'de, şiddet görüntülerinin fazlaca yer aldığını ve çok küçük bir sıçrama ile de olsa, bunun TRT'ye de sirayet ettiğini görüyoruz. Kadın kocasına şiddet uyguluyor; kocası başkasına uyguluyor; akrabaları bir başkasına uyguluyor; böylesi bir şiddetin çözümlenmesi oldukça zor gibi görülüyor.

Aile içi şiddeti, ekranlarda çok fazla görüyoruz; fakat toplumsal şiddet boyutunu çok net göremiyoruz.

Televizyonlarımızın bu programlardaki problemi, bence:

- Aileleri doğrudan mercek altına almış olması,

- Bireysel şiddeti ön plana çıkarmış olması ve
- Bunun toplumsal sonuçlarını bize göstermemesi ya da
- Toplumsal olanı bilmemesidir.

Bir kapkaççı haberi, bütün televizyonlarda dört-beş gün yayınlandı. Sonucunda ne oldu biliyor musunuz? En azından, bizim fakültede iki kişinin, kapkaççılar tarafından cüzdanları çalındı; çantaları çalındı. Bir noktada, bu tür bir habercilik, diğer kapkaççıları cesaretlendirdi ve onlara bir iktidar alanı sağladı.

Haberin verilmesi bir yana, hangi saatte verildiği ve haberin tekrar edilme durumu da çok önemli! Bu tür haberlerin çok fazla tekrar edilmesi ve iç içe geçmişliği, yani bir dramaya dönüştürülmesi; kapkaççının babasının ölmüş olmasının ön plana çıkarılması, ölçülemeyecek kadar sakıncalı durumlar ortaya çıkarmaktadır. Allah rahmet eylesin, elbette ki kötü bir olay; bunu hepimiz biliyoruz, ama beş gün arka arkaya bir kapkaççı haberi veriliyorsa, bizler, kapkaççıları gerçekten cesaretlendiriyoruz demektir. Kriminolojiye göre şöyle bir şey vardır: **"**Suç tekrar edilirse kanıksanır ve diğer kişiler için de caydırıcı değil, tam tersine güçlendirici bir rol oynar.**"** Bu çerçevede kapkaççılar işi daha da azıttılar; gerçekten ben bile -o haberlerden sonra, İstanbul'da yaşayan bir vatandaş olarak, son iki senede dört kere cüzdanımı çaldırdım, ama kapkaççılar değildi onlar, bireysel hırsızlardı-, inanın kendimi çok daha güvensiz hissettim; bankamatikten para çekmeye; geç vakitte bazı yerlerde dolaşmaya çekindim. Çünkü medya, bu haberde insanları bilgilendireceği yerde, tam tersine, kapkaççıları bir noktada cesaretlendirdi bence.

Televizyonlarda, aile içi şiddetin çok fazla yer almasının da sakıncalı olduğunu düşünüyorum. Mesela, eşini öldüren şizofren kocanın haberi, en azından üç buçuk dakika yer aldı; benim seyrettiğim tek bir kanalda; eminim diğer kanallarda da ziyadesiyle yer almıştır.

Bunun dışında, bireysel şiddetin ön plana çıkartılmış olması, toplumsal ve savaş anı şiddetinde kadına hiçbir şekilde yer verilmemesi, gerçekten, Türkiye'deki sermayenin ne kadından, ne de erkekten yana olduğunu ve medyanın, vahşi bir sermayeyle donatıldığını gösteriyor bizlere.

Bunun yanında, uluslararası bir haberi de tabii ki kendine göre yapıyor medyamız. 1974 yılında, "Türk erkeklerini öldürdük, kadınlarına tecavüz ettik!" diyen Rum terörist Dimistru adlı EOK üyesi bir kişi, televizyonlarda sıklıkla çıktı. Şöyle bir avantajımız var belki, bir noktada: Şiddete, medya şiddetine olan duyarlılığın azalması, insanları tepki göstermeye itmiyor belki, ama beklenen o ki, bu tür haberlere karşı ilgi

gittikçe artıyor. Bu noktada, haberler özellikle çok önemli; daha doğrusu ben haberleri çok önemsiyorum. Diğer programlar hem ilgi alanıma girmiyor, hem de etkisinin haberlerden daha fazla olacağını düşünmüyorum. Haberlerin yapısının derhal kadın ve çocuk lehine, insanlık lehine ve erkek lehine dönüştürülmesi lazım! Haberlerde istismar edilen sadece kadınlar değil; bu haberlerde erkekler de istismar ediliyor; Türkiye, top yekun bir istismar içerisinde zaten.

2. Klipler

Kliplerde de bazı şiddet öğelerinin var olduğunu görüyoruz; özellikle kadına yönelik şiddet öğelerinin var olduğunu: Sevgilisi tarafından tokatlanan; sevgilisi tarafından terk edilen, aldatılan kadınlar, aldatma anları vs. Ben, bu tür kliplerin de özellikle genç kuşaklar açısından sorun olacağını düşünüyorum.

3. Magazin

Bir başka alan daha var; o da çok önemli, fakat burada Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun yapacağı bir şey yok; o yüzden, konuşmamı radyo ve televizyonla sınırlandırmak istedim. Ancak, bir cümle ile ifade etmek isterim ki: Magazin dünyasında kullanılan dilin de şiddet ve cinsellik ağırlıklı olduğunu görmekteyiz.

4. Reklamlar

Bunun yanında bir başka örnek, bir başka şey, tabii ki biraz önce Aysel Hocamız da bahsettiler: Reklamlara bakıldığında, gerçekten burada bir kadın sömürüsünün, kadın cinselliğinin kullanılmasının var olduğunu söylememiz mümkün.

Buraya bir dosya bırakılmış RTÜK tarafından Ocak-Kasım 2004 ayları arasında 5600 şikayet incelenmiş, bu şikayetler içerisinde, kadınlar ve çocuklar açısından 3410 olumsuz örnek tespit edilmiş; 3410 hadiseden 2000'i, ya da şikayet eden 2000 kişi, "kadınlar üzerinde ayırımcılık yapıldığını" söylüyor. Bence bu, 2004 yılı için çok önemli bir rakam ve çok önemli bir gösterge; çünkü, şu ana kadar kadın ayrımcı politikalar, kadın ayrımcı şikayetler pek dillendirilmemişti; çok iyi ifade edilmemişti. Ayrımcı politikanın da bir sorun olarak, önümüzdeki günlerde ortaya çıkacağı konusunda, bizi uyarıyor bu rakam. Ben, bu çalışmaların çok daha yoğun olmasını temenni ediyorum, en azından bizler için çok önemli bu!

Şiddete karşı duyarlılığımızın gerek kadın, gerek erkek duyarlılığının artmasının gerçekten elzem ve gerekli olduğunu, ama bunun da bir haber yapılanmasıyla sağlanacağını düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Biz de bu güzel sunumu için Prof Dr. Edibe Sözen'e teşekkür ediyoruz.

Oturumumuzun ikinci kısmında iki konuşmacımız var; ilk olarak, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesinden Sayın Dr. Sevilay Çelenk bize, "Medyada Şiddet Haberleri, Aile ve Simge Kullanımı" konusunda bilgi verecek. Özellikle bu şiddet haberleri konusunu çok gördük, biliyoruz; ancak, farklı bir bakış açısından söyleyecekleri mutlaka ilginç olacak. Benim asıl merak ettiğim, özellikle simge kullanımı, ki daha sonra da Sayın Şebnem Bilget o konuda bilgi vermeye devam edecekler; hepimiz için çok yeni bir konu olduğunu düşünüyorum.

Evet Sevilaycığım, 30 dakikada bitirebilirsen iyi olur, hatta daha da az süre var; soru ve cevaplara vakit ayırabilmek için süreyi böyle kullanalım.

Buyurun.

Dr. Sevilay ÇELENK
A.Ü. İletişim Fakültesi

Artık hoş geldiniz demek yerine, bu saate kadar kaldığınız için teşekkür etmek istiyorum, öncelikle.

Aslında benim anlatacağım konulardan büyük ölçüde bahsedildi; biraz da bu anlamda konuşmamın yapısı bozuldu; umarım, fazla dağıtmadan kısaltabilirim. Kendi konuma geçmeden önce, bütün konuşmalarda çok güzel vurgulanan temalar oldu; ancak, atlanan şeyler de vardı, onları not almıştım; ben de atlamayayım diye, oradan başlamak istiyorum konuşmaya.

Kadınların Eğitilmesi

Şiddet meselesinde, kadınların eğitilmesi sık sık gündeme geliyor, ama bana kalırsa, zaten gerek kadın kuruluşlarının, gerek sivil toplum örgütlerinin yaptığı şey bu: Kadınları eğitmeye çalışmak! Çok gerekli ve önemli, ama gözden kaçırılmaması gereken bir olgu daha var ki, erkeklerin de eğitilmesi gerekiyor. Belki de asıl olarak, erkeklerin eğitilmesi gerekiyor, şiddet söz konusu olduğu zaman! Bu, çok ihmal edilen bir şey.

Bana göre, üç yaşında bir kız çocuğu bile, şiddete maruz kaldığı zaman, bunun yanlış bir şey olduğunu, çok sezgisel olarak bilebiliyor zaten. Kadının eğitimi, evet, çok önemli ama, eğitimin çözüm olmadığını da biliyoruz. Eğer kadınların yüzde 60'ı, aile içi şiddete maruz kalıyorsa - bunların içinde üniversite mezunlarının olduğu da bir gerçektir; eğer bir çıkarsama yapacak olursak-; demek ki eğitim, yani tek başına kadının eğitimi yeterli bir şey değil, erkeklerin de eğitilmesi gerektiği açıkça ortada!

Sembolik Şiddet

Gün boyu yapılan konuşmalarda hep şiddet dendi, şiddetin televizyondaki temsilinden bahsedildi, yani daha çok "fiziksel şiddet" üzerinde duruldu; bu arada, "duygusal şiddet" de bir ara telaffuz edildi. Fakat, bir de "sembolik şiddet" var. Bu, doğrudan görmediğimiz, ama izleyicide bir şiddet etkisi uyandıran sunum biçimleri ile ortaya çıkmaktadır; ancak bu, bizde hemen hemen hiç gündeme getirilmeyen bir şeydir.

Sözgelimi, sosyetede bir elbiseye on binlerce dolar harcayan insanların görüntüleri, böyle bir sembolik şiddet üretebiliyor, izleyici üzerinde. Büyük çoğunluğu yoksullukla boğuşan bir ülkede, sembolik şiddetin ne olduğu üzerinde de kafa yormak gerekiyor. Ortalığa saçılan paralar, magazin dünyasının har vurup harman savurması, zaten başlı başına bir şiddet ve biz, birtakım incelemeler yaparken, bunu hep ihmal ediyoruz. Bu tür haberleri, bu kapsam içinde değerlendirmek gerekiyor diye düşünüyorum.

Medyanın Dil Kullanımı

Medyanın dil kullanımı çok önemli bir mevzu ve yine biz, bunu da ihmal ettik konuşmalarımızda. Töre cinayetleri, namus cinayetleri diyoruz. Aslında, bunları her telaffuz ettiğimizde, bir anlamda bu olaylara meşruiyet de atfetmiş oluyoruz.

Bu konuda, yakın zamanda, "Bağımsız İletişim Ağı" adlı oluşumun bir toplantısına katılmıştım ve orada, yerel medya çalışanlarına çok güzel bir öneri getirmişlerdi: Bundan böyle, töre ya da namus cinayeti demek yerine, bunu meşrulaştıracak her türlü çağrışımdan uzak durmanın çok önemli olduğu vurgulanarak, "kadın cinayetleri" demeyi önerdiler ve sanırım yerel medya, buna biraz özen göstermeye başladı. Hazır yayıncılarımızın bazıları hâlâ buradayken, bu sözcükler üzerinde de konuşmak gerektiğini düşünüyorum. Aksi takdirde, şeklî şeyleri tekrar edip duruyoruz ve bunlarla da çok fazla bir şeyi değiştiremiyoruz.

Aile – Çocuk / Çocuk – Televizyon İlişkisi

Ben, genel olarak aile-çocuk ilişkisi ve çocuk- televizyon ilişkisi gibi konulardan bahsedeceğim.

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmaya ve çeşitlenmeye başladığı dönem, biliyoruz ki, 20. yüzyılın ikinci yarısına rastladı. Bu, aynı zamanda, aslında pek çok ülke bakımından, gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülke bakımından;

- Bir endüstriyel gelişme,
- Kent nüfusunun artması, geleneğin ve cemaat ilişkilerinin çözülmesi,
- Kentlerde suç işleme oranlarındaki artış,
- Alkol ve madde bağımlılığının artması, yaygınlaşması ve çok erken yaşlara sirayet etmesi,
- Evliliklerin büyük çoğunluğunun boşanmayla sonuçlanması ve
- Çocukların büyük bir kısmının, parçalanmış ailelerin üyeleri olduğu bir dönemle çakıştı.

Bu aslında, medya için de talihsizlik bir anlamda; çünkü, hangisi diğerini yarattı meselesi, en çok burada ortaya çıktı ve kitle iletişim araçları içinde, bu konuyla ilgili olarak en çok tartışılan araç da televizyon oldu, hiç kuşkusuz.

Televizyonun, toplumların yüzleştiği pek çok sorunun müsebbibi olarak görülmesi, onun kendi özellikleriyle ve kullanım biçimleriyle ilişkili bir şey! Çünkü, televizyon, diğer kitle iletişim araçlarından farklı olarak, hem görüntülü, hem aile ortamında kullanılabilen, hem de içeriğinin belirlenmesinde, ailenin hiç söz sahibi olmadığı bir araç...

Etkileşimli televizyon diyoruz, ama bu, geniş toplum kesimleri açısından ve özellikle Türkiye için henüz çok gerçekçi bir şey değil; içeriğini biz belirlemiyoruz, ama evimizin bir ya da birkaç köşesinde ve sadece bir uzaktan kumanda aletiyle ulaşabileceğimiz kadar yakın bir mesafede duruyor. Bu özelliğinden dolayı televizyon, bir aile aracı olarak tanımlanıyor! Onun yerini tutabilecek başka da bir şey yok! Radyo, biliyorsunuz görsel bir araç değil; bu anlamda, onu televizyon ile kıyaslayamıyoruz.

Televizyon izleyicisinin ortak özelliği, aile izleyicisi olarak ortaya çıkıyor burada ve televizyon izleyicisinin aile izleyicisi olma niteliği, hem yayıncıların, hem reklam verenlerin ön planda tuttukları ve bu bilgiyle stratejiler geliştirdikleri bir olgu. Bütün bu yönleriyle düşünüldüğü zaman, televizyon ve aile ilişkisi, çok çelişkili açıklamalara konu olabiliyor:

1. Kimilerine göre televizyon, günümüzde, dış dünyayla ilişkileri mesafelenmiş, kendi içindeki ilişkileri bile kopuklaşmış çekirdek

ailenin aynı çatı altındaki fertlerini, aynı hikayeleri dinlemek, dış dünyayla ilgili aynı haberlerden bilgi sahibi olmak ya da aynı şarkılara tempo tutmak yoluyla bir araya getiren bir araç. Bu yönüyle televizyon, aile içi iletişime katkıda bulunabiliyor ve ortak anlam haritaları oluşturmalarına yardımcı olabiliyor, diye düşünülüyor.

2. Kimilerine göre de tam tersi olarak televizyon, aileyi yüz yüze iletişimden koparıp, yan yana ya da başka odalardaki iletişim biçimlerine hapseden bir araç! Bu anlamda, aile içi iletişimde negatif etkilerinin pozitif etkilerinden daha fazla olduğu düşünülüyor.

Bu görüşlerden birine ya da diğerine yakın durmak, birini ya da diğerini doğrulamaya çalışmak da aslında anlamını yitirmiş gibi görünüyor. Böyle bir konum yerine, artık televizyonun çok farklı, çok boyutlu ve çok etkileşimli biçimde, hayatlarımıza dahil olduğunu kabul etmek gerekiyor. Ancak bu kabulün, televizyonun bize ne sunduğu, bize ya da çocuklarımıza ne yaptığı bilgisini unutturmaması gerekiyor, yani televizyonu bir biçimde reddedemiyorsak, en azından, "Onunla ne yapabiliriz?" meselesi üzerinde kafa yormamız gerekiyor!

Televizyon-çocuk ilişkisi, çok yoğun olarak tartışılan bir konu; çünkü çocuk, televizyon karşısında korumasız ve kırılgan bir konumda. Neden kırılgan bir konumda? Bunları, böyle ezber laflar olarak düşünmek yerine, hepimizin bildiği ve tekrar etmekte hiçbir zaman sakınca olmayacak biçimde, çocuğun sosyo-duygusal, bilişsel gelişim özelliğine baktığımız zaman, bu kırılgan konumu daha iyi anlıyoruz.

7 Yaş ve Altı

Belli bir yaş grubunun altındaki çocukların, sözgelimi, 7 yaş altındaki çocukların dikkat süreleri çok kısa; sözel bilgileri ve açıklamaları, ekrandaki görüntülerle ilişki içinde takip edemiyorlar. Görüntülere odaklanabiliyorlar ve odaklanma süreleri oldukça yüksek; ancak bu odaklanma, ilk gördüğü görüntüye -ki bu en çarpıcı görüntü oluyor-, takılıp kalma biçiminde gerçekleşiyor. O görüntünün arkasından gelen ya da ona eşlik eden sözel bilgiyi alamıyorlar; dolayısıyla, televizyonda gördükleri görsel malzemeyi, başlangıcı, ortası ve sonu olan bir hikaye olarak göremiyorlar.

Örnek olarak sunulan bir olay vardır: Bir çocuk, televizyonda verilen bir programda birisini öldüren adamın, hikayenin sonunda hapse giren adam ile aynı kişi olduğunu bile çıkarsayamıyor, 7 yaşına kadar. Bunun gibi, 7 yaşına kadar çocuklarda, gerçek ile hayal ürününü ayırt etme yeteneği de zayıf. Bu noktadan hareketle, çocuk programlarındaki, özellikle çizgi

filmlerdeki şiddetin etkili olmadığı, fantastik olduğu ya da gerçek olmadığı için etkili olmadığını düşünmek çok yanlış!

7 yaş grubunu kabaca böyle değerlendirebiliriz; ancak biliyoruz ki, televizyona, 7 yaş altındaki çocuklar için elektronik bakıcı gözüyle bakılıyor. Çocuk, çok sık olarak televizyonla baş başa bırakılabiliyor ve bu da, aslında üzerinde çok düşünülmesi gereken bir konu, bu anlamda.

7 – 12 Yaş Grubu

Kısaca bakacak olursak, 7 - 12 yaş grubu, görece gerçek ile hayal arasındaki ayrımı fark etmiş, iyiyi kötüyü biliyor olsa da bu yargılar, karşıt uçlarda seyrediyor. İzledikleri görüntüler arasında yer alan gri tonları ve ortalama değerleri algılayamıyor, yorumlayamıyorlar; bu nedenle de farklı yollardan, soyut biçimde ya da dağınık olarak verilen mesajları algılama yetileri oldukça düşük, bu yaş grubundaki çocukların.

Televizyonla ilgili olarak bildiğimiz daha da önemli bir şey var ki, o da şu: Televizyon, pek çok olumsuz mesajını, olumlu bir şey üretmek üzere verir. Alkol bağımlılığını gösterirken, onun yıkıcı sonuçlarına da dikkat çekmeye çalışır; yoksa televizyon, kendi başına bu kadar kötü bir şey değil! Ancak, 12 yaş grubunda olan çocuklar için, eğer çok didaktik bir biçimde söylenmiyorsa, olumsuz mesajdan olumlu bir mesaj üretmek de mümkün değil!

16 Yaş Altı – Model Alma

Bunun gibi, 16 yaşa gelinceye kadar olan daha geniş bir zaman aralığında da çocuklar için, "model alma" açısından sakıncalı olabiliyor televizyon. Bu dönemde çocuklar, aile üyelerini model alma eğilimlerinden uzaklaşarak, akran gruplarını, dış dünyadaki kişileri, film kahramanlarını model almaya başlıyorlar ve bir şeyler öğrenmeleri, aileden çok, bu karakterler aracılığıyla gerçekleşiyor.

Gelelim en can alıcı soruya: "Televizyon, bütün bunları gözetmek zorunda mı?" Bu, çok tartışılması gereken bir durum; çünkü, televizyon, eğitim için tasarlanmış bir araç değil! 90'lı yıllara kadar, yani tüm dünyada, ticarî televizyonun yükselişe geçtiği döneme kadar, birincil amaçları arasında eğitim var idiyse de, bu gün artık, bu sıkı rekabet koşullarında eğitim, oldukça ikincil bir amaç konumuna geçmiş durumda! Bu nedenle televizyon-çocuk ilişkisi, hep sorun olmaya devam ediyor. Burada da en çok karşımıza çıkan soruları hatırlamakta yarar görüyorum:

Televizyonda şiddet içeren programları izlemek, çocukları ilerideki yaşlarda şiddete, saldırganlığa yöneltir mi?

Televizyon, çocuğun saldırgan eğilimler geliştirmesinde yoksulluk, kötü eğitim, bozuk aile ilişkileri ya da parçalanmış aile gibi faktörler kadar etkili bir faktör olabilir mi?

Bütünüyle iyi, doğru ya da faydalı bir çevrede mi yetiştirmek gerekiyor çocukları; çocukların böyle steril bir ortamda yetişmesi, istenir ya da arzu edilir bir şey midir?

Bütün bunlar, üzerinde düşünmemiz gereken şeyler ve bunlarla ilgili olarak üretilmiş yanıtlar var, biliyorsunuz!

Öğrenme ve Taklit Etme

60'lı yıllarda geliştirilmiş bazı teknikler vardı, "öğrenme ve taklit etme" konularında; az önceki konuşmalarında hocalarımız değindiler; bunların bir kısmına yanıt olmak üzere birtakım bilgiler vermek ve bir araştırmayı örneklemek istiyorum: Televizyonda, dört hafta boyunca, bir grup çocuğa, sadece Batman, Süpermen gibi programlar izletiliyor; diğer gruba da aynı süre içinde, bizdeki versiyonu ile adı Ali Bey ve Komşuları olacak türden programlar izletiliyor. Birinci gruptaki çocukların, bu dört haftalık süre sonucunda davranışları gözlemlendiğinde: Oyuncakları parçaladıkları, akranlarıyla oynarken kaba bir dil kullandıkları, daha agresif oldukları gözleniyor; diğer çocukların daha paylaşımcı, daha hoşgörülü ve daha işbirliğine yatkın oldukları gözleniyor.

Bu incelemenin ardından, tam da burada, televizyonun uzun dönemli ve kısa dönemli etkisi meselesi gündeme geliyor. Bizler aslında, televizyonun etkilerinin, daha çok uzun dönemde ortaya çıktığını da akılda tutmalıyız sanıyorum, bu anlamda.

Televizyon, uzun dönemde şöyle bir etki yapıyor çocuklarda:

- Düşman bir dünya şeması geliştirmeye başlıyorlar;
- Sosyal problemlerin, saldırgan davranışlarla çözümleneceğine ilişkin bir kanaat ediniyorlar ve
- Saldırganlığın kabul edilebilir olduğuna dair bir inanç geliştiriyorlar.

Bu noktalarda, medyanın, uzun dönemde çok doğrudan etkileri olduğu, artık tartışılmadan kabul görüyor!

Duyarsızlaşma

Duyarsızlaşma meselesine de az önce değinildi. Burada özellikle, bana ilginç gelen bir araştırmanın sonuçlarından söz etmek istiyorum: Beş gün boyunca, bir grup çocuğa, kadına yönelik şiddet içeren programlar izlettiriliyor ve daha sonra, onlarla yapılan mülakatlarda, kadınların kurban

edilmesine, şiddet kurbanı olmalarına karşı bir duyarlılık aşınması gösterdikleri görülüyor.

Televizyonun yarattığı korku etkisini biliyoruz zaten; bu, sadece çocuklarda değil, biz yetişkinlerde de ortaya çıkan bir etki. Hepimiz, dış dünyayı tehlikelerle dolu bir yer olarak tasavvur etmeye başlıyoruz; bu, medya etkisinin kesinleştiği alanlardan sadece bir tanesi! Bu konuda, BBC'nin yaptırdığı bir araştırma var; bu araştırmanın sonuçlarından biri şöyle: İngiliz toplumunda görüşme yapılan kişiler, yaşayanların yüzde 25'inin şiddet kurbanı olduğunu düşünüyorlar; "Toplumda, eğer bir şiddet varsa, bunun oranı nedir?" diye sorulduğunda, görüşülen kişilerden yüzde 25'e tekabül eden kısmı, "şiddetin yoğun olduğu" cevabını veriyor. Oysa, aynı dönemdeki istatistiklere bakıldığında, İngiltere'deki şiddet oranı yüzde 2'de seyrediyor.

Aslında, elbette dünya, bu kadar tehlikelerle dolu bir yer değil, ama televizyonunun sunduğu dünya tasarımı böyle bir şey ve bu durum, bizi bile bu kadar etkiliyorsa –bu çalışma yetişkinlerle yapılmış-, çocuklar üzerindeki etkileri, tahayyül ötesi bir şey herhalde!

Televizyon araştırmaları, etki çalışmaları, artık çok başka bir noktaya geldi. Burada, televizyonla birlikte, hep üçüncü bir değişken meselesi gündeme getiriliyor, yani televizyon tek başına etkili değil; ancak, bu saydığımız parçalanmış aile vs. gibi diğer sosyal problemler eşliğinde çok etkili oluyor: Bunlarla birleştiği zaman, kesinlikle şiddet davranışına, şiddet eğilimleri geliştirmeye yardımcı oluyor, televizyonda temsil edilen şiddet.

Televizyonda Şiddet

Bu noktada sorulacak bir soru var aslında; soruldu, ama tekrar etmek istiyorum: "Televizyonda neden şiddet var?"

Biz bu konuda, 2000 yılında "Televizyonda Şiddet Araştırması" yapmıştık; Ankara Üniversitesinde, bir grup akademisyen arkadaşımla. Benim orada odaklandığım konu, daha çok dramaydı, yerli televizyon dramasıydı ve baktığımız zaman, dramanın, çatışmanın kurucu bir öğesi olduğunu gördük. Batıda, dramanın başka türleri, şiddet içermeyen alt türleri var. Mesela, hastane dizileri var; TRT'nin tek başına yayın yaptığı günlerden beri izleriz; dramanın alt türü olarak, hastanelerde geçen diziler vardır. Burada, hastane içindeki bireylere, sağlık çalışanlarına veya hastalara odaklanarak, çok güzel hikayeler anlatılır.

Bizde, dizilerin bu alt türü hiç tutmadı! Ne zaman böyle bir şey yapmaya kalktılarsa, bir komedi örneği hariç; hatırlayacaksınız, Zeki Alasya

ile Metin Akpınar'ın oynadıkları bir komedi örneği vardı; o da komedi türüne çok kaydı ve aslında hastaneden uzaklaştı.

Denenen her çalışmada ya başroldeki kadın doktor mafya ilişkileri içine çekildi, ya çocuğu kaçırıldı; benzer biçimde, hastaneyi merkez tutamadık. Bu, çok tipik bir alt örnek.

Biz, mafya olmadan, şiddet olmadan öykü kuramıyoruz gibi bir durum var; bizim dizi karakterlerimizin hemen hepsi, ölümle burun buruna yaşıyorlar. Hayatlarında bir ya da birkaç kez, ki özellikle bizim izlediğimiz dönemde, çok ciddi ölümcül tehlikeler atlatıyorlar; bizim hayatlarımız böyle değil aslında! Bir yerlere vurmak ve aslında bunun üzerinde biraz düşünmek gerekiyor!

Neden böyle?

Bu durum yalnız bize özgü bir şey değil; Amerika'da da benzer konuların gündeme geldiğini biliyoruz. Orada, akademisyenlerin yayıncılara sunduğu bir dizi öneri var: İçerik anlamında baskıcı olmak, içeriğe müdahalede bulunmak yerine, "Şiddet öğesini, kurucu bir öğe olmaktan uzaklaştırmak için ne yapılabilir?" sorusunun cevabı aranıyor; "Olay örgüsünün bir parçası olarak şiddete yer vermekten nasıl uzaklaşılabilir ve bunun yerine, başka nasıl hikayeler geliştirilebilir?" sorusu da Amerika'nın gündeminde.

Tam burada, televizyonların nasıl çalıştığı, televizyon yazarlarının kimler olduğu gibi meseleler ve elbette, daha olgun bir televizyon sektörünün gerekliliği ortaya çıkıyor ki, her halde, biz de yavaş yavaş bunları düşüneceğiz...

Bunun dışında, dramatik anlatılarda mutlaka yapılması gereken bir sergileme biçimi var: Şiddet eylemlerinin cezasız kalmadığını göstermeleri gerekiyor, dramatik anlatıların. Çatışmaların çözümünde şiddete başvurmak yerine, mutlaka, alternatifler çözümlerin önerilmesi gerekiyor.

Burada akademisyenlerin önerilerini tekrar etmek istiyorum ben: Şiddet olaylarını meşrulaştırmaktan kaçınmak gerekiyor. Bu, çok önemli; çünkü, meşrulaştırılan şiddet eyleminde, şiddetin çözüm için bir yol olabileceği bilgisi, hep akılda kalıyor.

Bu anlatılarda, şiddeti gerçekleştiren saldırgan ile kurbanlarının ve bunların ailelerinin üzerindeki negatif etkilerine de değinmek gerekiyor. Bizde, bu yan öyküler, anlatılarda genellikle çok ihmal edilen bir durum. Hikayelerde şiddet karşıtı temalar koymak ve şiddeti yermek gerekiyor; bunlar, sanırım yayıncıların birlikte çalıştıkları yazarlarla tartışabilecekleri şeyler ve o kadar da zor değil!

Bu noktada yapılması gereken en önemli eylemlerden bir tanesi: Şiddet muhakkak kullanılacaksa, o hikayenin ayrılmaz bir parçasıysa, yani bazı bilim kurgu programlarında kullanılan yer sarsıntısı, su baskını görüntüleri de aslında bir şiddet ve bunları yayınlamaktan kaçınılamıyorsa, bunları, en azından, çocukların televizyon izlemedikleri saatlere kaydırmak, sağlıklı bir uygulama olacaktır.

SİMGE SİSTEMİ

Özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde ve Avrupa'da, 1990'lı yıllardan başlayarak, birtakım çalışmalar gündeme geldi. Şiddet meselesi, onların da çok yüzleştiği bir durum, televizyondaki şiddetin temsili.

Simge sistemi diye telaffuz ettiğimiz çalışma, böyle bir bakış açısıyla geliştirildi. Pek çok ülkede artık, çocuğu televizyon karşısında korumasız bırakmamak için, programlar yayınlanırken, onlarla ilgili bilgi yer alıyor ekranda:

Bu program

- 7 yaşın altındakiler için önerilmez;
- 7 yaş ve üzerindekiler içindir;
- 16 yaşın üzerindekiler içindir;
- Bütün izleyiciler içindir gibi…

Bu bilgiler program dergilerinde de yayınlanıyor ve böylelikle, ebeveynler de çocuklarına izlettirmek istedikleri programın gerçekte ne olduğunu hem görebiliyor, hem de onların tercihlerini yönlendirebiliyorlar. Çocuklar bu tercihleri tek başlarına oluşturamazlar; bunu hepimiz biliyoruz ve ebeveynlerin bunu bilme gereklilikleri, biraz da "kamunun bilme hakkı" çerçevesinde düşünülüyor.

Simge sistemi, yasakçı ya da sansürcü bir çalışma değil: Hem Avrupa'daki, hem de Amerika'da örneklerde ebeveyn, yayıncı ve endüstri işbirliğiyle hayata geçirilen ve kamunun bilme hakkı çerçevesinde düşünülen bir çalışma. Bu çalışma ile ebeveyne, programlarla ilgili bir bilgi sağlanıyor; ebeveyn, dilerse, bu bilgiler çerçevesinde çocuğunun ne izlediğini kontrol edebilir, dilerse etmez!

Yayıncıların, bu logoları ekrana yerleştirmek ve belirli aralıklarla orada tutmak gibi bir yükümlülüğü var. Bütün bunlarda, genellikle çeşitli içerik alanları tanımlanıyor.

Ben şimdi, vaktin de biraz ilerlediğini düşünerek, konuyu sorularınız aracılığıyla açmak fikri ile hareket edip, bunu uygulayan ülkelerle ilgili detayları vermek yerine, genel olarak bu sistemin mantığından bahsetmek istiyorum: Burada, öncelikle yaş grupları tespit ediliyor. İzler kitle, kaç yaş

grubuna ayrılacak? Yetişkinler, gençler, çocuklar ve çocuklar da kaç alt gruba ayrılacak gibi.

O programın, hangi nedenle o izler kitleye uygun olmadığına dair bir içerik bilgisi yer alıyor. Burada, genellikle şiddet, cinsellik ya da erotizm, alkol ya da madde kullanımı, ayrımcılık gibi alt şiddet alanları karşımıza çıkıyor. Bu alanlar çerçevesinde, standartlaşmış sorular eşliğinde -burada bu çok önemli bir şey-, her bir program değerlendirilerek, hangi kategoriden izleyicinin o programı izleyebileceği yönünde öneriler hazırlanıyor.

Bizdeki sistemin detaylarıyla ilgili olarak, bu çalışmaları yaptıran RTÜK adına Daire Başkanı Şebnem Bilget bilgi verecekler; ben, o yüzden o konuya girmiyorum.

Bugün Amerika'da, Hollanda'da, Fransa'da, hatta Slovakya'da, bütün bu koruyucu simge sistemlerinin kullanıldığını, ebeveynlerle yapılan görüşmelerde, yüzde 75'den yüzde 90'a varan oranlarda, çocuklarının televizyon izleme etkinliklerini buna göre düzenlediklerini biliyoruz.

Bizde de şu anda, 2000 yılından beri, RTÜK'de böyle bir çalışma yürütülüyor. Bu gün yapılan toplantı aracılığı ile bu sorumluluğu yayıncılarla paylaşmak esas kabul edildi.

Sorularınız olursa, verdiğim bilgileri detaylandırabilirim.

Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı / Prof. Dr. Aysel AZİZ

Evet, biz de teşekkür ediyoruz. Sevilay Çelenk bize, "Medyadaki Şiddet Haberleri, Aile ve Simge Kullanımı" hakkında çok genel bilgiler verdi; sanıyorum ki, bundan sonraki konuşmalar ve tartışmalar bu bağlamda gerçekleşecek! Şu anda, benim de kafamda birkaç soru var; ben de sizlere bunları soracağım, ama öncelikle son konuşmacımızı dinlemek gerektiğini düşünüyorum.

Şimdi, konunun doğrudan ilişkili olduğu Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun yaptığı çalışmaları anlatması için görevlendirilen, Sayın Şebnem Bilget'i dinleyeceğiz, buyurun.

Şebnem BİLGET
RTÜK Uluslararası İlişkiler Dairesi Başkanı

Teşekkür ederim sevgili hocam.

Vakit bir hayli ilerledi, günün ucuna geldik, onun için kısa geçmeye çalışıyoruz; ben de öyle yapacağım.

Ben, sadece slaytlar üzerinde konuşacağım ve sorularınızı bekleyeceğim. Ayrıca, zaten çok kısa bir süre sonra, yayıncılarla birlikte olacağız; onlara, çalışmalarla ilgili olarak, çok daha geniş bilgi de vereceğiz.

Simge sistemi, Sayın Çelenk Hocamın da belirttiği gibi, bugün, hemen hemen bütün Avrupa ülkelerinde uygulanan görsel, işitsel uyarı ve sınıflandırma sistemidir.

Simge sistemi konusundaki çalışmalar ülkemizde, 2000 yılında, Üst Kurulumuzun aldığı bir kararla başlatıldı: Komisyonlar oluşturuldu, bilimsel çalışmalar yapıldı. İki yılı aşkın bir sürenin sonunda, Sayın Çelenk'in de belirttiği gibi, toplumumuzun yapısına uygun yaş grupları ve içerikler belirlendi ve çok geniş de tutulmadı bu içerikler.

Burada asıl önemli olan, fazla abartmadan, küçüklerin gelişimine en zararlı olduğunu düşündüğümüz konular üzerinde yoğunlaşmaktı ki bunları: "Şiddet, cinsellik ve olumsuz davranışlar" olarak tespit ettik. Şiddet ve cinsellik konusu oldukça açık bir tanımlama olmakla birlikte, olumsuz davranışlar konusu içerisinde, zararlı madde kullanımından kötü dil kullanımına ve diğer davranışlara kadar uzun bir kapsam vardır…

Küçüklerin Zararlı Yayınlardan Korunması

Küçüklerin, televizyon yayınlarındaki zararlı içerikten korunmasına ilişkin sistemin yasal dayanakları, hem ulusal metinlerde, hem de uluslararası hukuk metinlerinde vardır.

Ulusal olarak, tabii ki 3984 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun" metnimiz var. Bu Kanunun "Yayın İlkeleri" ni düzenleyen 4 üncü maddesinin "z" bendinde, açık bir şekilde, zararlı içerikle ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu konu, ilgili yönetmeliğimizde de geniş bir şekilde yer alır ve burada, korumalı saatler dediğimiz eşik saatler de belirtilmiştir.

Uluslararası Dokümanlar

Uluslararası hukuk dokümanlarına gelince, karşımıza iki ana metin çıkıyor: Bir tanesi, Türkiye'nin de taraf olduğu Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'dir ki, Sözleşmenin 7 nci maddesi, bu konuyu kapsamlı olarak düzenler. Burada, dikkat edilirse, bizim Yasamızın 4 üncü maddesinin "z" bendi ile tamamen örtüşen bir kapsam vardır.

İkinci büyük metin, henüz taraf olmadığımız, Avrupa Birliği Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'dir. Direktifin 22 nci maddesinde, küçüklerin korunmasıyla ilgili konu, geniş bir şekilde açıklanmış; buna ek olarak, hem yayıncıya, hem de yayın otoritesine -takip açısından-,

programlarda görsel, sesli veya yazılı uyarılar bulundurma yükümlülüğü getirilmiştir.

Sembol sistemi, tamamen bu 22 nci maddeden doğuyor. Hemen hemen bütün Avrupa ülkelerinde, Sevilay Hanım'ın söylediği gibi, sistemler oluşturulmuştur ve uygulanmaktadır. Türkiye'de de bu ortak denetim sistemi hayata geçirilecektir. Ümidimiz, 2005 yılında pilot çalışmaların yapılması ve öncelikle ulusal, daha sonra da kademeli olarak, bölgesel ve yerel televizyoncularımıza bu denetim mekanizmasını, bu olumlu sistemi benimsetmektir.

Böyle bir sistemin uygulanmasına neden ihtiyaç duyuldu?

Biliyorsunuz, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun 1998 yılında oluşturduğu ALO RTÜK 178 şikayet hattı var. Öncelikle bu, telefon hattı şeklindeydi; şimdi, tamamen kayıtlı bilgisayar sistemi ile çalışıyor ve bütün şikayetleri bu sistem aracılığıyla izliyor ve takip ediyoruz. Gerekli araştırmaları da yapıyoruz.

Sizlere sunmak için, ilgili birimden genel bir araştırma istedim: Gördüğünüz gibi, 2004 yılının ocak ile kasım ayları arasında, 35 bin adet başvuruda bulunulmuş. Bu sayı, her konuda şikayeti içinde barındırmakta olup, bunun içerisinde, "5603 adedi, çocukların ve gençlerin, yayınlardan olumsuz etkilendiğini" belirtmektedir. Bunun sınıflandırmasını yaptık ve gördüğünüz gibi:

1. Şiddet ve korku kategorisinde 1731 adet
2. Cinsellik kategorisinde 462 adet
3. Olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar kategorisinde 3410 adet şikayet var.

Burada ilginç olan nokta şudur: Yıllar içerisinde, şikayetler öncelikle cinsellik konusunda geliyordu; ama bugün itibariyle bakıyoruz ki, şiddete doğru bir kayma var. Olumsuz örnek kategorisinde, geniş bir kategori olduğu için, şikayet sayısının çok oluşu normal görünüyor.

Şimdi gördüğünüz tabloda, şikayette bulunanlara ait bilgiler yer alıyor. Burada çok enteresan ve benim çok sevinç duyduğum bir şey var: Gördüğünüz gibi, 561 çocuğumuz telefonu çevirmişler ve kayıt makinesine şikayetlerini bildirmişler. Çocuklar üzerinde çok çalışmış bir insan olarak, bu bana heyecan veriyor. Aslında onlar için o telefonu çevirmek de zordur; genellikle anne, çocuğun elinde telefonu görünce: "Ne yapıyorsun sen telefonun başında?" diyebilir. Buna rağmen, bu çocuklar telefonu çevirmiş ve kayıt makinesine şikayetini yapmış. Ben, aslında bunu, Susam Sokağı programlarına bağlıyorum!

Simge sistemi konusundaki çalışmalarımıza tekrar dönecek olursak: Az önce de söylediğim gibi, çalışmalara 2000 yılında başlandı ve bilimsel komisyonlarımız oluşturuldu. Avrupa'daki benzer uygulamalar tarandı, incelendi ve bu sistemler içerisinde, Hollanda'daki sistem çok yararlı ve uygulanabilir bulundu. Mesela, Fransızların da çok iyi bir sistemi var, ama oldukça karmaşık; Slovakların sistemi çok basit; Yunanlıların sisteminde, çok fazla genelleme var. Hollanda'daki sistem bir özdenetim sistemidir; o yüzden, bu sistem üzerinde yoğunlaşıldı.

Bizler, bu sistemi daha değişik bir aşamada, ortak denetim şeklinde oluşturmaya çalışıyoruz. Orada, bu konuyu yayıncılar gündeme getirmişler ve "NİKAM" adı altında, bir sınıflandırma otoritesi kurmuşlar. Ancak, buna ne kadar özdenetim denebilir; bu noktada, elbette devletin de büyük desteğini almışlar.

Avrupa Birliği adaylık sürecinde, çeşitli fonlardan karşılanmak üzere, projelere destek olunacağı açıklandı; biz de derhal, bu konuyu bir proje haline getirdik ve Avrupa Birliği Genel Sekreterliğine müracaat ederek, Hollanda hükümetinden, bu konunun araştırılması ve sistemin oluşturulması için destek istedik. MATRA programlarından yararlandığımız bu iki yıllık proje için, Hollanda hükümetinden 325 bin Euro'luk bir destek geldi.

Bu desteği, Hollanda'da bu sistemi uygulayan NİKAM ile ortak çalışmalar yaparak sistemi tanıtımını, yazılımını, grafik dizaynlarını oluşturmak ve hayata geçirmek için kullanıyoruz.

Sistem nasıl çalışacak?

Sistem, aslında yayın kuruluşlarına çok büyük külfet getirmeyecek; maddî külfet de getirmeyecek; yeni teşkilatlanma mecburiyeti de yok; çünkü, böyle bir uygulama gerektirmiyor.

Peki, yapılması gereken neler var?

Diyelim ki siz, çalışanlarınızdan, program üretenlerinizden veya hangi görevde olursa olsun iki veya üç kişiyi, hatta daha fazla, mesela dört kişiyi seçeceksiniz. Kodlayıcı olarak tanımlayacağımız bu kişileri, bizler eğiteceğiz; bu toplantıda olduğu gibi İstanbul'a geleceğiz ve yayın kuruluşlarının kodlayıcı olarak belirlediği arkadaşlarımıza, kısa bir eğitim vereceğiz.

Neden kısa? Çünkü zaten, yapılacak iş çok karmaşık bir iş değil; günde 5 ilâ 10 dakikalarını alacak bir işlem yapacaklar.

Nasıl bir işlem yapacaklar?

Kendilerine verilen şifre çerçevesinde, internet üzerinden, bilimsel komisyonlarımızca hazırlanmış soru formuna ulaşacaklar; o soru formunda, o günkü programları kodlayacaklar ve zaten, soru formundaki o kodlamayı yaptıktan sonra -yapacakları son derece basit bir işlemdir-, sistem, bu sembolü otomatik olarak belirleyecektir. Ondan sonra, program üzerine düşecek bir mekanizma ile o sembol ekranda belirecek ve yayın kuruluşları doğru sembolü kullanmış olacaklar. Bu durumda, ekran başına geçen herkes, o programdaki içeriğin ne olduğunu, hangi yaş gruplarına uygun olduğunu derhal görecektir.

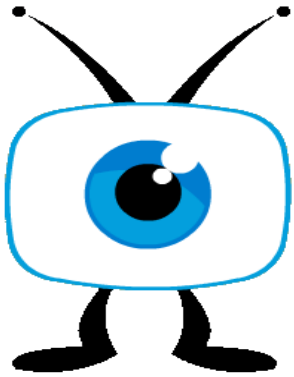
Bu soru formları, teknolojik gelişmelerle, program türlerindeki değişmelerle zaman zaman güncellenecektir. Yapılacak olan bütün işlem sadece bu kadardır.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, yayın otoritesi olarak, bu anlamda her türlü içerik ve teknik desteği sağlayacaktır. Bu sistem, öncelikle ulusal kanallarımıza, daha sonra da kademeli geçişle bölgesel ve yerel kanallara aktarılacaktır.

Bu sistem, bütün program türlerinde uygulanmayacaktır. Örneğin, canlı yayınlarda hiçbir şekilde uygulanamaz; keza, haberlerde mümkün değildir, belgesellerde uygulanması hususunu bile hocalarımız tartışıyorlar, henüz karar veremediler.

Biz böyle düşünüyoruz; bakalım sizler ne düşüneceksiniz, bir araya geldiğimizde önerilerinizi alacağız! Muhtemelen filmlerde, dizilerde uygulanabilir, yani aslında, program türleri konusunda yayıncılarımız ile birlikte karar vereceğiz.

Sistemin adı akıllı işaretlerdir

Bunlar çağrışım yaptıran, bilgilendiren işaretlerdir. Sistemimizin logosu TELE'dir. TELE, gördüğünüz gibi televizyonu çağrıştıran, ayrımcılık gözetmemek için cinsiyet ayrımı olmayan, yani cinsiyeti belli olmayan bir şekildir ve animasyona da müsaittir, hareketlidir, gördüğünüz gibi tam ortasında da bir göz vardır. O göz şunu ifade ediyor: Çocuklarımız için yapılan bütün yayınlarda, dikkatli bir göz onları incelemiştir.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Sayın BİLGET, bu yerli mi? Bizim eserimiz mi?

Şebnem BİLGET/ RTÜK Daire Başkanı

Evet, yerli ve bizim eserimizdir, bizim grafikerlerimiz hazırladılar; bunu, bizim programcılarımız hayata geçirdiler. Hareketlidir, zaman zaman gözünü açar kapatır; eğer negatif bir unsurla karşılaşırsa, sesle memnuniyetsizliğini belirtir. Aynı şekilde biraz sonra göreceğiniz işaretler, semboller de üniversitelerimizin grafik bölümlerinden alınan önerilerle ve yarışmalarla oluşturulmuştur; bütün çalışmalarda, bu konular büyük bir titizlikle incelenmiştir. Sevgili Hocam da bizim komisyonlarımızın üyesidir.

Gördüğünüz gibi logomuz, markamız TELE'dir. Semboller ve yaş kategorileri düzenlenmiştir. Yaş kategorilerinde;

"Tüm izleyici kitlesi için uygun"

"7 yaş üzeri için uygun"

"13 yaş üzeri için uygun" ve

"18 yaş üzeri için uygun"

ibarelerini anlatmak için birer işaret vardır.

İçerik kategorilerinde;
"Şiddet ve aynı kapsama giren korku"
"Cinsellik" ve
"Olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar"
yer almaktadır.

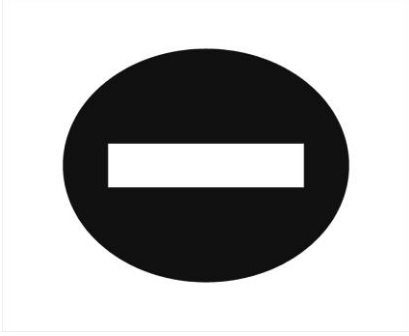
Şiddet için de abstract semboller tercih edildi ve bu semboller, televizyonda gösterime uygun olması açısından siyah-beyaz olarak önerildi. Bütün bu konularda, yine konunun uzmanları bize rapor verdiler ve yapılan yarışmalar sonunda, biz bunları denekler üzerinde kullandık, denedik ve şiddet ve korku için gördüğünüz işaret benimsendi.

Cinsellik için aynı şekilde, yine abstract bir sembol tercih edildi ve burada da bütünlük sağlandı.

Olumsuz davranışlar için de bu şekilde bir sembol seçildi.

Mümkün olduğu kadar basit, kolay algılanacak ve benimsenecek işaretlerdir.

Bu çalışmaları yaparken, bazı devlet kuruluşlarımızın ve NGO'ların, sivil toplum örgütlerinin büyük desteğini gördük ve bize çok yardımcı oldular. Örneğin:

- Milli Eğitim Bakanlığı bize çok büyük bir destek vermiş ve bütün olanaklarını kullanmamızı sağlamıştır.

- Kültür Bakanlığı da sistemi desteklemiş; hatta 7 Temmuz'da çıkan Yasanın ardından hazırladıkları yönetmeliklerde, sinema sektörünün ürünleri için, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından benimsenmiş olan işaretlerin kullanılmasını, yönetmelik hükümleri içerisine almıştır. Bu uygulama sayesinde, televizyon yayınlarında kullanılan işaretler sinema sektöründe, DVD'lerde ve sektörde yer alan diğer bütün ürünlerde

kullanılacak ve bir bütünlük oluşturulacaktır. Sektörde bir bütünlük teşkil edecek bu uygulamadan büyük mutluluk duyuyoruz.

- Yine, bir sivil toplum örgütü olan AÇEV (Anne Çocuk Eğitim Vakfı) bizimle birlikte çalışmakta, çok büyük destek vermektedir. AÇEV, bir aile ve çocuk kuruluşudur; geniş kapsamlı çalışmalar yapar ve onun eğitim programları, her toplantısında, her çalışmasında yirmi bin ebeveyne ulaşır. Bu da bizim için sistemin tanıtılması, benimsenmesi, sorgulanması açısından büyük bir olanaktır. Onlardan da çok büyük destek görmekteyiz.

Şimdiki beklentimiz, bize ve sisteme asıl desteği verecek ve bunu uygulayacak olan yayıncılarımız ile aynı işbirliğini oluşturabilmektir. Bunun için ricam şudur: Toplantılarımızda, lütfen bizimle beraber olun, el ele verelim, sizin önerilerinizi alalım. Bizler uygulamacı değiliz; sistemi sizler uygulayacaksınız; bu yüzden, önerileriniz bizim için çok kıymetlidir. Gerekli modifikasyonları, değişimleri yaparız ve hep beraber, bunu hayata geçiririz. Bundan böyle, ebeveynler de kendi sorumluluklarını bilirler ve parmaklarını ne size, ne bize uzatamazlar!

Hepinize çok teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun gerçekleştirdiği bu güzel ve önemli çalışma ile ilgili olarak Kurul adına yapmış olduğu sunumdan ötürü, Sayın Bilget'e teşekkür ediyoruz.

Böylece bu konuda RTÜK tarafından neler yapıldığını, ben dahil, hepimiz öğrendik.

Evet, ben dahil dört kişi, konuşmamızı bitirmiş oluyoruz. Konuşmacılarımıza, zamanı kullanma becerileri açısından da tekrar teşekkür ediyorum, zira gerçekten, zamanı son derece güzel kullandınız.

Şimdi, baştan beri yaptığımız konuşmalarla ilgili olarak sorularınızı almak istiyorum.

Daha sonra, kapanış konuşması Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkan Vekili Sayın Doç Dr. Zakir Avşar tarafından yapılacak.

Evet, ben de dahil, dört konuşmacımıza sorularınız var mı?

Buyurun.

Oskay ALPTÜRK / ATV Televizyonu

Benden bıktınız galiba, ama yine ben konuşacağım.

Sevilay Hanıma, özellikle fikrimi söylemek istiyorum: Ben drama okudum; drama hocalarımız bize: "Çatışma olmadan drama olmaz!" kavramını öğrettiler. Bütün dünyada da böyle olduğunu biliyoruz, okuduk.

Shakespeare'in bütün dramalarında çatışma vardır. Ben TRT çıkışlıyım; zamanında "Kaçak" adlı diziyi, "Uzay Yolu", "Kaptanlar ve Krallar" adlı çalışmaları yayınladık; bunların hepsinde çatışma ve şiddet vardı! Burada önemli olan ölçüdür, yani biz, bunu gündeme getirirken, çatışma olmasın dersek, yanlış bir yola gireriz. Güzel bir dünya, herkes birbirini seviyor, hava temiz, para yok, para derdi yok, o zaman drama nasıl olsun ki! Şimdi, ilk önce bunu gözden geçirmemiz gerekiyor, diye düşünüyorum.

İkinci olarak, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na söylemek istediğim bir şey var; rica mı diyeyim, değerlendirme mi diyeyim tam bilemiyorum, ama şöyle ifade edeyim: 3984 sayılı Yasanın 4 üncü maddesinin "z" fıkrası, "çocukların ve gençlerin …" diye başlayan fıkra, benim değerlendirmelerime ve elimdeki bilgilere göre, televizyonların en çok uyarı ve kapanma aldığı maddedir. Ne var ki, 5 yaşındaki bir çocuktan, 20 yaşındaki bir gence kadar olan kitleyi aynı madde içinde toplayıp ceza vermenin, çok sağlıklı olmadığı kanısındayım. Birkaç kez bu görüşümü belirttim, ama sanıyorum, bu görüşüm herhangi bir değer bulmadı. Sözgelişi, pek çoğumuzun seyrettiği "Cary" isimli yabancı bir film vardır: Orada, genç kızlığa ilk adımını atan bir bayan anlatılır. Biz şimdi, bunu yayınladığımız zaman ne yapacağız? 5 yaşındaki çocuk bu işten anlamaz; 8 yaşındaki çocuk: "Aaa, anne ne oluyor?" derse, RTÜK 4 z'den ceza verecek!

Ne yapacağız? Çocukları ve gençleri aynı potada tutmak zorunda mıyız?

Son olarak şunu söylemek istiyorum: Birinci paneldeki konuşmacılar dediler ki: Ebeveynlerin yüzde 83'ü kumandaya hakim olamıyorlar; çocuklar, izleyecekleri programı kendileri seçiyor! Şimdi, bu işaretleri, sembolleri ekrana koyduğumuz zaman, yüzde 83'e hangisi hakim olacak, bunu cidden merak ediyorum!

Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Soruların tamamını mı alalım, yoksa gelen soruları mı cevaplayalım? Benzer sorular olabilir diye, bekleyelim derim, ama siz nasıl isterseniz, buyurun lütfen.

Dr. Sevilay ÇELENK

Öncelikle, eğer çatışma böyle anlaşıldıysa, üzgünüm. Muhtemel ki, ben yanlış ifade etmişimdir. Ben de üç yıldır yaratıcı yazarlık dersi veriyorum; yaratıcı drama da diyebiliriz buna. Çatışmayı böyle düşünmüyorum. Şiddet kurucu öğedir, yani dramanın kurucu unsuru şiddet

olagelmiştir dedim. Çatışma ve şiddet ayrı şeylerdir, yani dramada aşk da bir çatışmadır.

Bu yüzden, şiddetin, dramanın kurucu unsuru olmasından vazgeçilmesi gerekir dedim. Çatışma apayrı bir şeydir: Bir çocuk konservatuara gitmek ister; aile de onu doktor yapmak ister. Bu bir çatışmadır ve çatışma, dramanın vazgeçilmez unsurudur. Ben bu ayırımı iyi ifade etmemiş olabilirim.

Teşekkürler.

Şebnem BİLGET / RTÜK Daire Başkanı

Ben de cevap vereyim. Yasamızın 4 üncü maddesinin "z" fıkrası konusunda, belki haklı olabilirsiniz. Ama şunu söylemek isterim ki, gördüğünüz gibi, söz konusu ifade, Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesiyle aynen örtüşüyor. Sözleşme, en aşağı yirmi Avrupa ülkesini de bağlayan bir Sözleşmedir ve giderek de kabul görmekte, bu sayı artmaktadır. Bütün o ülkelerin, Avrupa'daki ülkelerin yayınlarını düzenleyen dokümanlarında –ki bunlar yasa olabilir, kod olabilir-, bu şekilde yer alıyor. Ben bunda bir zarar görmüyorum.

Aslında, yayın kuruluşlarınca eşik saatlere, korumalı saatlere dikkat edildiği takdirde, bazı uygulamalar daha da kolay olacaktır. Sonuçta, birlikte oluşturacağımız bu sistem, bilgilendirici bir sistemdir. Hollanda'da yapılan çalışmalarda, inanır mısınız, ebeveynlerden çok çocuklar bu sisteme ilgi göstermişler; bütün sembolleri benimsemişler ve bu sembollere uymayı, kendilerine vazife olarak kabul etmişler; o sembollere göre programları izliyorlar. Bir bakarsınız, bizim çocuklar da öyle yapar! Olabilir, çünkü çocuklar çok şaşırtıcı yaratıklardır.

Bir de Cary meselesine gelince, şimdi bir genç kızın, lisede okuyan bir kızın adet olması meselesi işleniyordu o filmde. Şimdi, burada dikkat edilecek hususlar var, yani belki bu sistem yardımcı da olabilir; çünkü sistem, yaş gruplarını da belirleyecek. O yaş grupları içerisinde, bir yayın kuruluşu, gösterdiği programlarla ilgili bilgi vermiş olacak. Belki, bu konulara daha çok dikkat edilecek; umuyor ve bekliyorum. Ebeveynler ve çocuklar da daha dikkatli olacaklar!

Şimdiye kadar böyle bir sistem olmadığı, böyle bir açıklama, bilgilendirici bir husus olmadığı için, insanlar, hep bu mazeretlerin arkasına saklandı: "Çocuklarımızla televizyon izlerken ekranda beliren görüntü yüzünden, çok mahcup olduk ve başka kanallara geçtik!" Halbuki bu sefer, mahcup olmaması ve başka kanallara geçmemesi için, orada, ekranda

işaretler var. Aile fertleri diyecekler ki: "Bu programda cinsellik var; izlemesek daha iyi olur!"

Sonra, çok şükür ki, bizim sektörümüz çok dinamik bir sektördür. Pek çok ülkede olmayan, benim çok övünç duyduğum ve bütün uluslararası platformlarda zevkle söylediğim bir husustur bu: Ülkemizde çok dinamik, çeşitliliği çok olan bir yayın sektörü var. Elinize kumandayı aldığınızda, kanalları değiştirip her şeyi izleyebilirsiniz. Bu seçimler yavaş yavaş yapılacaktır; bunu anne-babalar ve çocuklar mutlaka yapacaktır.

Ben umuyorum ki, sistemin tanıtımında, hep beraber, çok iyi çalışırsak, bu sistem tutacak ve yararlı olacaktır. Pek çok ülkede uygulanıyor benzer sistemler ve sürekli takip ediyoruz biz o çalışmaları, çok da yararlı sonuçlar alınıyor.

Anne-babalar zaman zaman isteyerek, bilerek ilgi göstermiyorlar; zaman zaman olanakları olmadığı için ilgilenmiyorlar. Ancak, görünen odur ki, bu sistemlerin yerleştiği ülkelerde yayınlar, daha bir ciddi gözle, süzgeçle, seçenekleri belirlenerek izleniyor.

Umalım, Türkiye'de de öyle olsun!

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Evet, bana da biraz zor gibi geliyor, ama dileklerinize katılıyorum. Buyurun.

Mustafa GÖKMEN / TGRT Televizyonu

Şebnem Hanıma bir soru sormak istiyorum: Burada yedi tane akıllı işaret var; genel izleyici işareti veya televizyon dilinde logosu hariç, diğer altı logoyu, televizyonlar, saat 23.oo'den önce yayınlayamayacak, doğru mu anladım?

Şebnem BİLGET / RTÜK Daire Başkanı

Hayır.

Mustafa GÖKMEN / TGRT Televizyonu

Fakat 4 "z" maddesine göre, bu tür logoların olduğu yayınlar, saat 23.oo'den önce yayınlanamıyor..

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Geneli var ama, genel olanı yayınlanabiliyor!

Mustafa GÖKMEN / TGRT Televizyonu
Genel logosu hariç, diğer altı logodan bahsediyorum.

Oskay ALPTÜRK / ATV Televizyonu
Siz şimdi, saat 23.oo'den önce 7'yi koydunuz, 13'ü koydunuz, 18'i koydunuz; "çocukları ve gençleri …" diye başlayan 4 "z" maddesini ihlal ettiniz. Biz bu logoyu ekrana koyduğumuz zaman, "Saat 23.oo'e kadar bizim kanalı seyretmeyin!" demiş olacağız; bu kadar basit!

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ
Yalnız ben bir şey söyleyeyim: Dizi ve filmlerde bu var; diğerlerini mesela, şovlarınızı koyabilirsiniz. Her şey var.

Oskay ALPTÜRK / ATV Televizyonu
X dizisini yayınlıyorum; ismi önemli değil, x dizisi: Çatışmayı koymayacağım, çatışma yok diyeceğim…

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ
Çatışma olmadan olmaz!

Oskay ALPTÜRK / ATV Televizyonu
7, 13, 18'i de koymayacağım; niye, çünkü herkes seyredecek; dizi yayınlıyorum.. Ben eğer bunları koyarsam, hiç kimse beni seyretmeyecek; koymazsam da o zaman RTÜK, 4 "z" den ceza verecek!.

Şebnem BİLGET / RTÜK Daire Başkanı
Sevgili yayıncımız, siz diyorsunuz ki, çatışma koymayacağım, şunu koymayacağım. Ben de size diyorum ki: "Testereyle adam öldürülen filmi" koymayacaksınız!

Oskay ALPTÜRK / ATV Televizyonu
O sahneyi zaten yayınlamıyoruz; biz zaten onu kesiyoruz.
TRT'ye bakın Sayın BİLGET, lütfen!

Şebnem BİLGET / RTÜK Daire Başkanı
O zaman zaten soru formunu doldurduğunuzda, sizin temiz bir programınız olduğu görülecek; bir sorun yok ki, o görüntüler olmadığı sürece sorun yok!

Oskay ALPTÜRK / ATV Televizyonu

Ama değerler sübjektif, objektif değil ki, bizim gördüğümüz şeylerle sizinkiler farklı!

Böyle olduğu için, uzlaşamadığımız için altmış tane ceza geliyor iki senede. Yoksa bizler, bu kadar büyük bir yayın kirliliği yapmıyoruz!

Şebnem BİLGET / RTÜK Daire Başkanı

Yok, o konuda ülkemizde…

Oskay ALPTÜRK / ATV Televizyonu

Kendimize düşen payı kabul ediyoruz, ama hiç kimse sütten çıkmış ak kaşık değil; herkes bir kendine baksın Türkiye'de.

Bütün toplumlarda kirlenme var: "Bütün renkler kirlendiği zaman, önce beyazlar kirlenir!" gibi bir laf vardır...

Şebnem BİLGET / RTÜK Daire Başkanı

Her yerde var, haklısınız! Hiç itiraz etmiyorum; her yerde, bu konuda çalışmalar var; onu da biliyorum. Ama her yerde bu tür yaptırımlar da var. Bunu da söyleyebilirim. Eğer yayıncı, saat 20.oo'de, aşırı şiddet öğesi taşıyan bir filmi koymuşsa, o saatler çocukların izleme saatleri içerisine girdiği için, haklı olarak yayın otoritesi diyecektir ki: -Yasada belli kurallar var, bunlar hukuk kurallarıdır- Hukukla hareket etmek zorundayım ve sevgili yayıncı, size bu yaptırımı uygulamak zorundayım.

Trafikte, ehliyetsiz araba kullanabilir misiniz? Kullanamazsınız. Bunun için bir ehliyete ihtiyacınız vardır. Yayıncı da aynı şekilde, bazı şeylere dikkat etmek zorundadır.

Doğrudur, öyle bir dönem, çok sıkı uygulamaların olduğu bir dönem olmuştur, ama yayıncılarımız, çok toleranslı dönemler de yaşamışlardır! Sektör ölmesin, önleri açılsın diye, pek çok konuda tolerans gösterildiği dönemler de vardır.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Tolerans değil, o dönem kuralsızlık vardı; tolerans demeyelim!

Şebnem BİLGET / RTÜK Daire Başkanı

Evet, düzen iyi şeydir sevgili yayıncımız, düzen iyi şeydir!

Oskay ALPTÜRK / ATV Televizyonu

Biz asla, kuralları uygulamayalım diye bir mantıkla yola çıkmadık; böyle bir şey yok! Sadece ve sadece, birinci konuşmada da bunun altını çizdim: İyi bir şey olduğu zaman, medyaya bravo deniyor; Susurluk olayında olduğu gibi. Ancak, kötü bir şey olduğu zaman da hemen medyaya hücum ediliyor; medyanın kafasını koparalım deniyor.

Her gün, kanalımıza gelen bantların haddi hesabı yok: Tarım Bakanlığı, Ormancılık Bakanlığı, Köy İşleri Bakanlığı, trafik, sigara ve daha bir sürü konu! Daha dün, kadınlara karşı şiddet bandı geldi; her şey medyadan bekleniyor. Bütün kamu kuruluşları, görevlerini yapmıyorlar!

Şebnem BİLGET / RTÜK Daire Başkanı

Gelin o zaman, bu sorunu beraber çözelim, düzenleyelim sektörü!

Oskay ALPTÜRK / ATV Televizyonu

Bundan yirmi sene evvel, belki daha da fazla, Sivas ve Kayseri takımları maç yapıyordu, kırk kişi öldü; orada büyük bir facia yaşandı. Yakın geçmişte, Heyzel'de bir facia yaşandı; İngiliz holiganlar olay çıkardı. Üç sene, uluslararası yarışmalara sokulmadılar. Üç gün evvel, NBA'deki olayları biliyorsunuz… Bizim futbol federasyonumuz -ki yıllardır başarılı bir yönetim sergiliyorlar-, Beşiktaş maçındaki olaylardan sonra –ben o kulübü asla karşıma almak istemiyorum ama-, takıma sadece üç maç ceza verdi…

Hangi kamu kuruluşu, sivil toplum örgütü görevini yapıyor da biz yapmıyoruz durumu olmasın! Hiçbirimiz görevimizi yapmıyoruz, önce bunu kabul edelim; ondan sonra, biz üzerimize düşeni yapalım.

Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Yalnız, ben bir şey söyleyeyim: Televizyonlarda veya elektronik yayıncılıkta yerine getirilen görevler çok daha farklı; bu alanda sorumluluk çok daha farklı. Onun yaptığı kendi bölümüyle, müşteri grubuyla ilgili. Sizlerin yaptığı, yani medyanın yaptığı ise tüm toplumla, hatta internetten ve uydulardan da verildiğine göre, tüm dünyayla ilgili! O bakımdan medyayı, yani kendinizi ayrı bir yere koyun, lütfen! Sizin sorumluluğunuz çok fazla ve güzel bir sorumluluk bu!

Bunun bilincinde olarak, geçmişte şöyle yapılmıştı duygusundan sıyrılarak hareket etmelisiniz. Bundan sonra, sizler de el tutarsanız ve her kurum kendi üzerine düşeni yaparsa, bir yerlere varabiliriz.

Sorunu tümden çözümleyebilir miyiz? Zannetmiyorum ben de, ama umutsuz da değilim, yapılabilmesi gerekir diye düşünüyorum.

Evet, buyurun Zakir Bey.

Doç. Dr. Zakir AVŞAR / RTÜK Başkan Vekili

Ben, konu sıcaklığını yitirmeden bir noktaya açıklık getirmek istiyorum: Simge kullanımı, yayıncılarla RTÜK arasında katılımcı bir ilişkinin teşkilini hedefleyen, iyi niyetli bir girişimdir. Karşılıklı konuşurken, bir iletişim aksamasından bahsediyoruz: "Bu cezalar nereden kaynaklandı?" diyoruz mesela, "Sebebini izah edebilir misiniz, şu nedenle oldu, bu nedenle oldu diyebilir misiniz?" deniyor.

Biz de diyoruz ki: "Gelin, birlikte denetleyelim!" Birlikte denetleme için de bulunmuş çeşitli yöntemler var. Bir tanesi ve en iyi işleyeni, bize göre, yaptığımız değerlendirme ve çalışmalara göre, simge kullanımı. Dünyanın birçok ülkesi, bunu çok başarıyla uyguluyor. Yayıncı, öncelikle kendi kendini denetliyor burada. Ben inanıyorum ki, simge kullanımı uygulaması gerçekleştiği zaman, 4 "z" veya diğer birçok maddenin gereği olan müeyyideyi, RTÜK'ün uygulamasına gerek kalmayacak! Yayıncı, denetimini, sosyal sorumluluk anlayışını kendisi gerçekleştirmiş olacak. Olaya, bir de bu tarafından bakmak lazım. Yayıncı kısmına yeni bir angarya biçiminde algılamamak, tam tersine, özellikle denetim konusundaki inisiyatifi, yayıncının kendisine vermek şeklinde düşünmek lazım.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu olarak bizler, düzenleyici fonksiyonlarımızı daha fazla öne çıkarmak arzusundayız; denetim, bizim kötü yüzümüz; asla, beğendiğimiz bir yönümüz değil! Yayıncı kuruluşlarla aramızdaki problem, düzenleyici ilişkilerimizden kaynaklanmıyor zaten; denetleyici işlemlerimizden kaynaklanıyor. İletişimsizliğimiz de, iletişim bozukluklarımız da, hep bu işlevimizden kaynaklanıyor.

Biz de diyoruz ki: Bunu minimize edelim! Nasıl minimize edelim? Elimizde böyle bir düzenleyici işlem var; bir proje oluşturduk ve bu projeyi geliştiriyoruz. Ancak, eğer yayıncılar bu projenin içinde yer alırsa, buna katkı verirse, bunu benimserse işler bu proje. Gerçekçi olmak lazım! Eğer yayıncılar katkı vermezse, bu projeyi benimsemezse, bunu nasıl işletebiliriz, işletemeyiz! Burada gerçekten katılımcı, inisiyatifi tam anlamıyla yayıncının aldığı bir denetim söz konusu. Bir anket formu var ve bu anket formu, evrensel kurallar çerçevesinde tespit edilmiş, bilimsel metotlarla tespit edilmiş; asla sübjektif değildir.

Bu formu Radyo ve Televizyon Üst Kurulu değerlendirmeyecek; ilk değerlendirmeyi siz yapacaksınız. İlk değerlendirmeyi sizin yaptığınız ve

objektif olarak kriterlerin konduğu bir ortamda, bu kadar ihlal çıkar mı, soruyorum size, gerçekçi olalım! Simge kullanımı, evet sihirli bir değnek değil, o da yerleşecek; belki bu sistemi kullanırken de birtakım aksaklıklar, eksiklikler olacak. Henüz denemedik; denediğimiz ve uygulamaya soktuğumuz zaman, sistemin aksaklıklarını elbirliğiyle telafi ederek, belki de çok iyi bir noktaya getireceğiz. Yalnız, bunu hiçbir şekilde bir angarya, bir yük olarak algılamamak lazım; tam tersine, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun denetleyici fonksiyonlarıyla ilgili bir yetki devri veya paylaşımı olarak algılamak lazım. Öyle algıladığımız zaman neticeye ulaşırız; biz de ulaşırız, siz de ulaşırsınız. Olayın, bizim açımızdan en önemli tarafı budur.

Biz en fazla vakti neye harcıyoruz bir üst kurul, bir idarî kurul olarak? Denetime harcıyoruz. Böyle mi olmalı peki? Bin küsur tane yayın kuruluşu var Türkiye'de. Bu kadar yayın kuruluşunu denetlemek, o kadar kolay bir şey mi zannediyorsunuz? Burada adil olmak, burada ölçülü olmak, burada objektif olmak, mümkün mü sanıyorsunuz?

Biz hatalarımızı görmüyor muyuz? Elbette hatalarımızı görüyoruz. Fizikî imkansızlıklar gayet açık bir şekilde ortada; biz üç yüz küsur kişiyiz: Üyesinden şoförüne, en yukarıdan en alttaki personel arkadaşımıza kadar, üç yüz küsur kişiyiz; sadece bu kadar insanız yani. Bin küsur tane de aktif yayıncı var. Şimdi, bunları teknik, hukukî, idarî boyutlarıyla ve içerik kısmıyla denetlemek; düzenleme kısmıyla, uluslararası boyutlarıyla denetlemek ve düzenlemek, o kadar da kolay bir şey değil! Bu kadar az sayıdaki personelle, aslına bakarsanız, olabildiğince iyi bir iş çıkarıyoruz! Personel sayımızı artırabilir miyiz; sayımızı yirmi bin yapabilir miyiz? Yapamayız. On bin yapabilir miyiz? Yapamayız. Peki, beş bin yapabilir miyiz? Bunu da yapamayız. Gerçekçi olalım, böyle bir teşkilat kurabilir miyiz; bu büyüklükteki bir teşkilat, fizıbıl olur mu? Hayır, olmaz!

Bizim bütün gayretimiz, bu sayıyla daha iyi bir sistemi nasıl kurarız noktasında şekilleniyor. Herkesin, "Evet, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ölçülü ve adil davranıyor; kararlarında çok dürüst ve objektif; çalışmaları çok iyi gidiyor; Türkiye'ye güven veriyor; Türkiye, bu kurumun varlığı ile huzur duyuyor" diyebileceği bir yayın ortamını nasıl yaratacağız, bizler bunun arayışındayız.

Simge sistemi, bu düşüncemizden kaynaklanmıştır; bu arayışımızdan neşet etmiştir. Bugün için, olabilecek en katılımlı sistemlerden birisidir; ancak, belki başka sistemler de kurulabilir. Hep şunu söylüyoruz: Keşke izleyici NGO'larını kurabilsek; televizyon yayıncılarının derneği var, ama izleyicilerin bir derneği var mı Türkiye'de? Yok. Tüketicilerin örgütü var, ama televizyon tüketenlerin, televizyon izleyenlerin bir örgütü yok.

İzleyicilerin refleksleri, yine bizim kanalımızla geliyor size. Sizlere de bazı refleksler geliyor, ama onlar organize refleksler değil ki. Keşke organize refleksler veren sistemler olsa!

Simge sistemi, bu konuda atacağımız adımların bir tanesi. Simge kullanımını yayıncılara vereceğiz; toplumda NGO'lar kurulacak ve bunlar, izleyicilerin tepkilerini örgütlü olarak verebilecekler. O zaman yayıncı kuruluşlarımız, hem bu topluma, hem de kendilerine yakışır bir yayın politikasını üretmiş olacaklar.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, burada düzenleyici bir fonksiyona sahip olacak. Sürekli olarak denetim yapmak, sürekli olarak ceza vermek, bunu biz de istemiyoruz ve buna biz de inanmıyoruz! Bu uygulamalarla bir yere gideceğimizi biz de düşünmüyoruz!

Ancak, ortada bir Kanun var ve bu Kanun diyor ki: "Birinci ihlalde uyarırsın; sonra savunmasını alırsın ve söz konusu ihlalin yapıldığı programı 1 ila 12 kez durdursun!" Peki Kanun, sonra ne yapacaksınız diyor? "İdarî para cezası uygularsınız!" Kanunun emri ile sonra ne yapacağız? "İdarî para cezasını bir daha, bir daha uygulayacağız veya lisans iptaline gideceğiz!"

Şimdi bakın, bir ölçü olsun diye söylüyorum: Biz, program durdurmayı en minimumda, yani hep bir defa olmak üzere uyguladık. Bir defadan fazla, program durdurma yoluna gitmedik; birkaç istisnai hâl dışında. Onu da nasıl yaptık, üç - beş tane benzer ihlal yapılmıştır; para cezası kısmına geçmemek için, programı birkaç kez durdurmayı tercih etmişizdir. Çünkü para cezası, gerçekten yıkıma sebep olabilecek bir ceza. Kanundaki o madde diyor ki: "Uygulanacak ceza, her yıl, yeniden değerlemeyle artırılır." En minimumunu uyguladığımız zaman, ulusal televizyona 250 milyar, 125 milyardan 250 milyar, sonuçta 525 milyar! Nasıl uygulayabiliriz bu cezayı veya siz nasıl ödersiniz?

Bakın, bunları burada açık yüreklilikle ifade ediyorum ve soruyorum: "Peki, bunların önüne nasıl geçeceğiz?"

Bunun önüne, böyle sistemler kurarak, yani müeyyide uygulanacak halleri minimize ederek geçeceğiz. Sübjektif olabilir, ama sonuçta, kanunu parlamento yapıyor, yasama organı yapıyor. Üstelik Kanunumuz, Şebnem Hanımın da biraz evvel ifade ettiği gibi, evrensel normlara uygun! En azından, bizim taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerin kurallarına uygun!

Daha iyi bir kanun vaaz edilebilir mi, yazılabilir mi? Elbette yazılabilir; ama bu konu, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun dışında bir konu. Sizlerin veya bizlerin, bu noktada bir söz hakkı elbette ki olur, ama bu, bir başka olay. O ana kadar yapmamız gereken nedir bizim? Daha

anlayışlı, daha objektif kararlar vermemize elverecek bir kanun yazılıp yasama organından geçse bile, bu sistem, yine de lazım hepimize!

Ben, yayıncı arkadaşlarımızın olaya bu yönüyle bakmasını tercih ederim. Biz burada, yeni bir inisiyatif alanı yaratmak değil, tam tersine, denetimle ilgili olan ve bize de artık çok ciddi sıkıntı veren, yük olan inisiyatif alanımızı minimize edip, daraltıp, o yetkiyi size bırakmak peşindeyiz. Bu sistem tamamen, bu düşüncemizin uygulama alanına geçecek olan formülüdür. Bunun böyle algılanmasını istiyoruz; biz bu çalışmaları, en azından böyle tasarlayarak bu noktaya getirdik: Çok düşündük; çok tartıştık; tarafların görüşlerini aldık ve mümkün mertebe, mükemmel bir sistem oluşturmaya uğraşıyoruz.

Faydasız olacağını hiç zannetmiyorum; benim bu konuyla ilgili fikrim, iyi olacağını umma düzeyinin çok ötesindedir. Teknolojiyi bu kadar iyi takip eden bir sektör, bu konuyu da çok mükemmel bir şekilde yerine getirebilir ve simge sistemini uygulayabilir. Bu sektörün kabiliyetine güveniyorum; özellikle de kendi lehine olan uygulamaları yapabilme gücüne inanıyorum.

Bu sistemin uygulanmasını motive edecek önemli bir etken de bizim bu katılımcı arzumuzdur. Biz iyi niyetli bir şeyler ortaya koyduğumuz zaman, sektörden, bunun geri dönüşümünü aldık. Biz, bu konuda da çok iyi niyetliyiz ve gerçekten güzel bir şey yapmak istiyoruz.

Bunun dönüşümünün, çok kısa sürede ve hızla olacağına inanıyorum. Birtakım olumsuzluklar çıkar veya çıkmaz, o ayrı bir şey; onları da yine elbirliğiyle çözeriz. Burada katılımcı bir mantık vardır; sorun çözmeye yönelik bir girişim vardır ve bu girişim gerçekten iyi niyetlidir; medyanın lehinedir; halkımızın lehinedir ve bizim de lehimizedir. Sırtımızdaki yüklerin önemli bir kısmı, bu şekilde hafifleyecektir; buna yürekten inanıyorum.

Teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Evet teşekkür ediyoruz. Şimdi söz sırası Sayın Çolakoğlu'nda, buyurun.

Nuri ÇOLAKOĞLU / Televizyon Yayıncıları Derneği Başkanı

Sağ olun, kusura bakmayın, toplantının öğleden sonraki bölümüne geç kaldım; Türkiye'deki televizyonların geleceğiyle ilgili önemli bir başka toplantıdaydım. Onun sonuçları da hepimizi ilgilendirecek bir şey, ama burada konuşulanlarla ilgili bir konu değil!

Burada en önemli olay, bana sorarsanız, bütün yayıncılıkta, nihai denetçinin halkımız olduğunu düşünüyorum. Dün akşam, yüzde 47'sinin Kurtlar Vadisi'ni seyrettiği, sadece yüzde 29'unun Beşiktaş-Stea Bükreş maçına baktığı gerçeğini göz önünde tutarsanız, halkımızın, doğru tercihleri yapmamakta kararlı ve azimli olduğunu görebilirsiniz! Bununla nasıl mücadele edeceğimiz, ayrıca ele alınıp konuşulacak bir meseledir, ama toplumda ciddi bir sorun olduğu ortada…

Simge sisteminin çok doğru bir sistem olduğuna, ben de inanıyorum. Hatta ortada daha Radyo ve Televizyon Üst Kurulu yokken, biz, simge sistemi konusunda ciddi bir girişimde bulunduk; sonuçta boyumuzun ölçüsünü aldık: Show TV'nin ilk yıllarında, saat 24.oo'den sonra, "gece keyfi" adında, hafif erotik programları yayınlarken, "Bu program 18 yaşından küçükler için uygun değildir" uyarısını ve bir de köşeye "kırmızı nokta" koyuyorduk. O günün Ulaştırma Bakanı, bizimle aynı fikirde değildi ve biz de o sırada, Ulaştırma Bakanlığına son derece bağımlı bir haldeydik; çünkü yayın merkezimiz Fransa'daydı ve yayınımızı uplink edebilmek için, Ulaştırma Bakanlığının iznine ihtiyacımız vardı.

Kendi partisinden gelen tepkiler üzerine, Sayın Bakan dedi ki: "Bu kırmızı noktalı filmleri kaldırmazsanız, sizin yayın izninizi iptal edeceğim!" Bunun üzerine oturduk ve bir durum değerlendirmesi yaptık; sonuçta kırmızı noktayı kaldırdık, ama kırmızı noktalı programlar devam etti. Sayın Bakanın, bu uygulamamıza hiçbir itirazı olmadı. Türkiye'nin, böyle bir acıklı geçmişi de var!

Simge sisteminin doğru bir uygulama olduğunu, yani ekranlarda belli bir uyarının bulunması gerektiğini düşünüyorum. İngiltere'de, benim orada olduğum dönemde, yanlış hatırlamıyorsam ilk kez 1986'da, ITV'de yayınlanmaya başladı. Şiddet veya erotik sahneleri olan, çocuklar için uygun olmayan görüntüler içeren programların köşesine küçük bir simge konarak, ailelerin, zaplama sırasında bu işareti gördüğü anda programı değiştirmesi yönünde, onları uyaran bir sistem olarak yaşatıldı.

Bence doğru bir sistemdir. Burada benim en önemli kaygım, simgelerin sayısının son derece sınırlı olması gerektiği noktasındadır. Bizim televizyonlarımız, hayatın getirdiği olayların sonucunda, her bir köşesi toprak reformu görmüş Urfa köyü gibi parsellenmiş ve kapatılmış vaziyette: Logo, logonun yanında borsa bilgileri, onun altında flaş haber duyuruları…

Bence, basit bir sistemle başlamakta yarar var; bunun için, kriterlerin çok net olması lazım.

Size bir olay daha aktarayım, meslek yaşamımdan: Show TV, Türkiye'de, nasıl Show TV oldu? TRT'nin denetçilerinin yasakladığı seksen

altı filmin listesini elde ettik. TRT Denetim Dairesinin, o dönemde, TRT'de yayınlanmasını yasakladığı filmler vardı. Bu filmlerde: Kemal Sunal "Eşek oğlu eşek" diyordu ve TRT denetçileri, bu filmlere "yayınlanamaz" raporu vermişti; Müjde Ar, dizinden yukarısı görünecek şekilde eteklerini sıyırıyordu veya öpüşme sahnesi biraz uzun sürüyordu. Bu tür filmler yasaklanmıştı. Biz, bunların yayın haklarını aldık ve Show TV'de üst üste yayınladık. Üç ayda, Türkiye'nin en popüler kanalı haline geldik. Bu filmlerden bazıları, bugün hâlâ yayınlanıyor; aslında hiç kimseyi rahatsız edecek bir görüntü de yok.

Dolayısıyla, burada kriterleri çok net koymak lazım. Bu uyarıları, gerçekten çocukları koruyacak, ahlakî açıdan sakınca yaratabilecek veya muhafazakar insanları huzursuz edecek görüntülere yer veren programlarda kullanmakla sınırlı tutmak lazım.

Ondan ötesi, izleyiciden gelecek tepkilere göre, yavaş yavaş şekillenecek bir yayıncılık olacaktır diyor ve sabrınız için çok teşekkür ediyorum.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Evet, teşekkür ederim. Bir küçük açıklama yapacak Sayın BİLGET.

Şebnem BİLGET / RTÜK Daire Başkanı

Sayın ÇOLAKOĞLU, size sunuş yapacağım, görüntü sunuşu da yapacağım, yayıncılarla bir araya geldiğimizde: Önce, içerikle ilgili bir tek işaret yer alıyor ekranın sağ köşesinde ve sürekli kalmıyor. Bunun kaç saniye gösterileceği, ne zaman gösterileceği konusunu birlikte gözden geçireceğiz. Bir tek işaret, önce içeriği belirliyor, dönüyor ve yaş grubunu gösteriyor, o kadar; ekranı büyük ölçüde kapsayan bir durum yok; son derece basit bir sistem.

Nuri ÇOLAKOĞLU / Televizyon Yayıncıları Derneği Başkanı

Zaten, eğer çocukların korunması gibi bir olay varsa, bir film de baştan sona mutlaka o tür sahnelerle dolu olmayacağına göre, çayır çimenin gösterildiği anlarda da o simgenin ekranda kalması lazım, yani bence, bir simgenin devamlılığı olması lazım; simgenin küçük, basit ve tek olması lazım.

Bu konuda ikinci bir küçük önerim: Simgenin konulacağı yeri, mesela "sağ üst köşe" diye tanımlamayın; çünkü televizyonların dört köşesi de tutulmuş vaziyette. Kimi kanalların sağ köşesinde logosu var; kimininki sol köşede, kimininki sağ alt…

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ
Kural getirilirse, logoların yeri ona göre değiştirilecektir!

Nuri ÇOLAKOĞLU / Televizyon Yayıncıları Derneği Başkanı
Evet, ama kanalın, örneğin NTV'nin logosu, yıllar yılı sağ alt köşede, CNN Türk'ün logosu sol alt köşede, Kanal D'nin logosu ise sağ üst köşede!

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ
Değiştirilir!

Nuri ÇOLAKOĞLU / Televizyon Yayıncıları Derneği Başkanı
Niye değiştirilsin? Yayıncıyı, yıllar yılı uyguladığı bir yöntemden vazgeçirmek üzere bir uygulama yapmaya zorlarsanız, bunu yaptığınız noktada çatışma başlar. Logonun kullanım yerini alternatifli koymak gerektiğini düşünüyorum.

Şebnem BİLGET/ RTÜK Daire Başkanı
İstediğiniz yere koyabilirsiniz onu siz!

Nuri ÇOLAKOĞLU / Televizyon Yayıncıları Derneği Başkanı
Bence de öyle olmalı, yaklaşım bu olursa, meseleyi çözer!

Şebnem BİLGET/ RTÜK Daire Başkanı
Tabii ki yaklaşımımız bu olacak, onun için birlikte yapacağız!

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ
Ben bir şey ekleyeyim, Nuri Çolakoğlu'nun söylediğine: Ben de simgelerin azaltılması taraftarıyım. Mesela, genel izleyici için bir işarete gerek yok; yasak olanlara işaret konmalı, yasak olmayan, genel demektir zaten. Orada belki beş tane örnek verdinizse, bunu dörde indirilebilirsiniz; Nuri Bey'in söylediğine bu noktada katılıyorum; sembollerin azaltılmasında yarar var.

Dr. Sevilay ÇELENK
Ben de bir şeyler eklemek istiyorum, izninizle: Bizim, aslında üç yıldır üzerinde çok detaylı düşündüğümüz bir nokta var ve bu konuda Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, uzmanlarını her zaman bizimle bulundurdu, ilgili tarafların bir araya gelmesi için koordinasyonu yaptı.

Aslında ne bu simgeler, ne ekranın nasıl kullanıldığı, ne ekranın izleyici tarafından nasıl algılandığı meselesi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun çalışması değil. Bu konuların her biri için uzman bölümlerden görüş istendi: Bir ekranın neresine bakılır; yayıncılar nereyi kullanır; yazılar nereden geçer; bu konularda çok detaylı çalışıldı. Çalışmalar, en ince detaylar düşünülmek suretiyle sürdürüldü; başka türlü, bu beş simge için üç yıl çalışmak, zaten mümkün değildi!

Bir hususa daha dikkatinizi çekmek istiyorum: Genel izleyici logosu var, ama bu demek değil ki, hep o köşeyi işgal edecek. Bu, program dergilerinde o programla ilgili bilgi olarak yer alacak. Daha sonra, çok kısa bir süre ekrana girip çıkacak ve bütün bunların detayları için bir yönetmelik hazırlanacak ve bunu, yayıncılarla birlikte yapacağız.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ
Siz buyurun, lütfen.

Mustafa AKSOY/ Show TV
Simge konusu, gerçekten önemli bir konu. Nuri Bey, benim değinmek istediğim konulardan birine değindi: Simgelerin sayısının çok fazla olmaması gerekiyor; simgelerin 7+, 13+, 18+ şeklinde değil, artıların kalkması ve sadece rakamın görünmesi ile belirtilmesi gerektiğini düşünüyorum; rakamı içine alan o daire, zaten onun yasak olduğunu gösterir, yani ekranda görünen rakamın altındaki yaş grubu için sakıncalı olduğunun algılanması gerekir.

Bu konuda Fransa'da uygulanan sistem, bence en uygun olanıdır. Orada iki tane simge vardır: Daire içinde 16 ve daire içinde 18. Daire içinde 16'yı gördüğünüz zaman, bilirsiniz ki, bu programda cinsellik ve şiddet vardır. Dolayısıyla, 16 yaşından küçük çocukların izlemesi sakıncalıdır. 18'i gördüğünüz zaman, bu da demektir ki, orada daha büyük bir şiddet ve pornografi vardır.

Şimdi, yayıncı olarak zaten bir sürü logo, alt yazı, çerçeve reklam vs. kullanmak zorunda kalıyoruz; bir de devamlı kalması gereken simgeler bu kadar çok olduğu takdirde, hangi birisini ekrana koyacaksınız? Cinsellik var, şiddet var. Siz burada 7, 13, 18 demişsiniz, ama 13, belki 14'e ya da 15'e de çekilebilir.

İkinci konu şu; ben de bu konuda düşündüklerimi söylemek istiyorum, izin verirseniz! Şebnem Hanım dedi ki: "Bu uygulama, günde 5-10 dakikanızı alır." Oysa bu 5-10 dakika, sadece formu doldurmak içindir, ama şunu da unutmayın ki, biz, programlarımızın çoğunu dış yapımcılara

veriyoruz ve bu yapımcılar, mesela bu akşam yayınlanacak olan bir programı -20.3o'da yayınlanacak olan programı-, bize muhtemelen saat 20.oo'de gönderiyorlar, yani yayınlanacak program bize, yayından yarım saat önce geliyor. Bunu biz, hemen teknik kontrole veriyoruz, içinde bir sorun var mı diye. Programı cinsellik ya da şiddet açısından izleyecek olan kişi, o saatte orada değil, yani kategorilendirmeyi yapacak olan kişi orada değil!

Ayrıca, biz bununla şiddeti mi önleyeceğiz dendi; biz bununla şiddeti önlemeyeceğiz: Program içerisinde, şiddete ilişkin bir unsur varsa, izleyiciyi bu konuda uyaracağız. Televizyon her şeyi kontrol edemez; sizin daha önceki konuşmanızda da belirttiğiniz gibi…

Bütün suçun televizyonlara yüklenmesini anlamak da mümkün değil! Bu konuda, ailelere düşen sorumluluklar da vardır. Biz bu konuda, eğer uyarıcı simgeyi koyarsak, aileye diyeceğiz ki: Bu programı 16 yaşından küçük çocukların izlemesi yasaktır; siz de çocuğunuzu yatak odasına gönderin! Bu konuda, aileye de sorumluluk vermiş oluyoruz. Yoksa, bütün sorumluluk yayıncıda değildir.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ
Teşekkürler Mustafa Bey.
Evet, buyurun.

Serkan ALDOĞAN / TGRT Televizyonu
Zakir Avşar Bey biraz evvel, bu uygulamanın, aslında ön denetim mekanizması gibi bir hedefi olduğunu, yani bu tür simgelerin koyularak Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun üzerindeki denetim mekanizmasının belki biraz daha hafifletilmesini amaçladığını belirtti.

Yalnız orada, benim aklıma hemen bir tehlike geldi: Şu an, 4 üncü maddenin "z" bendinden uyarı almaktan çekinen bazı televizyon kanalları, bu tür logoları koymayı gerektiren yayınları yapmazken, bu uygulama başladıktan sonra, belki de: "Ben bu işareti koyarak, bu programdan dolayı ceza almayacağım!" düşüncesiyle, şiddet ve cinsellik içeren, olumsuz davranış içeren yayınları yapmaya başlayabilirler, yani bu tür yayınların biraz daha artması tehlikesi söz konusu olabilir.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ
Yani duyarlılık terse dönecek o zaman.

Serkan ALDOĞAN / TGRT Televizyonu

Evet, ters tepki verebilir; böyle bir endişem var. Hollanda'da veya Fransa'da bu uygulanıyor denirse, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında büyük farklılıklar var. Biz aynı zamanda, biraz daha muhafazakar bir ülkeyiz biliyorsunuz, bu noktada da aramızda farklar var! Aslında bu konu, bilim adamlarının işidir; ama belirtmek istiyorum ki: Bu uygulama, iki yönde de tesir edebilir ve bazı kanallar, cinsellik içeren programları yayınlamaya tekrar başlayabilir. Bu uygulama, böyle bir tehlikeye de yol açabilir.

Bizler iyi niyetli bir girişimde bulunmak için yola çıktığımızda, bunun etkileri kötü yöne de kayabilir. Elbette, ekranda bir logonun olması aileleri uyaracaktır, ama bu yayınların daha fazla olduğunu düşünün, o uyarıcı etki, acaba onu ne kadar engelleyebilecek?

Ben bu konuya dikkat çekmek istedim!

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Evet, teşekkürler.

İsterseniz toparlayarak mı gidelim zaman açısından. Başka soru var mı arkadaşlar? Çünkü zamanımız yok. Ama bizler de burada konuşacağız herhalde, değil mi?

Doç. Dr. Zakir AVŞAR / RTÜK Başkan Vekili

Simge kullanımı uygulamaya geçtiğinde, bu, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun artık hiç denetim yapmayacağı anlamına gelmiyor! Eğer bu simgelerin kullanımında, hedef dışına çıkılma gibi bir durum söz konusu olursa, bunun da tedbirleri alınır ve yine müeyyide uygulanır zaten. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, bütün yayınları denetliyor, özellikle ulusal kanalları yirmi dört saat denetliyor; her türlü yayını yine denetleyecek.

Buradaki esas espri şu: Yayıncılar olarak kendinizi denetleyip, hatalarınızı kendinizin görebilmesine bir fırsat vermek! Buradaki esas espri bu; yoksa bu işareti koy; bunu koyduğun zaman denetimden muafsın gibi bir mantık zaten kuramayız.

Bundan sonra, bir yönetmelik çalışması yapılacak ve bu yönetmelik çalışması da hep beraber katılacağımız ortamlarda yapılacak yine. Buna beraberce hayatiyet kazandıracağız. Başka türlü olmaz zaten, yani bu sistemi işletirken, bütün kurallarını beraber koyacağız!

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Bir de aksayan yön varsa, o da zaten değiştirilebilir, düzeltilebilir.

Doç. Dr. Zakir AVŞAR / RTÜK Başkan Vekili

Tabii, onu da zaten gözden geçireceğiz; bir suiistimal mekanizması olarak değil de tam tersine iyi niyetli, herkesin iyi niyetle katkı sağlayacağı bir mekanizma şeklinde düşündüğümüz bir olaydır bu.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Evet, izleyicilerden başka soru var mı, onları alalım, ondan sonra bu tarafa geçelim.

Abdullah BAL / Samanyolu TV

Bizim, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun olduğu gibi, kendi bünyemizde denetim elemanlarımız var; bütün programlar yirmi dört saat devamlı kontrol ediliyor ve aynı program 3-4 defa denetimden geçiriliyor. Biz, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'ndan, uyarı vermesini değil, bu tür, kurallara uyan televizyonlara bir teşekkür etmesini bekliyoruz. Bu logoyu, çağrı işaretlerini koymaktan ziyade, bu tür şiddet programlarını koymama yoluna gidilmesi ya da bunları koymayan televizyonlara bir teşekkür etmesini gönülden istiyoruz.

Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Herhalde yaparlar!

Evet, başka soru var mı arkadaşlar?

O zaman ben, masaya dönüyorum. Bizler medyacı değiliz gerçi, ama bu konuyla uğraşan kişiler olarak, söyleyeceğiniz var mı?

Prof. Dr. Edibe SÖZEN

Ben çok zaman almak istemiyorum; hemen, iki cümleyle ifade edeyim: Yanlış anlaşılmasın, belki karşılıklı anlama konusunda da hassas davranmayan bir toplum haline geldik. Biz, medyadan çok şey istemiyoruz; medyanın, gerçeği temsil etmesini istiyoruz. Şunu kabul etmemiz lazım: Türk toplumu artık, gerçekten şiddet toplumu haline gelmiştir. Bunu kabul etmemiz lazım, görmemiz lazım. Görmemiz gereken bir başka şey de medyanın şiddetin yayıcısı haline geldiğidir. Medya, şiddeti her an, her dakika, hiçbir sınırlama olmadan, evlerimizin içine kadar sokma cesaretini göstermiştir. Bugün gelinen nokta, gerçekten çözümsüzdür. "Kurtlar Vadisi" dizisinin en fazla izlenen dizi olması ya da buna benzer dizilerin en fazla izlenen diziler olması şaşırtıcıdır.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun şu ana kadar yapmış olduğu denetimlerin hiçbir geri dönüşü, hiçbir sosyal veya kültürel faydası yoktur. Çünkü insanların çoğu, ekrana baktığında, o ekranın neden aylar geçtikten sonra karartıldığını anlayamamakta; ekranda yer alan hukukî ifadeleri çözememektedir.

Ekran, acaba hangi programdan dolayı karartılmaktadır ya da ceza ne şartlarda paraya çevrilmektedir; yapılan denetimden insanların haberi yoktur ve bu alanda, bir medya otoritesi anlamında, çok büyük bir boşluk vardır. Elini kolunu sallayan, istediği türde program yapmaktadır.

Medyanın şiddeti yayma konusundaki bu becerisi sayesinde, şiddeti kanıksamış ve şiddete duyarsız bir toplum haline gelinmiştir. Ben bunu söylemek istiyorum. Medya, bir önlem alma gücüne sahip olamaz zaten, bu mümkün değil! Bunun yanında, tabii ki yargı yolunda, mağdur insanların lehine kararlar çıkmaması, Türkiye'deki yapısal bozukluğun önündeki en büyük engellerden biridir. Bu arada üst dilde, üst söylem olarak Avrupa Birliği süreci tartışılmaktadır vs.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun, sorunların farkında olması için, işin teknik yönünü bir tarafa bırakıp ya da bir yandan teknik yönünü yürütüp, bir yandan da sosyoloji analizlerine kulak vermesi lazım! RTÜK gündem oluşturmalı; oysa RTÜK, sadece hukukla ve kanunla gündem oluşturuyor. Böyle değil, hayatın içinde olmalı; medyanın içinde olmalı! Yurtdışındaki uygulamalara baktığımızda gerçekten böyle: Oradaki insanlar ya da televizyon sahipleri biliyorlar ki, o programı yaptıkları takdirde, dört yıl sonra, o kanal ellerinden gidecek.; üç yıl sonra, o gazeteyi bir daha çıkartamayacak.

Bizde böyle bir şey yok; bizdeki, tam anlamıyla: "Al gülüm, ver gülüm!" Kötü sermaye yapılanmasının, kültürün dışındaki sermaye yapılanmasının bir hukukî birimi gibi görünüyor RTÜK ve televizyonlar ve radyolar da bundan çok büyük bir cesaret alıp, kendi yollarına devam ediyorlar.

Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı / Prof Dr. Aysel AZİZ

Şimdi ben de izin verirseniz bir iki şey söylemek istiyorum. Kafama takılan sorular vardı; gerçi Şebnem bunları gayet güzel açıkladı.

Şimdi bu simge konusu, bilmediğimiz bir olay değil! Dünyadaki örneklerinden Nuri Bey bahsetti: İngiltere'de, Amerika'da uygulanan bir sıralamadır bu ve bunu hepimiz biliyoruz. Ben açıkçası, bugün biraz daha farklı bir şey bekliyordum. Ne bekliyordum? Şiddet diyoruz, haberlerde

şiddet diyoruz, haberlerin verilmesinde şiddet diyoruz. Canlı yayında şiddet var; simge uygulaması canlı yayında olmayacak dendi. Canlı yayında şiddet çıkar; ben size anlattım bu sabah ki olayı: Kadın dövülüyor, kocası geliyor, gelmiyor; bir sürü olay var. Bunlarda bir uygulama düşünmediniz mi?

Siz, var olan bir şeyi şu anda çok da geç olarak, açık söyleyeyim, çok gecikmiştir bu olay -hâlâ biz bunu tartışıyoruz, ama çok gecikmiş bir olay-. Çoktan gelmesi gereken bir olayı, yeni bir olgu olarak getiriyorsunuz. Geç de olsa, zararın neresinden dönülürse kârdır, o ayrı. Yeni bir olay değil bu, şimdiye kadar gelmesi gerekirdi!

Peki ötekiler için, sabahtan beri konuşulan, diğer programlardaki şiddet ve cinsellik olayı için ne yapıyorsunuz? Duyarsızlık konusunda, ben Edibe'nin görüşüne katılıyorum: Duyarsız hale geldik.

Peki, bunu nasıl önleyeceğiz?

Unutmayın filmler, diziler kurgusaldır; bunları bazı kişiler gerçek gibi algılar, ama kurgusaldır bunlar. Gerçek yaşamda olur-olmaz. Gençlerde etkisi farklıdır bunların. Ama bir de gerçek yaşamın aktarılması var! Bölgesel, yöresel ya da çok küçük bir yerdeki bir olay, bütün Türkiye'ye, hatta bütün dünyaya ilan ediliyor.

Peki burada ne yapıyoruz? Böyle bir çalışmanız var mı?

Ben şimdi, canlı yayınlarda yok, şurada yok, burada yok deyince, açıkçası biraz düşündüm: Ne yapılabilir? Buralarda da uygulanabilir mi? Onu da bilemiyorum, ama en azından, bunu düşünmemiz gerekiyor. Bugün, sabahtan beri yapılan konuşmalar, bütün programlarla ilgili, sadece dizilerle ilgili değildi ki bu! Bu konuda ne yapacaksınız, benim asıl merak ettiğim bu. Bunu belki de hep birlikte düşünmemiz lazım!

Biraz evvel yemekte görüştük: Bir haberi, şiddet içerikli bir haberi, aynı kuşak içerisinde, yirmi beş kez verebiliyorlar!

Peki, bunun için ne yapıyorsunuz?

Asıl önemli olan bu! Ben sanki, bugün bu konuya da girecekmişsiniz gibi düşünmüştüm; açıkçası, biraz hayal kırıklığına uğradım.

Benim konuşmalarıma cevap vermeniz şeklinde değil, bunu da konuşalım, konuşmamız gerekiyor diye düşündüğüm için bazı açıklamalar yapmak istiyorum; çünkü, burada duyarlılık diyoruz ve bu çok önemli bir konu. Haberlerdeki şiddet konusunu ben genel olarak aldım; Sevilay aynı şekilde.

Programlarda ve haberlerde, kadına ya da çocuğa yönelen veya genel olarak verilen şiddet konusunda ne yapacağız; bununla nasıl baş edeceğiz?

Bu konuda ben, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun, sade vatandaş olarak -hocalığımı bırakın, oturum başkanlığımı da bir kenara bırakın-, bu konuda da bir şeyler yapmasını istiyorum.

Evet, ben başkanlığı bırakıyorum ve ikinci oturumu kapatıyorum. Böyle bir konuyu işledikleri, "Medyada Şiddete Duyarlılık" konulu paneli düzenledikleri ve bu konuyu enine boyuna tartışma olanağı verdikleri için de Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na, huzurlarınızda teşekkür etmek istiyorum. Sağ olsunlar.

Katılımcı olarak, sizlere de çok teşekkür ediyorum.

Kapanış ve Teşekkür

Doç. Dr. Zakir AVŞAR
RTÜK Başkan Vekili

Değerli Başkan,
Saygıdeğer Konuşmacılar ve Katılımcılar,

Akşamın bu ilerleyen saatlerinde, İstanbul gibi çok yoğun trafik problemi olan bir ilde, sizleri daha fazla yormak ve burada tutmak istemiyorum.

Mehmet Yüksel konuşmasına başlarken vurguladı; o vurguladığı şey RTÜK için de geçerli: RTÜK'ün elinde ne var? Bir tek Kanun var: 3984 sayılı Kanun.

Sayın Edibe Sözen, "RTÜK ne yapıyor?" diye sorguladı. RTÜK, sadece Kanunu uygulama yetkisine sahip.

Var mı elinde başka bir şey?

Yapabileceği bir şey var: Böyle katılımcı ortamlar oluşturup, burada, beraber bir şeyler yapabilme arayışı var. Yoksa, 3984 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde belirlenmiş yayın ilkeleri. Diyor ki: "Yayın böyle yapılır!" Yapmazsan ne olur; 33 üncü maddede de onu saymış: Sen şunu şunu yaparsan, RTÜK de bunu bunu yapar. Bu sayılanları yapmıyor değil RTÜK, bunları yapıyor!

Sayılardan biraz evvel de bahsettim. O sayıların, çoğulcu bir toplum yapısının ifadesinin dışında, RTÜK için, ne kadar muazzam bir denetim alanı olduğunu da sizin takdirlerinize bırakıyorum. Bin iki yüz küsur yayın kuruluşu aktif olarak yayında; bunlar, yirmi dört saat yayın yapıyorlar; "Bu konuda RTÜK ne yapabilir?" soruyorum size!

Burada, ilkeleri beraber koyup, katılım sağlayarak bir şeyler yapma imkanımız var. Ben, bizi eleştirenlere: "Allah sizi RTÜK üyesi yapsın!" diyorum; o zaman görürsünüz bu işin zorluğunu! Gerçekten, ben de RTÜK üyesi olmadan önce çok konuşuyordum; Korkmaz Hocam'la birlikte asıyorduk, kesiyorduk falan, ama RTÜK'te üye olduktan sonra, bu konuşmalardan vazgeçtim. Şu an yapılabilenlerin dışında, başka bir şey yapılamıyor! Yaptığımız zaman da çok acıtıcı oluyor.

Bizim yaptığımız denetim, yayın sonrasında, biliyorsunuz; yayın öncesi denetim mümkün değil! Denetimimiz yayın sonrasında olduğu için, eğer bir toplumsal tahribat veya bireysel bir sıkıntı varsa, o durum, zaten husule gelmiş oluyor. Temel problem bu ve RTÜK'ün denetimi bunu

ortadan kaldırmıyor. RTÜK'ün denetimi, bireysel mağduriyeti ortadan kaldırır mı, kaldırmıyor; tazmin eder mi, etmiyor. Antep'te, kocasından tokat yiyen bir kadın, yirmi sekiz kez habere konu oluyor; yirmi sekiz kez, o haberin içinde, o tokadı bir daha, bir daha yiyor. Onu tokatlayan, bu noktadan sonra kocası mı, size soruyorum! Kocası bir tokat atmış; peki, yirmi sekiz kez gösterilen bu tokadı, bütün Türkiye'nin gözü önünde, kim atıyor bu kadına? RTÜK'ün denetimi, böyle bir olaydan sonra, o kadını ne kadar tatmin eder; onun uğradığı acıyı ne kadar tazmin eder, düzeltir, bir noktaya getirir.

Bizim sorunumuz bu! Bunu da ancak konuşarak çözeriz; belli kuralları beraber oluşturarak çözeriz; gördüğümüz bu sıkıntıların, gerçekten sıkıntı olduğunu aynı iradeyle kabul ederek çözeriz. Yoksa, Kanunun kuralları açık: Bu olay olduktan sonra ben müeyyide uygularım; uyguladım da üstelik, uygulamadım değil ki, bir gün kapattım o yayın kuruluşunu, o yayınından dolayı.

Bir ulusal televizyonun, bir gün kapatılmasının maliyeti nedir, az bir şey midir? En kötüsünden seksen bin dolar; hatta kendi ölçeği içinde dört yüz bin dolar olur! O televizyon, bu cezaya katlandı, ama yayın çizgisini de aynen sürdürdü. Demek ki, kanunla çözülmüyor.

Peki nasıl olacak?

Bir yol arıyoruz; bugün, burada yaptığımız bu; bunun dışında bir şey değil. Bunu da sağlayacağız, ama simge sistemiyle, ama başka bir yöntemle!

Kanun eksiğimiz mi var, hayır! Bakın, önünüzde kırmızı kapaklı kitaplar var: "Reklam ve Reklam Mevzuatı" diyor. Her konuyla ilgili olduğu gibi, reklamla ilgili kayıtlamalar, kısıtlamalar veya düzenlemeler getirilmiş; bizde, kanun fazlası var, eksiği yok! Sorunumuz kanunla da değil; kötü yazılmış, iyi yazılmış, ama sonuçta bir kanun var. Sorunumuz asla kanunla değil, bizim sorunumuz zihniyetimizde!

Geçen ayların en sıkıntılı konuları neydi? Reklam ihlalleriydi, hepiniz biliyorsunuz. Bunun için bir araya geldik; nasıl çözeriz, nasıl ederiz diye görüştük. Yayıncı arkadaşlar bize geldi, biz onları davet ettik, tartıştık ve sonuçta, Türkiye'nin gündeminden, bu konuyu büyük ölçüde indirdik; bunu hep beraber yaptık.

Şimdi sıra bu konuda! Bunu da aynı şekilde, katılımcı bir anlayışla, uygulanacak kuralları, yapabileceğimiz ölçüde koyarak gerçekleştireceğimizi düşünüyorum. Bu konu, "Kanunumuz var, kanunu uygularız!" denecek kadar basit değil!

Emin olun, Kanunu uygulamamız da hiçbir şeyi çözmüyor.

Mesela, canlı yayında şiddet: Canlı yayında şiddeti uygulanabilir bir noktaya getirmek, ama asıl sorun, ondan sonrasını nasıl yapacağız, olay o!

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu olarak ben, olay olduğu zaman basarım cezayı; benim işim hakikaten kolay, eğer bunu benimsersem!

Peki, benim kestiğim bu ceza, toplumu ne kadar tatmin eder?

Benim sorunum bu işte!

Bugünkü toplantımızın özünü, esasında bizim açımızdan bu kısım oluşturuyor: Biz, başka neler yapabiliriz?

Çok güzel, çok faydalı görüşler ortaya atıldı. Bizim arkadaşlarımız, uzmanlarımız burada, yayıncı arkadaşlarımız burada, hepimiz çok istifade ettik. Hepinize çok teşekkür ediyorum.

Özellikle bu soru cevap kısımları bizim için çok önemli; bu bölüm her zaman çok aydınlatıcı olur ve katılımın da derecesini gösterir. O açıdan, soru cevap kısmına katılan arkadaşlara ayrıca teşekkür ediyorum.

Bütün konuşmacılara çok teşekkür ediyorum; bugün geldiler, bize büyük katkılarda bulundular, sağ olsunlar, var olsunlar.

Hepinize iyi akşamlar diliyorum efendim.